

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Gnidovec

**Usposobljenost strokovnih delavcev v montessori vrtcih za
inkluzivne pristope pri delu z otroki s posebnimi potrebami**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2022

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Gnidovec

**Usposobljenost strokovnih delavcev v montessori vrtcih za
inkluzivne pristope pri delu z otroki s posebnimi potrebami**

Magistrsko delo

Mentorica: Doc. dr. Alenka Gril

Ljubljana, 2022

Zahvala

Najlepše se zahvaljujem mentorici, doc. dr. Alenki Gril, za vso pomoč, usmerjanje in nasvete pri pisanju magistrske naloge.

Iskrena hvala vsem, ki ste sodelovali v raziskavi.

Hvala tudi moji družini in prijateljem, ki ste me v težkih časih podpirali, spodbujali in pomagali pri pisanju naloge.

Podatki o magistrski nalogi

Ime in priimek: Maja Gnidovec

Naslov diplomske naloge: Usposobljenost strokovnih delavcev v montessori vrtcih za inkluzivne pristope pri delu z otroki s posebnimi potrebami

Mentorica: Doc. dr. Alenka Gril

Kraj: Ljubljana

Leto: 2022

Število strani: 137

Število prilog: 8

Število tabel: 1

Število grafov: 3

Povzetek:

V magistrski nalogi sem obravnavala usposobljenost strokovnih delavcev v montessori vrtcih za inkluzivne pristope pri delu z otroki s posebnimi potrebami. V ta namen sem v teoretičnem delu navedla različne opredelitve otrok s posebnimi potrebami in opredelila usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Nadalje sem opredelila vrtce, zakonodajo s področja predšolske vzgoje (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o vrtcih, Kurikulum za vrtce), svetovalno službo v vrtcih. Opredelila sem pedagogiko montessori in predstavila montessori vrtce v Sloveniji. Na koncu teoretičnega dela sem predstavila še inkluzijo otrok s posebnimi potrebami in kazalnike inkluzivnosti. V empiričnem delu sem predstavila ugotovitve, do katerih sem prišla z intervjuvanjem in anketiranjem vzgojiteljev, ki so v montessori vrtcu že delali z otrokom s posebnimi potrebami in z anketiranjem svetovalnega delavca, ki mi je predstavila svetovalno delo v montessori vrtcu. Vprašanja za vzgojitelje so bila vezana na njihovo delo z otroki s posebnimi potrebami, kakšen je njihov odnos do njih, kakšne pedagoške pristope uporabljajo in kako usposobljeni se počutijo za delo z otroki s posebnimi potrebami. Spraševala sem jih tudi po spodbudah in ovirah pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v njihove vrtce ter o svetovalni službi. Vprašanja za svetovalnega delavca pa so bila vezana na naloge svetovalne službe v montessori vrtcih. Raziskava je pokazala, da se vzgojitelji v montessori vrtcih srečujejo z otroki s posebnimi potrebami in pri delu z njimi uporabljajo predvsem individualne in montessori pristope. Pri delu z otroki s posebnimi

potrebami se prizadevajo, da je odnos do otrok s posebnimi potrebami enak odnosu z ostalimi otroki v skupini. Prav tako je raziskava pokazala, da se montessori vzgojitelji počutijo usposobljene za delo z otroki s posebnimi potrebami, za delo z njimi pa bi vseeno potrebovali dodatna izobraževanja, supervizije ipd. Vzgojitelji v montessori vrtcih opažajo tako spodbude kot tudi ovire pri vključevanju otroka s posebnimi potrebami. O svetovalni službi sem izvedela o nalogah svetovalnega delavca v montessori vrtcu. Izvedela sem, da so svetovalne službe v montessori vrtcih slabo zastopane. Kot razloge za to so vzgojitelji navajali, da vrtci ne vidijo potrebe po tem, zaradi majhnosti in zasebnosti vrtca, zaradi stroškov, ki bi nastali zaradi zaposlitve svetovalnega delavca ipd.

Ključne besede: otroci s posebnimi potrebami, montessori vrtci, inkluzija, pedagoški pristopi, svetovalna služba

Graduation Thesis Abstract:

In my master's thesis, I discussed the qualification of professionals in montessori kindergartens for inclusive approaches to working with children with special needs. In the theoretical part I have given different definitions of children with special needs and defined the placement of children with special needs. I further defined kindergartens, legislation in the field of pre-school education, counseling service in kindergartens. I defined Montessori pedagogy and presented montessori kindergartens in Slovenia. At the end of the theoretical part, I presented the inclusion of children with special needs and indicators of inclusion. In the empirical part, I presented the findings of interviewing educators, who have already worked with a child with special needs in a montessori kindergarten, and a counselor who presented me with counseling work in a montessori kindergarten. Questions for educators were related to their work with children with special needs (what is their attitude towards them, what pedagogical approaches they use and how qualified they feel to work with children with special needs). I also asked them about the incentives and barriers to the inclusion of children with special needs in their kindergartens and about the counseling service. The questions for the counselor were related to the tasks of the counseling service in montessori kindergartens. Research has shown that educators in montessori kindergartens encounter children with special needs and use individual and montessori approaches when working with them. When working with children with special needs, they strive to ensure that the attitude towards children with special needs is the same as the attitude with other children in the group. Research has also shown that montessori educators feel qualified to work with children with special needs, but would still need additional

education, supervision, etc. to work with them. Educators in montessori kindergartens see both incentives and barriers to the inclusion of children with special needs. I learned about the counseling service about the duties of a counselor in a montessori kindergarten. I learned that counseling services in montessori kindergartens are underrepresented. As reasons for this, educators stated that kindergartens do not see the need for this, due to the small size and privacy of the kindergarten, due to the costs that would be incurred due to hiring a counselor, etc.

Keywords: children with special needs, montessori kindergarten, inclusion, pedagogical approaches, consulting service

Kazalo vsebine:

1	PREGLED PROBLEMATIKE	1
1.1	Otroci s posebnimi potrebami.....	2
1.1.1	Otroci z motnjami v duševnem razvoju	2
1.1.2	Slepi in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije.....	3
1.1.3	Gluhi in naglušni otroci.....	4
1.1.4	Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami.....	4
1.1.5	Gibalno ovirani otroci	5
1.1.6	Dolgotrajno bolni otroci	6
1.1.7	Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja.....	6
1.1.8	Otroci z avtističnimi motnjami.....	6
1.1.9	Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.....	7
1.2	Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami	7
1.3	Vrtec	10
1.3.1	Zakonodaja na področju predšolske vzgoje	11
1.3.2	Kurikulum za vrtce.....	12
1.3.3	Svetovalna služba v vrtcih.....	12
1.3.4	Javni in zasebni vrtci	14
1.4	Montessori pedagogika.....	15
1.4.1	Montessori vrtci v Sloveniji	17
1.5	Inkluzija otrok s posebnimi potrebami	18
1.5.1	Kazalniki inkluzivnosti	21
1.5.2	Inkluzija otrok s posebnimi potrebami v predšolski vzgoji	24
2	PROBLEM.....	25
2.1	Raziskovalna vprašanja:	26
3	METODOLOGIJA.....	27

3.1	Vrsta raziskave	27
3.2	Spremenljivke	27
3.3	Merski instrument in viri podatkov	28
3.4	Populacija in vzorčenje.....	29
3.5	Zbiranje podatkov	29
3.6	Obdelava in analiza podatkov.....	30
4	REZULTATI.....	31
5	RAZPRAVA	46
6	SKLEPI	53
7	PREDLOGI	55
8	LITERATURA.....	56
9	PRILOGE	60
9.1	Priloga A: Vodila za delno standardiziran individualni intervju.....	60
9.2	Priloga B: Vprašalnik za svetovalne delavce	62
9.3	Priloga C: Vprašalnik o splošnih kazalnikih inkluzivnosti	63
9.4	Priloga D: Prepisi intervjujev in anket	66
9.5	Priloga E: Odprto kodiranje intervjuja A	100
9.6	Priloga F: Osno kodiranje.....	116
9.7	Priloga G: Odnosno kodiranje	129
9.8	Priloga H: Rezultati splošnih kazalnikov inkluzije	130

Kazalo tabel:

Tabela 3-1: Spremenljivke.	27
---------------------------------	----

Kazalo slik:

Slika 1: Splošni kazalniki inkluzivne kulture.....	42
Slika 2: Splošni kazalniki inkluzivne politike.....	43
Slika 3: Splošni kazalniki inkluzivne prakse.....	45

1 PREGLED PROBLEMATIKE

Temo magistrske naloge sem si izbrala, ker sem se začela zanimati za predšolsko vzgojo, predvsem za montessori pedagogiko. To področje se mi je zdelo s strani socialnega dela še ne izkoriščeno. Tekom predavanj na fakulteti smo namreč izvedeli veliko o delu na šolah in o razvoju šolarjev, ni pa bilo veliko govora o delu v vrtcih in o pomembnosti predšolskega obdobja za otrokov razvoj. Po besedah Marie Montessori (2014) je nekoč veljalo, da je otrok v prvih letih življenja nepomemben in da mu šele z leti raste njegova veljava. Njeno prepričanje je bilo, da najpomembnejše obdobje v človekovem življenju ni univerzitetno, ampak tisto prvo obdobje, od rojstva do šestega leta, saj gre za obdobje, ko se oblikuje človekov um, njegovo najveličastnejše orodje, in vse njegove duševne moči (Montessori, 2014). Tudi otroci s posebnimi potrebami imajo pravico do vključitve v predšolsko vzgojo. Danes se v družbi vse pogostejše uveljavlja pojem inkluzivna vzgoja in pomeni popolno vključitev otrok s posebnimi potrebami v splošne izobraževalne programe in sisteme. Gre za prilagoditev šolskega okolja, načinov in metod posamezniku s posebnimi potrebami (Lesar, 2020). Ena od vidnih predstavnic, ki se je prvotno ukvarjala z vključitvijo otrok s posebnimi potrebami, je bila Maria Montessori. Svojo pedagogiko je začela razvijati na podlagi opazovanj otrok s posebnimi potrebami, ki so v tistem času živeli v psihiatričnih ustanovah. Na podlagi opazovanj je oblikovala različne didaktične in klinične aktivnosti, ki jih v montessori vrtcih uporabljajo še danes.

Odločila sem se, da v svoji magistrski nalogi raziščem, kako so strokovne delavke usposobljene za delo z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcih, saj sem opazila, da v večini primerov vzgojitelji v teh vrtcih za zaposlitev potrebujejo zgolj izobrazbo o montessori pedagogiki (Montessori izobraževanje za delo z otroki starimi od 0-3 oz. od 3-6 let), odlično znanje tujega jezika (največkrat angleščina in španščina) in vsaj V. stopnjo izobrazbe. Izkušnje z delom s predšolskimi otroki pa so bile v prijavih za zaposlitev zapisane zgolj kot priporočila. Na podlagi tega sem se začela zanimati, kako vzgojitelji/-ce v teh vrtcih pristopajo do otrok s posebnimi potrebami – ali je ta različen kot pri delu z drugimi otroki, kakšno je njihovo predznanje na tem področju, kako razvijejo ustrezne kompetence za delo z otroki s posebnimi potrebami in kakšna je vloga svetovalne službe v teh vrtcih.

V nalogi bom opredelila otroke s posebnimi potrebami in kriterije, ki te otroke uvrščajo v skupine z različnimi primanjkljaji. Na kratko bom predstavila usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Opredelila bom vrtec, zakonodajo na področju predšolske vzgoje in otrok ter

svetovalno službo v vrtcih. Opisala bom tudi pedagogiko montessori in montessori vrtce v Sloveniji. Na koncu bom predstavila še inkluzijo otrok s posebnimi potrebami.

1.1 Otroci s posebnimi potrebami

Otroke s posebnimi potrebami Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1, 2011) v 2. členu opredeljuje, da so to otroci:

- z motnjami v duševnem razvoju;
- slepi in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije;
- gluhi in naglušni otroci;
- otroci z govorno-jezikovnimi motnjami;
- gibalno ovirani otroci;
- dolgotrajno bolni otroci;
- otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja;
- otroci z avtističnimi motnjami;
- otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

Prav tako ta zakon opredeljuje, da so to otroci, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oz. posebne programe vzgoje in izobraževanja (ZUOPP-1, 2011).

Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP, 2019) pa v 3. členu opredeljuje, da so otroci s posebnimi potrebami v predšolskem obdobju otroci z razvojnimi zaostanki, primanjkljaji, ovirami oz. motnjami na telesnem, spoznavnem, zaznavnem, socialno-čustvenem, sporazumevalnem področju ter dolgotrajnimi boleznimi. Prav tako ta zakon opredeljuje otroke z dejavniki tveganja in sicer so to otroci, pri katerih obstajajo dejavniki tveganja za razvojne primanjkljaje, zaostanke, ovire oz. motnje. Kot dejavnike tveganja zakon navaja, dejavnike, ki nastanejo v nosečnosti, med rojevanjem ali takoj po porodu, in bi lahko vplivali na kasnejši otrokov razvoj. Ti dejavniki se lahko pojavijo tudi kasneje v razvoju zaradi bolezni ali slabega socialno-ekonomskega položaja družine (ZOPOPP, 2019).

1.1.1 Otroci z motnjami v duševnem razvoju

Zavod republike Slovenije za šolstvo (Vovk-Ornik, 2015) motnje v duševnem razvoju opredeljuje kot nevrološko pogojeno razvojno motnjo, ki nastopi pred dopolnjenim osemnajstim letom starosti in se kaže v pomembno nižjih intelektualnih sposobnostih ter

pomembnih odstopanjih prilagoditvenih spretnosti. Lahko se pojavi skupaj z drugimi razvojnimi motnjami. Osebe z motnjo v duševnem razvoju na standardiziranih preizkusih inteligentnosti dosegajo rezultate, ki ustrezajo količniku inteligentnosti, nižjemu od 70 oz. 75 (Može Cedilnik, Uršnik, 2020). Stopnjo motnje pa se ne definira zgolj na osnovi skupnega IQ rezultata, ampak tudi na osnovi prilagoditvenih funkcij, saj so za osebe z motnjo v duševnem razvoju značilne težave na enem ali več področjih prilagoditvenih spretnosti (Može Cedilnik, Uršnik, 2020). Pri otrocih z motnjami v duševnem razvoju namreč ugotavljajo, da je pomembno znižana splošna intelektualna raven oz. funkcioniranje, znižane so sposobnosti učenja, sklepanja, reševanja problemskih okoliščin ter sposobnosti abstraktnega mišljenja in presojanja. Prav tako so znižane prilagoditvene spretnosti, kar se odraža na področju govora in komunikacije, skrbi zase, samostojnosti, sposobnosti praktičnih znanj in skrbi za lastno varnost (Vovk-Ornik, 2015).

Glede na stopnjo motnje v duševnem razvoju delimo otroke z lažjo, zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju (Vovk-Ornik, 2015). Od lažje proti težki stopnji motnji v duševnem razvoju je možno opaziti povečanje potrebe po pomoči in nadzoru ter upad samostojnosti v odvisnosti od narave pridruženih motenj kot so npr. gibalna oviranost, govorno-jezikovne motnje, senzorni primanjkljaji ipd. (Colnerič, Zupančič, 2013).

1.1.2 Slepi in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije

Slepe in slabovidne otroke ter otroke z okvaro vidne funkcije opredeljujejo kot otroke, ki imajo zmanjšano ostrino vida, zoženo vidno polje ali okvaro vidne funkcije (Vovk-Ornik, 2015). Slabovidni otroci imajo ostrino vida od 5 do 30 odstotkov ali zoženo vidno polje v vseh meridianih nad 10 do vključno 20 stopinj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. Glede na stopnjo slabovidnosti jih razlikujemo na: zmerno slabovidne in težko slabovidne otroke. Za razliko od slabovidnih pa imajo slepi otroci ostrino vida manj kot 5 odstotkov oz. imajo zoženo vidno polje na 10 stopinj ali manj okrog fiksacijske točke glede na ostrino vida. Slepe otroke ločimo na: slepe otroke z ostankom vida, slepe otroke z minimalnim ostankom vida in popolnoma slepe otroke (Vovk-Ornik, 2015). Otroci z okvaro vidne funkcije pa imajo okvaro, kot posledico obolenja oz. delovanja osrednjega živčevja in so prepoznane kot težave z vidno pozornostjo, težave z vidno kompleksnostjo, motnje pogleda in fiksacije, upočasnen vidni odgovor, odsoten, netipičen vidni odgovor ipd. (Vovk-Ornik, 2015).

1.1.3 Gluhi in naglušni otroci

Otroci, ki so opredeljeni kot naglušni imajo povprečno izgubo sluha na govornem področju na frekvencah 500, 1000, 2000 in 4000 Hz manj kot 110 dB, med tem ko gluhi pa več kot 110 dB (Vovk-Ornik, 2015).

Tudi gluhe in naglušne otroke ločimo v različne skupine. Pod naglušne otroke uvrščamo otroke z lažjo izgubo sluha (povprečna izguba govornega območja je od 26 do 40 dB, kar pomeni, da ima otrok obojestransko lažjo izgubo sluha ali zmerno izgubo na enem ušesu in je brez izgube na drugem ušesu), z zmerno izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju je od 41 do 60 dB, kar pomeni, da ima otrok obojestransko zmerno izgubo sluha ali težko, najtežjo ali popolno izgubo na enem ušesu in je brez izgube na drugem ušesu) ter s težko izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju je od 61 do 90 dB, kar pomeni, da ima otrok obojestransko težko izgubo sluha ali popolno izgubo sluha na enem ušesu in zmerno izgubo na drugem ušesu) (Vovk-Ornik, 2015). Pod gluhe otroke pa uvrščamo otroke z najtežjo izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju je od 91 do 110 dB, kar pomeni, da ima otrok obojestransko najtežjo izgubo sluha in je funkcionalno gluh, slušno zaznavo pa ima le s pomočjo slušnega pripomočka) in otroke s popolno izgubo sluha oz. gluhi otrok (povprečna izguba v govornem območju je nad 110 dB, kar pomeni, da otrok ne loči niti dveh jakosti zvoka niti ne dveh frekvenc, ni sposoben slišati ali razumeti govora tudi če je ta ojačen) (Vovk-Ornik, 2015).

1.1.4 Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami

Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami imajo zmanjšano zmožnost usvajanja, razumevanja, izražanja in smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije. Posledice govorno-jezikovnih motenj se odražajo na otrokovi sposobnosti interakcije z okoljem, učenju prek jezika in vedenju že v predšolskem obdobju, v šolskem obdobju pa se odražajo tudi pri čustvovanju. Pri teh otrocih praviloma obstajajo neskladja med besednimi in nebesednimi sposobnostmi, pri čemer so nebesedne sposobnosti običajno boljše od besednih (Vovk-Ornik, 2015).

Otroke z govorno-jezikovnimi motnjami razdelimo na otroke z lažjimi, zmernimi težjimi in težkimi govorno-jezikovnimi motnjami. Pri otrocih z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjami komunikacija odstopa od povprečja kronološko enako starih otrok vsaj na enem od področij: pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost govora (Vovk-Ornik, 2015). Govorno-jezikovna komunikacija otrok z zmernimi govorno-jezikovnimi motnjami pomembno odstopa od povprečja kronološko enako starih otrok na več področjih. Otroci s to

stopnjo oviranost potrebujejo sistematično pomoč in podporo pri usvajanju, razumevanju, izražanju in smiselni rabi govora, jezika in komunikacije (Vovk-Ornik, 2015). Pri otrocih s težjimi govorno-jezikovnimi motnjami je komunikacija glede na njegove vrstnike zelo omejena. Otroci se v omejenem obsegu učinkovito sporazumevajo pretežno z osebami iz ožje okolice, sporazumeva pa se z gestami, posameznimi glasovi, besedami in kratkimi povedmi (Vovk-Ornik, 2015). Učinkovitost komunikacije otrok s težkimi govorno-jezikovnimi motnjami pa je glede na njegove vrstnike pomembno zmanjšana. Otroci izražajo velik zaostanek ali težke motnje funkcionalne komunikacije z vrstniki in odraslimi. Pri teh otrocih so motena vsa področja govora in jezika ter komunikacije (pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost govora) (Vovk-Ornik, 2015).

1.1.5 Gibalno ovirani otroci

Gibalno ovirane otroke oz. otroke z zmanjšanimi zmožnostmi gibanja definirajo kot otroke, ki imajo prirojene ali pridobljene okvare gibalnega aparata, centralnega ali perifernega živčevja (Vovk-Ornik, 2015). Zaradi teh okvar imajo težave pri vključevanju v dejavnosti in sodelovanju. Glede na gibalno oviranost razlikujemo otroke z lažjo, zmerno, težjo in težko gibalno oviranostjo. Otroci z lažjo gibalno oviranostjo imajo težave na področju gibanja, ki se kažejo kot nekoliko zmanjšane zmožnosti (npr. hodijo samostojno tudi zunaj zaprtih prostorov lahko imajo težave pri teku in daljši hoji po neravnem terenu ali pri gibanju v skupini, imajo slabše ravnotežje in težave pri koordinaciji gibanja ipd.) (Vovk-Ornik, 2015). Otroci z zmerno gibalno oviranostjo imajo težave na področju gibanja, ki se kaže kot zmerno zmanjšane zmožnosti gibanja (npr. hodijo samostojno tudi znotraj zaprtih prostorov ali na krajše razdalje, pogosto potrebujejo ortopedске pripomočke, imajo težave na neravnem terenu in stopnicah, potrebujejo nadzor ipd.) (Vovk-Ornik, 2015). Otroci s težjo gibalno oviranostjo imajo zelo zmanjšane zmožnosti gibanja, kar pomeni, da lahko stopijo na nogi ali s pripomočki hodijo na kratki razdalji, vendar hoja ni funkcionalna, lahko imajo težjo motnjo orientacije, ki jim onemogoča samostojno gibanje med prostori, za večji del gibanja znotraj potrebujejo voziček, ne zmorejo hoje po stopnicah ipd. (Vovk-Ornik, 2015). Otroci s težko gibalno oviranostjo pa so otroci, ki imajo povsem zmanjšane zmožnosti gibanja, ki povzroča popolno funkcionalno odvisnost, kar pomeni, da samostojno gibanje ni mogoče, samostojno se lahko gibajo samo z elektromotornim vozičkom, imajo malo funkcionalnih gibov rok, lahko imajo zelo hude motnje zaznavanja in občutenja dražljajev, orientacije ter senzomotorične integracije (Vovk-Ornik, 2015).

1.1.6 Dolgotrajno bolni otroci

Pod dolgotrajno bolne otroke uvrščajo otroke, katerih bolezni ne izzveni najmanj v treh mesecih. Dolgotrajna bolezen lahko v določenem obdobju miruje, lahko pa pride do njenih ponovnih zagonov (Vovk-Ornik, 2015). Dolgotrajne bolezni so lahko kardiološke, endokrinološke, gastroenterološke, alergološke, revmatološke, nefrološke, pulmološke, onkološke, hematološke, dermatološke, psihiatrične in nevrološke. Kot dolgotrajno bolnega otroka se ga lahko opredeli le, če ima postavljeno diagnozo zdravnika specialista določenega področja (Vovk-Ornik, 2015).

1.1.7 Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

Otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja opredeljujejo kot otroke, ki se jih usmeri s težjo obliko specifičnih težav, pri katerih se zaradi znanih ali neznanih motenj ali razlik v delovanju centralnega živčnega sistema kljub povprečnim ali nadpovprečnim intelektualnim sposobnostim pojavljajo izrazite težave pri branju, pisanju, pravopisu in/ali računanju. Možni so tudi zaostanki v razvoju, motnje pozornosti, pomnjenja, mišljenja, koordinacije, komunikacije, socialnih sposobnosti, emocionalnega dozorevanja (Vovk-Ornik, 2015). Primanjkljaji na posameznih področjih učenja vplivajo na kognitivno predelovanje besednih in nebesednih informacij, otežujejo usvajanje in avtomatizacijo šolskih veščin ter vse življenje vplivajo na učenje in vedenje (Vovk-Ornik, 2015).

Pod motnje lahko vključimo specifične motnje branja (disleksija), pravopisne težave (disortografija), specifične motnje računanja (specifične aritmetične učne težave in diskalkulija), motnje pisanje (disgrafija) in primanjkljaje na področju praktičnih ter socialnih veščin (neverbalne motnje učenja in dispaksija) (Vovk-Ornik, 2015).

1.1.8 Otroci z avtističnimi motnjami

Otroci, ki jim pripisujejo avtistične motnje, izkazujejo primanjkljaje, ovire oz. motnje na področjih socialne komunikacije in socialnih interakcij (kažejo se kot težave v verbalni in neverbalni komunikaciji, socialno čustvenih izmenjavah, pri vzpostavljanju socialnih odnosov, njihovem razumevanju in vzdrževanju) ter na področjih vedenja, interesov in aktivnosti, ki se kažejo kot ponavljajoča in stereotipna gibanja, v uporabi predmetov na neobičajen in vedno enak način, stereotipen in ponavljajoč govor, rigidnost v mišljenju in vedenju, nagnjenost k rutinam in ritualom ipd. (Vovk-Ornik, 2015).

Avtistične motnje so kompleksne razvojne motnje, ki se kažejo predvsem kot kakovostno spremenjeno vedenje na področju socialne interakcije, besedne in nebesedne komunikacije in imaginacije ter sodijo med pervazivne razvojne motnje, ki se začnejo v obdobju malčka. Poleg avtizma vsebujejo še Aspergerjev sindrom in neopredeljeno pervazivno razvojno motnjo, ki imajo kompleksno in heterogeno etiologijo in močno genetsko osnovo. Ta motnja prizadene približno 3% celotne populacije otrok in je v izrazitem porastu v družbi (Davidovič idr., 2009).

1.1.9 Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami

Za otroke s čustvenimi motnjami je značilno, da doživljajo hudo notranjo stisko, bojazen tesnobo ali depresivnost. Takšne motnje motijo psihosocialno delovanje, pri čemer je oteženo doseganje nujnih razvojnih nalog (obiskovanje šole, šolsko delo, dejavnosti, sprejetost med vrstnike). Za to motnjo je značilno tudi pomanjkanje samozavesti, samospoštovanja, nizka samopodoba in občutki nemoči (Vovk-Ornik, 2015). Otroci z vedenjskimi motnjami imajo zmanjšano sposobnost učenja iz izkušenj in sposobnosti zavzemanja perspektive drugih ljudi v socialnih interakcijah. Zaradi slabe kontrole lastnih impulzov se pojavljajo impulzivni in nepredvidljivi vedenjski odzivi. Značilne so socialno nezaželeni oblike vedenja, kar vodi v odklanjanje takšnega otroka s strani okolja, kar pa takšno stanje vzdržuje ali poslabša (Vovk-Ornik, 2015). Kombinacija čustvenih in vedenjskih motenj pa vključuje otroke s čustvenimi motnjami in lažjimi oblikami vedenjskih motenj ter otroke s čustvenimi motnjami in težjimi oblikami vedenjskih motenj (Vovk-Ornik, 2015).

Bužan s sodelavci (2011) izpostavlja zahtevno in kompleksno problematiko tega področja, saj izvajalci vzgojno-izobraževalnih ter zdravstvenih programov v Sloveniji pogosto niso ustrezno opremljeni, ne z vidika kadra, ne prostora in ne z vidika dela. Zato otroci in mladostniki z motnjami čustvovanja in vedenja ostajajo brez ustrezne obravnave.

1.2 Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami

Usmeritev otrok s posebnimi potrebami v program vzgoje in izobraževanja je namenjeno otrokom s posebnimi potrebami, ki potrebujejo ustrezne programe vzgoje in izobraževanja ter zagotovitev različnih načinov in oblik pomoči za uspešno vključevanje v proces vzgoje in izobraževanja (Ministrstvo za javno upravo, b.d.). Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami ureja Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1), podzakonski akti zakona, Pravilnik o organizaciji in načinu dela KUOPP, Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči in Zakon o splošnem upravnem postopku (Pinter, b.d.).

Postopek usmeritve se prične s pisno zahtevo staršev oz. osebe, starejše od 15 let, ki zahtevo vlaga zase (Ministrstvo za javno upravo, b.d.). V primeru kolizije ravnanj med otrokom in staršem pa se otroku določi skrbnika za posebni primer (ZUOPP-1, 2011). Zahtevo za začetek postopka je vzgojno-izobraževalni oz. socialnovarstveni zavod dolžan vložiti, ko oceni, da je potrebno preveriti ustreznost programa, v katerega je otrok vključen. V primeru, ko se postopek ne začne na zahtevo staršev, je potrebno zahtevo za začetek postopka usmerjanja vročiti tudi njim. O usmerjanju otroka na prvi stopnji odloča Zavod Republike Slovenije za šolstvo, kamor se tudi vloži pisno zahtevo za začetek postopka usmerjanja in strokovno dokumentacijo, ki se nanaša na posebne potrebe otroka (zdravstvena, psihološka, specialno pedagoška, socialna in druga dokumentacija, poročila vzgojno-izobraževalnega zavoda, ki ga otrok obiskuje in iz katerega je razvidno, da je bil otroku zagotovljen kontinuum pomoči, zapis pogovora z otrokom o postopku usmerjanja, razen če le-ta zaradi otrokove starosti oz. sposobnosti razumevanja okoliščin ni možno opraviti). Zahteva za začetek postopka usmeritve se lahko vloži pred vpisom v vzgojni, vzgojno-izobraževalni program ali posebni program vzgoje in izobraževanja ter ves čas, dokler je otrok vključen v te programe (ZUOPP-1, 2011).

Komisija za usmerjanje nato na podlagi pridobljene dokumentacije izda strokovno mnenje, ki vsebuje (Pinter, b.d.):

- sintezo ugotovitev o otroku;
- opredelitev vrste in stopnje primanjkljaja, ovire oz. motnje, obseg;
- obliko in izvajalca dodatne strokovne pomoči;
- predlog za spremljevalca;
- morebitno zmanjšanje števila otrok v oddelku;
- pravico do tolmača za slovenski znakovni jezik;
- morebitno vključitev v zavod za vzgojo in izobraževanje, socialno varstveni zavod, dom za učence s posebnimi potrebami ali namestitev v rejniško družino;
- pripomočke, prilagoditve prostora in opreme;
- predlog usmeritve v ustrezen vzgojno-izobraževalni program.

Strokovno mnenje komisije prejmejo starši oz. vložnik ter vzgojno-izobraževalni zavod, v katerega je oz. bo vključen otrok. Starši oz. vložnik mnenja imajo nato 8 dnevni rok za morebitne pripombe na strokovno mnenje komisije za usmerjanje. Zavod Republike Slovenije za šolstvo lahko na podlagi posredovanih pripomb od strokovne komisije zahteva dopolnitev strokovnega mnenja, dodatno obrazložitev ugotovitev oz. ponovno obravnavo otroka s posebnimi potrebami in na podlagi tega izda odločbo o usmeritvi (ZUOPP-1, 2011).

Na podlagi strokovnega mnenja svetovalec izda odločbo o usmeritvi, ki vsebuje program vzgoje in izobraževanja oz. vzgojno-izobraževalni zavod, datum vključitve v program, obseg, obliko ter izvajalca dodatne strokovne pomoči, prilagoditve pripomočkov, prostora in opreme, začasnega oz. stalnega spremljevalca, zmanjšanje števila otrok v oddelku glede na predpisane normative, rok preverjanja ustreznosti usmeritve in pravice, za katere tako določa poseben zakon kot so npr. tolmač, prevoz ipd. (Pinter, b.d.). Z odločbo o usmeritvi otrok s posebnimi potrebami se torej odloči o usmeritvi otroka s posebnimi potrebami v program vzgoje in izobraževanja oz. se s to odločbo ugotovi, da usmeritev ni potrebna (Ministrstvo za javno upravo, b.d.).

Zoper to odločbo je mogoča pritožba na enoti Zavoda RS za šolstvo v 15 dneh po prejemu odločbe. Pritožbeni postopek vodi drugostopenjski organ Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Zoper odločbo drugostopenjskega organi pritožba ni več mogoča, možen pa je upravni spor z vložitvijo tožbe na Upravno sodišče Republike Slovenije (Pinter, b.d.).

Pri prehodu v izobraževanje predšolskih otrok s posebnimi potrebami starši predšolskega otroka, ki se vpisuje v program osnovne šole, najkasneje šest mesecev pred vstopom v šolo, od multidisciplinarnega tima v centru za zgodnjo obravnavo otrok v razvojni ambulanti, pridobijo individualni načrt pomoči družini oz. zapisnik, v katerem tim predlaga ustrezni osnovnošolski program za otroka ter pomoč v šoli, pri čemer upošteva tudi mnenje vrtca, če je bil otrok vključen vanj. Ob tem starši k zahtevku za začetek postopka usmerjanja priložijo individualni načrt pomoči družini oz. zapisnik, na podlagi katerega Zavod RS za šolstvo izda odločbo o usmerjanju in ni potrebno strokovno mnenje komisije (Ministrstvo za javno upravo, b.d.).

Predšolski otroci s posebnimi potrebami se lahko vključujejo v redne ali razvojne oddelke v javnih vrtcih ter vrtcih, ki so na podlagi koncesije vključeni v javno mrežo, oz. v zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, ki izvajajo prilagojen program (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2020).

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2000) opredeljuje predšolsko vzgojo otrok s posebnimi potrebami. Določa namreč, da se otroke s posebnimi potrebami vključuje v vrtce s programi za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo oz. v prilagojene programe za predšolske otroke. Programe za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomoč izvajajo vrtci, ki glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oz. motnje pri otroku lahko prilagodijo organizacijo in način izvajanja programa ter zagotavljajo dodatno strokovno pomoč, ki se jo izvaja individualno v oddelku ali

izven oddelka, lahko pa tudi občasno v posebni skupini izven oddelka (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2000). Prilagojene programe za predšolske otroke pa izvajajo vrtci v razvojnih oddelkih, vrtci oz. enote vrtcev, ki so ustanovljeni oz. organizirani za izvajanje teh programov, in zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2000).

1.3 Vrtec

Vrtec je prva formalna institucija, s katero se otroci srečajo, če so vanj vključeni. Vrtec oz. katerakoli druga oblika varstva v predšolskem obdobju je otrokov mikrosistem. To otrokovo zgodnje okolje odločilno vpliva na njegov nadaljnji razvoj, kajti bolj ko ga bo negovalo, bolj bo razvijal svoje potenciale (Mlinarič, 2017). Predšolska vzgoja v vrtcih poteka v dveh starostnih obdobjih. V prvo starostno obdobje so vključeni otroci v starosti od enega do treh let, v oddelek drugega starostnega obdobja pa otroci, stari od treh do šestih let starosti oz. do vstopa otroka v osnovno šolo (Krek in Metljak, 2011).

V vrtcih poznamo tri različne vrste oddelkov: homogene, heterogene in kombinirane oddelke. V homogene oddelke so vključeni otroci v starostnem razponu enega leta, v heterogene oddelke so vključeni otroci prvega ali drugega starostnega obdobja in v kombinirane oddelke so vključeni otroci prvega in drugega starostnega obdobja (Krek in Metljak, 2011).

Glede na trajanje in organizacijo dela v vrtcu, le-te ponujajo različne programe:

- dnevni program (od šest do devet ur);
- poldnevni program (od štiri do šest ur);
- krajši program (traja od 240 do 720 ur letno, strnjeno ali razporejeno v šolskem letu).

Vrtec glede na potrebe staršev v vrtec vključenih otrok vsako leto z letnim delovnim načrtom določi poslovni čas vrtca, ki je lahko daljši od trajanja programa (Krek in Metljak, 2011).

Raziskave so pokazale, da je v obdobju od 2004 do 2010 v Sloveniji naraščalo število otrok, ki so bili vključeni v vrtec, podobno kot v večini evropskih držav (Krek in Metljak, 2011). Fleksibilnost in kakovost vrtca lahko v veliki meri dopolnjujeta družinsko vzgojo, kar kaže na potrebo po kakovostni predšolski vzgoji, saj so raziskovalci ugotovili, da je prav za malčke in otroke, ki prihajajo iz manj spodbudnega družinskega okolja, pomembno, da se čim mlajši vključijo v vrtec, ki je visokokakovosten in zanje lahko deluje kot varovalni dejavnik, npr. v otrokovem govornem razvoju, pripravljenosti za šolo in kasnejši akademski uspešnosti (prav tam).

1.3.1 Zakonodaja na področju predšolske vzgoje

Predšolsko vzgojo urejajo Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI), Zakon o vrtcih (ZVrt) in Kurikulum za vrtce.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996) v 6. členu navaja, da predšolsko vzgojo opravljajo vrtci in zasebniki, v primerih, ki so določeni z zakonom, pa se predšolska vzgoja lahko opravlja tudi na domu. Predšolsko vzgojo pa opravljajo tudi zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami.

Javni vrtci morajo imeti na podlagi 33. člena (ZOFVI, 1996) za opravljanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja zagotovljene strokovne delavce, ki imajo predpisano izobrazbo, ter prostor in opremo, kot jih določi minister oz. z zakonom pooblaščen zbornica. V tem členu so opredeljeni tudi zasebni vrtci in sicer je zapisano, da morajo imeti zasebni vrtci, ki izvajajo programe za predšolske otroke, izpolnjene pogoje, predpisane za strokovne delavce, prostor in opremo v javnem vrtcu oz. šoli. Če zasebni vrtci izvajajo programe po posebnih pedagoških načelih, morajo izpolnjevati predpisane pogoje za prostor v javnem vrtcu oz. šoli.

Naslednji zakon na področju predšolske vzgoje je Zakon o vrtcih (1996) in ureja predšolsko vzgojo, ki jo izvajajo javni in zasebni vrtci in varstvo predšolskih otrok, ki ga izvajajo varuhi predšolskih otrok na domu. Kot temeljne naloge so v 2. členu navedene pomoč staršem pri celoviti skrbi za otroke, izboljšanje kvalitete življenja družin in otrok ter ustvarjanje pogojev za razvoj otrokovih telesnih in duševnih sposobnosti.

Glavna načela predšolske vzgoje v vrtcih (Zakon o vrtcih, 1996) so demokratičnost, pluralizem, avtonomnost, strokovnost in odgovornost zaposlenih, enake možnosti za otroke in starše, upoštevanje različnosti med otroki, pravica do izbire in drugačnosti ter ohranjanje ravnotežja med raznimi vidiki otrokovega telesnega in duševnega razvoja.

V 4. členu zakon (Zakon o vrtcih, 1996) so kot cilji predšolske vzgoje opredeljeni razvijanje sposobnosti razumevanja in sprejemanja sebe in drugih, razvijanje sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah, razvijanje sposobnosti prepoznavanja čustev in spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja, negovanje radovednosti, raziskovalnega duha, domišljije in intuicije ter razvijanje neodvisnega mišljenja, spodbujanje jezikovnega razvoja za učinkovito in ustvarjalno uporabo govora, kasneje pa tudi branja in pisanja, spodbujanje doživljanja umetniških del in umetniškega izražanja, posredovanje znanj z različnih področij znanosti in iz vsakodnevnega življenja, spodbujanje telesnega in gibalnega razvoja in razvijanje samostojnosti pri higienskih navadah in pri skrbi za zdravje.

Zakon (Zakon o vrtcih, 1996) v 8. členu opredeljuje otroke s posebnimi potrebami. Opredeli jih kot otroke, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov za predšolske otroke z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe za predšolske otroke.

1.3.2 Kurikulum za vrtce

Kurikulum za vrtce (1999) je še en nacionalni dokument, ki predstavlja strokovno podlago za delo v vrtcih. Cilj tega dokumenta je večje upoštevanje človekovih in otrokovih pravic, upoštevanje različnosti in drugačnosti otrok. Otrok je namreč aktiven udeleženec procesa, ki z raziskovanjem, preizkušanjem in možnostjo izbire dejavnosti pridobiva nova znanja in spretnosti. Temeljni poudarki so na vzgojno-izobraževalnem procesu ter na celotni interakciji in izkušnji, iz katere se otrok uči. Namenjen je vzgojiteljem, pomočnikom vzgojitelja, ravnateljem, svetovalnim delavcem, ki ob uporabi strokovne literature in priročnikov za vzgojitelje omogoča strokovno načrtovanje in kakovostno predšolsko vzgojo v vrtcu, ob upoštevanju neposrednega odzivanja otrok v oddelku, organizaciji življenja v vrtcu ter vpetosti vrtca v širše okolje.

1.3.3 Svetovalna služba v vrtcih

Svetovalna služba v vrtcu pomaga in sodeluje z osnovnim namenom, da bi bili vsi otroci, vzgojitelji, vodstvo in starši kot celota čim bolj uspešni pri uresničevanju temeljnih in drugih sistemsko zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996) v 67. členu navaja, da svetovalna služba deluje v javnem vrtcu, kjer svetuje otrokom, vajencem, učiteljem in staršem. Poleg tega sodeluje z vzgojitelji in vodstvom vrtca pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji razvoja vrtca in opravljanju vzgojno-izobraževalnega dela ter opravlja svetovanje. Prav tako svetovalni delavci sodelujejo pri pripravi in izvedbi individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami (ZOFVI, 1996). Svetovalno delo v vrtcih po tem zakonu opravljajo delavci, ki imajo izobrazbo ustrezne smeri, kot so psihologi, pedagogi, socialni delavci, socialni pedagogi in specialni pedagogi.

Temeljna naloga svetovalne službe na podlagi Programskih smernic za predšolsko vzgojo v vrtcu (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008) je, da se na podlagi svojega strokovnega znanja preko svetovalnega odnosa in s strokovno avtonomnimi načini vključuje v zahtevno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu tako, da

pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci v vrtcu in po potrebi tudi z zunanjimi ustanovami. Osnovna področja dela svetovalne službe v vrtcu so svetovalno delo z otroki, svetovalno delo z vzgojitelji in njihovimi pomočniki, svetovalno delo s starši, sodelovanje z vodstvom vrta in sodelovanje z zunanjimi ustanovami (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Bistveni cilj svetovalne službe v vrtcu je optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo. Svetovalni delavec v vrtcu torej pomaga in sodeluje z osnovnim namenom, da bi bil vsak posamezni otrok, vzgojitelj, vodstvo, starš in vzgojno-izobraževalna ustanova kot celota čimbolj uspešni pri uresničevanju temeljnih in drugih sistemsko zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Smernice za delo svetovalnih služb v vrtcih, osnovnih šolah in srednjih šolah so bile postavljene že pred več kot dvajsetimi leti (Resman, 2008). Na svetovanje so vedno vplivale družbene spremembe in šolska politika. Pomemben vpliv na delo svetovalne službe je bila Rogersova »client/person-centred« teorija terapije, ki jo je kasneje razširil v »person-centred« teorijo svetovanja. S svojimi teorijami je postavil uporabnika v središče pozornosti in izhodišče za iskanje rešitev iz težav. Prav tako je svetovalno pozornost usmeril od svetovanja na posameznem področju človekove dejavnosti (npr. učenja, vedenja, odnosov ipd.) k celostnemu človeku. Od »razdrobljenega« obravnavanja k človeku kot celoti. Še danes velja načelo celostnosti kot eno od načel šolskega svetovalnega dela (Resman, 2008).

Poleg načela celostnosti se v svetovalnem delu v vrtcih pojavijo še druga temeljna načela. Eno od teh temeljnih načel je načelo strokovnosti in strokovnega izpopolnjevanja. Na podlagi tega načela mora svetovalni delavec v vrtcu delo opravljati strokovno korektno, v skladu s strokovnimi spoznanji in s strokovno etičnimi načeli (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Temeljna etična načela so načelo dobrobiti (svetovalno delo ne sme biti v škodo otroka, ne sme mu povzročati neupravičenega nelagodja, stisk, zadreg in stresov ter ne sme ga stigmatizirati v socialnem okolju), načelo prostovoljnosti (vsi udeleženci – otroci, starši, vzgojitelji in vodstvo – morajo v svetovalni odnos vstopiti prostovoljno in ne smejo biti prisiljeni, le-to ne velja v posebnih primerih, ko je ogrožen nekdo od udeležencev) in načelo zaupanja in zaupnosti (to načelo je pogoj, da se svetovalni odnos lahko vzpostavi) (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Programske smernice za predšolsko vzgojo v vrtcih (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008) določajo, da imajo svetovalni delavci pravico in so se dolžni stalno strokovno izpopolnjevati ter preverjati lastno strokovnost v supervizijskih, intervizijskih in podobnih skupinah.

Svetovalna služba v vrtcih je v manjši meri usmerjena na otroke, saj bolj nagovarja njihove starše in vzgojitelje. Njihovo delo z neposredno z otroki je v individualnih ali skupinskih oblikah dela (npr. pomoč otrokom v podporo in spodbudo za njihov najboljši možni razvoj, pomoč otrokom pri uvajanju v vrtec, pri prehodu iz ene skupine v drugo, pri prehodu v drug vrtec in pri prehodu v šolo, pomoč otrokom z razvojnimi težavami, pomoč otrokom s posebnimi potrebami) (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Bolj kot z otroki svetovalni delavci delajo s starši in družinami. V Programskih smernicah za predšolsko vzgojo v vrtcih (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008) trdijo, da so vrtci za razliko od šol v prvi vrsti opredeljeni kot dopolnjevalci in pomočniki staršem oz. družinam pri zagotavljanju čimbolj kvalitetnega življenja njihovih otrok. Starši so namreč pomembni sogovorniki in soustvarjalci dela v vrtcu.

Svetovalni delavci prav tako sodelujejo z vzgojitelji in pomočniki vrtca. Njihovo svetovalno delo vključuje predvsem posvetovanje ter načrtovanje, spremljanje in evalvacijo vsakdanjega življenja in dela v oddelčni skupini. Skupaj ugotavljajo stanje, zbirajo in analizirajo podatke ter načrtujejo spremembe in izboljšave (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Pomembno je tudi sodelovanje z vodstvom. Svetovalna služba, ki pri svojem delu pristopa celostno in kompleksno ter razvojno in preventivno, sodeluje skupaj z ravnateljem in pedagoškimi vodji pri oblikovanju razvojnega programa vrtca, letnega delovnega načrta, pri spremljanju in evalvaciji vsakdanjega življenja in dela v vrtcu, pri razvijanju raznih izboljšav, pri spodbujanju strokovnega izobraževanja ipd. (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008)

Zelo pomembno za svetovalno službo je tudi sodelovanje s strokovnimi sodelavci iz ustreznih zunanjih ustanov, kot so npr. specialni pedagogi, v projektih pomoči in preventivnega dela, različni strokovni delavci iz ustreznih institucij (svetovalni centri, vzgojne posvetovalnice, mentalno-higienski oddelki pri zdravstvenih domovih ipd.), svetovalne službe iz osnovne šole ipd. (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008)

1.3.4 Javni in zasebni vrtci

Javni vrtci so v Sloveniji najpogostejša oblika institucije za predšolsko vzgojo. Lahko so organizirani kot samostojne enote oz. so priključeni k osnovni šoli. Oddelke vrtca pa je moč najti tudi v zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami in v bolnišnicah. Ustanavljati pa so se začeli tudi oddelki ob velikih trgovskih centrih, ki so namenjeni za krajše varovanje otrok, in oddelki vrtecev v večjih podjetjih (Devjak, Skubic, Polak in Kolšek, 2012).

Na podlagi 41. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996) javne vrtce ustanavljajo lokalne skupnosti, ki na podlagi potreb lokalnega prebivalstva prilagajajo

število prostih mest in način izvajanja programa (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2022).

Javni vrtci lahko organizirajo krajši program, ki je, v obsegu 240 ur, namenjen otrokom, ki v letu pred vstopom v osnovno šolo še niso bili vključeni v vrtec. Ta program je v celoti financiran iz državnega proračuna in je za starše brezplačen (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2022).

Za razliko od javnih vrtcev lahko zasebne vrtce ustanovijo domače in tuje pravne ali fizične osebe, če izpolnjujejo pogoje glede programa za predšolske otroke, ki ga bo izvajal, prostorov in strokovnih delavcev (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2020). Zasebni vrtci lahko izvajajo program javnih vrtcev ali druge programe, za katere morajo pridobiti pozitivno mnenje Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2020).

Lokalne skupnosti lahko zasebnemu vrtcu podelijo koncesijo, če tako kažejo potrebe v zvezi s predšolsko vzgojo, kar pomeni, da zasebni vrtec opravlja javno službo in ima enak program kot javni vrtec, s posebno pogodbo o koncesiji pa se opredeli obseg sredstev, ki jih vrtcu zagotavlja občina (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2020). V primeru, da zasebni vrtec nima koncesije mu na podlagi 34. člena Zakona o vrtcih (1996) pripadajo sredstva iz proračuna lokalne skupnosti, če izvajajo najmanj poldnevni program, če imajo vključenih najmanj za dva oddelka predšolskih otrok, če imajo zaposlene oz. drugače zagotovljene vzgojitelje in pomočnike vzgojiteljev za izvedbo programa v skladu z zakonom in drugimi predpisi in če so dostopni vsem otrokom. Osnova za izračun obveznosti posameznega otroka je cena istovrstnega programa javnega vrtca na območju občine, zmanjšana za znesek, ki bi ga plačali starši, če bi bil otrok vključen v javni vrtec. Zasebnemu vrtcu torej pripada 85% teh sredstev za posameznega otroka.

1.4 Montessori pedagogika

Utemeljiteljica pedagogike montessori je italijanska zdravnica, antropologinja in pedagoginja Maria Montessori, ki je bila pomembna predstavnica reformske pedagogike za področje predšolske pedagogike. Pri svojem delu je izhajala iz idej Rousseauja, Pestalozzija, Fröbla in Seguina. Utemeljila je model predšolske vzgoje v Italiji, ki je zelo močno zaznamoval področje vzgoje predšolskih otrok in njen koncept dela je še danes v veljavi (Devjak, Skubic, Polak in Kolšek, 2012).

Njeni začetki segajo v leto 1897, ko je prvič, v času prakse v psihiatrični bolnišnici v Rimu, opazovala otroke s posebnimi potrebami. Med letoma 1897 in 1901, je sodelovala s t.i. "prizadetimi" otroci in raziskovala duševne pomanjkljivosti otrok, s katerimi se je srečevala v bolnišnicah. To sodelovanje z otroki jo je pripeljalo do raziskovanja izobraževalnih teorij, predvsem dveh francoskih zdravnikov Seguina in Itarda. Ta zdravnika sta namreč eksperimentirala z otroki s posebnimi potrebami in ugotovila, da je človekov razvoj napredoval skozi vrsto faz in da so telesne in senzorične naloge pomembne pri razvoju kognitivnih procesov (Janes, 2015). Na podlagi Itarda in Seguina je Maria Montessori (1983) začela opazovati in preučevati otroke z duševno motnjo in kmalu prišla do spoznanj, katere dejavnosti so otrokom pomagale pri razvoju akademskih veščin in samostojnosti. Zaradi teh spoznanj je postala prepričana v vrednost manipulativnih materialov in starostno primernih senzoričnih stimulacij, ki jim pomaga pri učenju (Janes, 2015).

Maria Montessori je leta 1907 ustanovila prvo Casa Dei Bambini oz. prvo Hišo otrok v revnem predmestju San Lorenza, kjer je s pomočjo sistematičnega opazovanja otrok, ki niso imeli posebnih potreb, in eksperimentalnega dela pripomogla k znanstvenim spoznanjem o vzgoji otrok (Devjak, Skubic, Polak in Kolšek, 2012). Iz opazovanj otrok je ugotovila, da otroci uživajo v nalogah in želijo delati samostojno, brez njene pomoči. S tem znanjem je uvajala vedno nove materiale, ki so bili otrokom v pomoč pri razumskem razvoju, razvoju zbranosti, koordinacije, samostojnosti, socializacije ter občutka za red. Materiali so del pripravljenega okolja, prostora, ki je dovolj velik, da otroku omogoča svobodno in obsežno gibanje ter svobodno delovanje. Nekatere materiale so otroci z veseljem sprejeli, spet drugih pa se niso dotaknili, a otrok ni v nič silila, ampak je nove aktivnosti otrokom vseeno ponudila in nato opazovala njihove odzive na nova sredstva in materiale. V primeru, da se otroci za določen material niso zanimali, ga je umaknila in nikoli več ponudila. Tako se je tudi oblikovala zbirka materialov, ki so značilni za montessori vrtce. Opazila je tudi, da so nekateri otroci pri dejavnostih izkazovali neko vrsto notranjega miru in se bili sposobni skoncentrirati na določeno aktivnost za daljši čas. Te otroci so usvajali zahtevnejše znanje in spretnosti, razvili samodisciplino, pri čemer je odpadla potreba po neki zunanji avtoriteti. Na podlagi njenih opazovanj otrok in dela z njimi je začela svoja spoznanja povezovati v teorijo (Devjak, Skubic, Polak in Kolšek, 2012).

Pedagogika montessori temelji na filozofiji in poučevanju avtonomije ter individualiziranim učnem pristopu. Za njeno izobraževalno metodo je značilno, da osrednjo vlogo igra okolje, ki je prilagojeno otroku tako, da ima stvari na dosegu. S tem otrok dobi občutek, da je ta svet

njegov, kjer se lahko svobodno giba, sodeluje, skrbi za okolje in samostojno izbira med številnimi dejavnostmi. Bistvenega pomena je, da okolje omogoča otroku samostojnost. Montessori (2014) je na temo okolja npr. zapisala, da ima okolje tudi veliko vlogo pri otrokovi koncentraciji, saj naj bi po njenih besedah, otrok za učenje koncentracije potreboval predmete za osredotočanje, saj na otroka nihče od zunaj ne more vplivati, da bi se koncentriral, montessori materiali pa mu omogočajo, da v njih lahko najde vrsto dela, ki mu omogoča koncentracijo. Del pripravljenega okolja je tudi odrasla oseba. Učitelj je pasiven in začasno ukinja svoje delovanje in avtoriteto, da ne bi oviral otroka in mu preprečeval delovanja. Pedagog pri otrocih spodbuja željo po raziskovanju in učenju tako, da s svojim znanjem in opazovanjem otrok pripravlja okolje za otroke, jim je zgled in vir znanja, jih skrbno spremlja (njegov razvoj, vedenje) in mu pomaga pri zaprekah, ki se pojavijo pri njegovih aktivnostih (Montessori, 1987). Učitelj v montessori okolju zelo malo uči, saj je središče delovanja otrok, ki se uči sam, si sam svobodno izbira delo in se svobodno giblje. Otrokova svoboda pa temelji na tem, da sega do tja, kjer se prične svoboda drugih oseb v prostoru, kar pomeni, da je otrok svoboden v svojem delovanju do mere, ko ne škodi ali moti drugih otrok. Poleg tega, da je prostor dovolj velik, je za pripravljeno okolje ključnega pomena, da je tudi urejen prostor, v katerem je veliko različnih zanimivih stvari, ki so pripravljene za zadovoljitev potreb otrok, glede na razvojne stopnje in občutljiva obdobja. Otrokom so na voljo, da jih lahko ogledujejo, raziskujejo, preizkušajo (Montessori, 2014). Na podlagi opazovanj je ugotovila, da se otrok povsem drugače uči kot odrasel, da v svojem razvoju prehodi nekaj faz po določenem zaporedju in se uči s povezovanjem (Devjak, Skubic, Polak in Kolšek, 2012). Pomembno vodilo njene metode pa je tudi spoštovanje otrokove osebnosti (Montessori, 1983).

1.4.1 Montessori vrtci v Sloveniji

Montessori vrtci v Sloveniji so zasebni vrtci, ki temeljijo na opazovanjih in odkritjih Marie Montessori, ki je otroka videla kot osebo, ki je vredna spoštovanja, nekoga, ki trdo dela, osebo, ki odkriva sebe, druge ljudi in okolje okoli sebe (Montessori, 2014).

Ker so montessori vrtci pri nas zasebni vrtci, imajo lastne programe. V Sloveniji trenutno obstajajo štirje različni programi montessori vrtcev (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2022). Vsem tem programom je skupno, da želijo otrokom z montessori pristopi omogočiti čim boljše pogoje za njihov osebni razvoj ter spoštovati njihovo dostojanstvo, svobodo in pravice (Montessori inštitut, 2013).

Program montessori vrtcev (Montessori inštitut, 2013) je namenjen vsem otrokom v predšolskem obdobju (od 11 mesecev do vstopa v šolo), ki so razporejeni v heterogene oddelke. Prav tako je namenjen otrokom s posebnimi potrebami. V primeru vključitve otroka s posebnimi potrebami, vrtci sodelujejo s strokovnjaki iz primernih področij (npr. specialni pedagogi, fizioterapevti ipd.).

Igralnica v montessori vrtcih je razdeljena na štiri osnovna področja: vsakdanje življenje, zaznavanje, jezik in matematiko. Pomembno pa se prepletajo tudi področja likovne in glasbene umetnosti, kozmična vzgoja (biologija, kemija, fizika, geografija in zgodovina) in gibalna vzgoja, ki so se razvila kasneje od osnovnih področij in se še razvijajo, a zaradi tega niso nič manj pomembna (Montessori inštitut, 2013).

Montessori vzgojni pristop temelji na otrokovih razvojnih potrebah po svobodi znotraj meja in po skrbno pripravljenem okolju. Pripravljeno okolje namreč otroku omogoča stik z materiali in izkušnjami, s pomočjo katerih razvija svoj razum in telesne ter duševne sposobnosti (Montessori inštitut, 2013).

Osrednji namen montessori vrtcev je pomagati vsakemu otroku, da polno razvije svoje sposobnosti in talente na vseh področjih življenja. Gre predvsem za način življenja – učenje za življenje. Otroci so v ozračju spoštovanja, svobode in odgovornosti (Montessori sanje, b.d.). V montessori vrtcih pri otroku spodbujajo samodisciplino, samospoznavanje in samostojnost, navdušenje za učenje, spoštovanje do sebe, soljudi in okolja, sistematičen pristop k reševanju težav in pridobivanju akademskih spretnosti ter vzgojo za mir.

1.5 Inkluzija otrok s posebnimi potrebami

Beseda inkluzija je danes že v splošni rabi, a je njen pomen po mnenju mnogih avtorjev še ne povsem pojasnjen, saj opredeljuje različne razsežnosti, od tega, da je inkluzija eden od vidikov družbene enakopravnosti, demokracije in participacije, do tega, da pod pojmom inkluzija razumemo vključevanje otrok s posebnimi potrebami v družbeno življenje in šolo (Pinterič, Deutsch in Cankar, 2014). Z vidika izobraževanja je inkluzija v najširšem smislu definirana kot proces, s katerim je zagotovljeno, da lahko vsakdo, ne glede na izkušnje in življenjske okoliščine, uresniči svoje potenciale (Pinterič, Deutsch in Cankar, 2014). Za inkluzivno družbo je torej značilno zmanjšanje neenakosti in uravnoveženost med pravicami in obveznostmi posameznika ter povečanje socialne kohezije. Ker je možno z inkluzijo v najširšem smislu označiti odnose med posameznikom in družbo, jo lahko poimenujemo tudi socialna vključenost, katere temeljna ideja je, da lahko družba s sprejemanjem obstoječih in ustaljenih

načinov delovanja omogoči večjo vključenost in participacijo do sedaj izključenih manjšinskih skupin oz. tistih, ki so potisnjeni na rob družbe (Pinterič, Deutsch in Cankar, 2014).

Socialna izključenost oz. »social exclusion« se je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja pojavila kot pomemben politični koncept v Evropi in kot odziv na naraščajoče družbene delitve, ki so posledica novih razmer na trgu dela in neustreznosti obstoječih določb o socialnem varstvu, da bi zadostile spreminjajočim se potrebam bolj raznolikega prebivalstva (Donnelly in Coakley, 2001). Socialna vključenost pa ni le odgovor na izključenost, ampak pomeni, da vsi otroci in odrasli sodelujejo kot cenjeni, spoštovani in prispevajoči člani družbe. Inkluzija odraža proaktiven pristop človekovega razvoja do družbene blaginje, ki zahteva več od odprave ovir in tveganj. Zahtevajo naložbe in ukrepe za ustvarjanje pogojev za vključitev. Zavedanje pomena drugačnosti in raznolikosti je postalo osrednjega pomena za nova razumevanja identitete tako na nacionalni ravni kot tudi na ravni skupnosti. Pri inkluziji gre za zapiranje fizičnih, družbenih in ekonomskih razdalj, ki ločujejo ljudi in ne le za odpravo meja ali ovir med nami in njimi (Donnelly in Coakley, 2001).

Beseda inkluzija je na začetku veliko obetala, saj je nastajala in se razvijala v okoljih, v času, ko so se številni ljudje aktivno upirali družbeni represiji, družbenim mehanizmom, ki so izključevali skupine ljudi iz procesov odločanja o poteku družbenega življenja in o tem kdo bo imel od tega koristi (Rutar, 2010).

Avtorja Donnelly in Coakley (2001) trdita, da je inkluzija kompleksen in zahteven koncept, ki ga ni mogoče zmanjšati samo na eno dimenzijo ali pomen. Opredelila sta pet kritičnih dimenzij oz. temeljev socialne vključenosti: spoštljivo pripoznanje (ang. Valued Recognition), človeški razvoj (ang. Human Development), vključenost in angažiranost (ang. Involvement and Engagement), bližina (ang. Proximity) in materialna blaginja (ang. Material Well Being).

Kot prvi temelj inkluzije navajata spoštljivo pripoznanje, kar pomeni priznavanje in spoštovanje posameznikov in skupin. To npr. pomeni prepoznavanje razlik v otrokovem razvoju in hkrati ne enačenje invalidnosti s patologijo, podpiranje šolskih skupnosti, ki so občutljive na kulturne in spolne razlike ipd. (Donnelly in Coakley, 2001).

Naslednja kritična dimenzija, ki sta ga avtorja (Donnelly in Coakley, 2001) opredelila je človeški razvoj pod katerega sta navedla pomembnost negovanja talentov, spretnosti, sposobnosti in izbire otrok in odraslih, da bi živeli življenje, ki ga cenijo in s tem prispevajo tako sebi kot drugim (npr. možnosti učenja in razvoja za vse otroke in odrasle, skupnostni programi za varstvo in rekreacijo ipd.).

Tretji temelj inkluzije je vključitev in angažiranost, kar zajema imeti pravico in potrebno podporo za sprejemanje oz. sodelovanje pri odločitvah, ki vplivajo nanj, na njegovo družino in skupnost ter pravico pri vključevanju v življenje skupnosti (npr. prispevek staršev v šolski učni načrt, vključevanje mladih, politično vključevanje državljanov ipd.) (Donnelly in Coakley, 2001).

Bližina je še eden od temeljev inkluzije po mnenju Donnellya in Coakleya (2001). Avtorja sta mnenja, da skupna raba fizičnih in družbenih prostorov omogoča spontane interakcije med ljudmi, ki zmanjšujejo družbene razdalje med ljudmi. Primeri le-teh so skupni javni prostori, kot so parki, knjižnice, integrirane šole in učilnice ipd.

Zadnji temelj inkluzije pa je materialna blaginja. Materialna sredstva otrokom in njihovim staršem omogočajo polno sodelovanje v skupnosti. To npr. vključuje varno nastanitev in ustrezen dohodek (Donnelly in Coakley, 2001).

Poleg temeljev inkluzije pa Donnelly in Coakley (v Pinterič, Deutsch in Cankar, 2014) navajata tri razsežnosti socialne inkluzije, in sicer prostorsko, odnosno in funkcionalno. Pri prostorski razsežnosti je opazen vidik neposredne socialne vključenosti v kontekstu družbeno ekonomske možnosti družbe. Odnosna razsežnost je izražena kot občutek pripadnosti in sprejemanja ter jo opredeljujejo pozitivne interakcije kot so npr. sodelovanje, spoštovanje, sprejemanje družbenih vlog. Zadnja razsežnost inkluzije oz. funkcionalna razsežnost pa se nanaša na izboljšanje možnosti, sposobnosti in kompetentnosti.

V šolskem sistemu inkluzivnost še vedno ostaja nejasno definirana, pogosto problematizirana in sporna tema v domačem in mednarodnem prostoru (Lesar, 2020). V splošnem je inkluzivnost v izobraževanju prepoznana kot strategija, katere cilj je izboljšanje inkluzivne družbe, kar pomeni, da imajo vsi vključeni (učenci in odrasli) ne glede na spol, starost, etnično pripadnost, sposobnost in motnjo možnost sodelovanja in participacije. Kar pa ne pomeni, da so vsi enaki, temveč, da imajo vsi, ne glede na navedene različnosti, enako pravico sodelovanja in izobraževanja v skladu s svojimi sposobnostmi (Pinterič, Deutsch in Cankar, 2014). Cerić (2008, v Pinterič, Deutsch in Cankar, 2014) trdi, da takšno razumevanje »enakosti« omogoča zmanjševanje in odpravljanje različne oblike segregacije, izolacije in diskriminacije. Nekateri drugi avtorji pa menijo, da inkluzija ni niti teorija niti koncept, temveč gibanje, ki podpira osebe s posebnimi potrebami pri njihovem vključevanju v enakopravno sodelovanje v življenju družbene skupnosti (Pinterič, Deutsch in Cankar, 2014).

Z mednarodnimi dokumenti UNESCO, UNICEF-a, OZN, kot so Salamanška izjava (1994) in drugi dokumenti s področja pravic otrok, smo se tudi v Sloveniji podobno kot v drugih evropskih državah, opredelili za inkluzijo otrok s posebnimi potrebami v redne šole. Sedaj se učenci s posebnimi potrebami in vsi učenci, ki se iz najrazličnejših vzrokov soočajo z ovirami pri učenju, pogosteje vključujejo v redne šole (Schmidt Krajnc, 2018). Pri vključevanju teh učencev v redno vzgojno-izobraževalno okolje pa je pomembno spoznanje, da fizična inkluzija (prisotnost otrok s posebnimi potrebami v skupini vrstnikov) ne zagotavlja ustreznega otrokovega napredka in razvoja, če ni vzporedno poskrbljeno še za funkcionalno (vzgojno-izobraževalno) in socialno (odnosno) inkluzijo. Ključni dejavniki uspešne in kakovostne inkluzije so sprejemanje, razvijanje občutka pripadnosti in povezanosti otrok s posebnimi potrebami in njihovimi vrstniki ter odraslimi na vseh področjih šolskega življenja (Schmidt Krajnc, 2018). Da bi šole razvile kakovostno inkluzivno vzgojo in izobraževanje, morajo najprej prepoznati učne potrebe učencev, jih dosledno upoštevati in omogočiti prožno uvajanje kurikularnih in drugih vzgojno-izobraževalnih prilagoditev. A ni dovolj, da zgolj spremenijo ustaljene načine in metode dela. Enako pomembno je namreč, da vsi, ki neposredno delajo z učenci s posebnimi potrebami (učitelji, specialni pedagogi, inkluzivni pedagogi, različni drugi strokovnjaki in tudi starši) spremenijo stališča do inkluzije (Schmidt Krajnc, 2018).

Na razvoj inkluzije v posamezni državi v največji meri vpliva (Pinterič, Deutsch in Cankar, 2014):

- premik od medicinske k bolj socialno interaktivni usmeritvi,
- sprememba zakonodaje in financiranje šol,
- razvoj različnih oblik izobraževanja in pomoči,
- preoblikovanje specialnih šol v centre za podporo inkluzivnemu izobraževanju in
- pravica staršev do izbire.

S kakovostno inkluzivno naravnostjo so redne šole najboljše sredstvo pri zmanjševanju diskriminacije in segregacije, saj pomagajo oblikovati skupnost, v kateri so dobrodošli vsi učenci ter s svojim delom gradijo inkluzivno družbo, ki omogoča izobraževanje vsem. Inkluzija namreč ni mirujoče stanje, ampak je večplasten proces v stalnem gibanju, ki odpravlja učne ovire, ki so bile zasnovane na zastarelih vzorcih razmišljanja (Schmidt Krajnc, 2018).

1.5.1 Kazalniki inkluzivnosti

Avtorja Booth in Ainscow (2011) sta razvila vrsto kazalnikov inkluzivnosti, ki so v pomoč šolam pri lastnem pregledu in razvoju, kjer se upošteva mnenje in stališča osebja,

učencev/dijakov, staršev in drugih članov skupnosti. Indeks, ki sta ga razvila, tako podpira samorefleksijo vseh vidikov šole, vključno z dejavnostmi na igriščih, sobah za osebje in učilnicah ter v skupnostih in okolju zunaj šole. Prav tako spodbuja vse osebje, starše, skrbnike in otroke, da prispevajo k vključujočemu razvojnemu načrtu in ga uresničijo (prav tam).

Inkluzivni razvoj v šolah je po besedah avtorjev (Booth in Ainscow, 2011) možno zaslediti, če le-te temeljijo na inkluzivnih vrednotah. Povezovanje dejanj šole z njihovimi vrednotami je lahko najbolj praktičen korak, ki ga lahko naredimo pri razvoju šole. Kot primer izpostavlja sodelovanje, ki pomeni učenje, igranje ali delo v sodelovanju z drugimi in vključuje vplivanje na odločanje in odločanje, o tem kaj se bo zgodilo. Bolj kot za odločanje gre pri tem za to, da smo sami prepoznani in sprejeti.

Inkluzivno izobraževanje po njunih besedah vključuje (Booth in Ainscow, 2011):

- uresničevanje inkluzivnih vrednot,
- enaka obravnava vseh,
- podpiranje vsakogar, da razvije občutek pripadnosti,
- boljše sodelovanje med otroki in odraslimi,
- zmanjševanje izključenosti, diskriminacije in ovir pri učenju in sodelovanju,
- prestrukturiranje kultur, politik in praks, da se odzovejo na raznolikost na načine, ki enako vrednotijo vse,
- opazovanje razlik med otroki in med odraslimi kot vir za učenje,
- izboljšanje šol za osebje, starše, skrbnike in otroke,
- poudarjanje razvoja šolskih skupnosti in vrednot ter dosežkov,
- negovanje medsebojno vzdržujočih odnosov med šolami in okoliškimi skupnostmi ipd.

Inkluzivni razvoj se zgodi, ko odrasli in otroci svoja dejanja povežejo z inkluzivnimi vrednotami in skupaj združijo združljive pobude. To lahko storijo neuradno, vendar so njihova dejanja lahko ogrožena, razen, če obstaja tudi zaveza, da bo bolj formalni razvojni načrt šole odražal vključujoče vrednote. Indeks se lahko vključi v proces načrtovanja tako, da se sestavi podroben pregled šole in njenega odnosa do skupnosti in okolja, ki vključuje osebje, lokalno skupnost, starše, skrbnike in otroke. Tak proces prispeva k inkluzivnemu razvoju šole. Nadgrajuje že znano in spodbuja nadaljnje raziskave v smeri inkluzije. Izhaja iz konceptov ovir pri učenju in sodelovanju, virov za podporo učenju in sodelovanju ter podpori različnost (Booth in Ainscow, 2011).

Indeks vsebuje tri dimenzije: ustvarjanje inkluzivnih kultur (oblikovanje skupnosti, razvijanje vrednot), oblikovanje inkluzivnih politik (razvoj šole za vse, organiziranje pomoči za raznolikost) in razvijanje inkluzivne prakse (organizacija učenja, mobilizacija virov) (Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb, 2009). Znotraj vsake dimenzije so nato specifični indikatorji (Lesar, 2021; Booth in Ainscow, 2011, 14-15):

Prva dimenzija indeksa inkluzivnosti so splošni kazalniki inkluzivne kulture. Znotraj tega so zajete temeljne smernice, ki oblikujejo sprejemajoče šolske skupnosti in uvajajo oz. utrjujejo inkluzivne vrednote, saj je pomembno, da šole vpeljejo inkluzivne vrednote v jasno oblikovan vzgojni koncept. Splošni kazalniki inkluzivne kulture so npr. vsak se počuti sprejetega, učenci pomagajo drug drugemu, osebje šole med seboj sodeluje, osebje šole in učenci so v medsebojnih odnosih spoštljivi, osebje šole in lokalne skupnosti dobro sodelujejo med seboj, vse lokalne skupnosti so vključene v šolo, za vse učence obstajajo visoka pričakovanja, učenci so enako cenjeni, osebje šole spodbuja nenasilno interakcijo in reševanje sporov, šola stremi k minimizaciji vsakršnih oblik diskriminacije ipd.

Druga dimenzija indeksa inkluzivnosti so splošni kazalniki inkluzivne politike. Pod te sodijo kazalniki, ki se nanašajo na razvijanje šole za vse in organiziranje pomoči različnim učencem. Primeri kazalnikov te dimenzije so: imenovanje in napredovanje šolskega osebja so pravična, vsem novim članom šolskega osebja se nudi pomoč privajanja na šolo, šola poskuša sprejeti vse učence iz svojega okoliša, šola poskrbi, da je njena stavba fizično dostopna vsem ljudem, vsem novim učencem se pomaga privaditi na šolo, vse oblike pomoči so koordinirane, kurikulum vrtca upošteva raznolikost otrok, kurikulum podpira osebje pri učinkovitem sodelovanju v vrtcu, obstajajo možnosti, da se otroci od učiteljev naučijo o vrstniškem mentorstvu (učenje s strani drugih otrok) ipd.

V zadnji dimenziji indeksa inkluzivnosti pa so navedeni splošni kazalniki inkluzivne prakse. Tu sodijo kazalniki, ki se nanašajo na usklajevanje učenja različnih učencev in na zagotavljanje sredstev podpore učencem. Splošni kazalniki inkluzivne prakse so npr. poučevanje je načrtovano z mislijo na vse otroke, učne ure spodbujajo participacijo vseh otrok, otroci so aktivno vključeni v svoje lastno učenje, učitelji med seboj sodelujejo pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji, strokovna znanja šolskega osebja so polno izkoriščena, sredstva skupnosti so znana in se uporabljajo ipd.

1.5.2 Inkluzija otrok s posebnimi potrebami v predšolski vzgoji

Sodobna paradigma na področju usmerjanja otrok s posebnimi potrebami temelji na načelu inkluzije oz. socialne vključenosti, kot jo prepoznava politika večine evropskih držav pri izobraževanju oseb s posebnimi potrebami (Stritih, 2010). Ta sodobna paradigma temelji na prenosu poudarka od medicinskega, ambulantnega modela k modelu vzgojno-izobraževalnih potreb otroka, poudarja opazovanje in ocenjevanje otrokovega razvoja, v smislu prepoznavanja otrokovih izobraževalnih potreb v procesu vzgoje in izobraževanja in temelji na vse bolj pomembnih vlogah strokovnih delavcev v oddelku, svetovalne službe, specialnih in rehabilitacijskih pedagogov, socialnih pedagogov in drugih strokovnih delavcev (Stritih, 2010).

Stritih (2010) trdi, da morata inkluzivna šola in vrtec prepoznati in odgovoriti na različne potrebe svojih učencev tako, da prilagajata različne učne stile in obseg učenja ter zagotavljata vsem kakovostno izobraževanje z ustreznim kurikulumom, organizacijsko razporeditvijo, učnimi strategijami, uporabljenimi viri in sodelovanje z njihovimi skupnostmi. Osnovni princip inkluzivnega vrtca oz. šole je namreč, da se vsi otroci učijo skupaj, ne glede na težave ali razlike, ki jih lahko imajo.

Uspešna inkluzija lahko pri otroku s posebnimi potrebami pripomore k občutku pripadnosti, sodelovanja in oblikovanja pozitivnih družbenih odnosov. Za otroke s posebnimi potrebami so cilji individualiziranega izobraževalnega programa tudi psihološke narave, saj se osredotočajo na pridobivanje osebnih, akademskih in socialnih veščin (Buysse, Odom in Soukakou, 2011).

Inkluzija pa ne vpliva spodbudno samo za otroke s posebnimi potrebami ampak tudi za preostale otroke. Raziskava je namreč pokazala, da otrok brez posebnih potreb pridobi enake razvojne dosežke v rednih in inkluzivnih vrtcih, aktivno sodeluje v inkluzivnih oddelčnih dejavnostih in razvija prijateljstva v inkluzivnih okoljih. Prav tako lahko sodelovanje v inkluzivnih programih pozitivno vpliva na otrokovo znanje o posebnih potrebah in njegovo razvijanje odnosa do oseb s posebnimi potrebami (Buysse, Odom in Soukakou, 2011).

2 PROBLEM

Otroci s posebnimi potrebami so v Sloveniji v večini vključeni v večinske vrtce in šole, kjer se jim prilagaja izvajanje programov ter nudi dodatna strokovna pomoč. V programe predšolske vzgoje se lahko vključujejo otroci, ko dopolnijo starost 11 mesecev pa vse do vstopa v šolo. Pri vključevanju otroka s posebnimi potrebami v program predšolske vzgoje in za zagotavljanje njegove največje koristi je zelo pomembno usklajeno delovanje ter dobro sodelovanje in komunikacija med vrtcem oz. zavodom, starši, strokovno skupino za zgodnjo obravnavo v vrtcu oz. zavodu, Centrom za zgodnjo obravnavo in drugimi izvajalci zdravstvene dejavnosti ter drugimi institucijami, v katere je otrok vključen v proces zgodnje obravnave (npr. center za socialno delo in nevladne organizacije) (Eurydice, 2022).

Montessori pedagogika se je v osnovi razvila za otroke s posebnimi potrebami, saj je Maria Montessori opazovala otroke v psihiatrični bolnišnici in oblikovala didaktične in klinične aktivnosti, ki jih v montessori vrtcih uporabljajo še danes. Danes so montessori vrtci v Sloveniji namenjeni predvsem zdravim otrokom, nekateri vrtci pa sprejemajo tudi otroke s posebnimi potrebami. Ker so montessori vrtci zasebni vrtci, si namreč lahko sami postavljajo vstopne kriterije, katerega otroka bodo sprejeli in katerega ne.

V magistrski nalogi sem se želela seznaniti z nalogami svetovalne službe v montessori vrtcih in z usposobljenostjo njihovih vzgojiteljev za delo z otroki s posebnimi potrebami. Na tem področju še ni bilo opravljenih veliko raziskav, saj so montessori vrtci še dokaj novi v našem okolju.

Z raziskavo sem želela dobiti vpogled v način dela oz. pristope strokovnih delavcev v montessori vrtcih v Sloveniji na področju dela z otroki s posebnimi potrebami. Raziskovalni problem sem osredinila na to, kakšne pristope uporabljajo montessori vzgojitelji pri delu z otroki s posebnimi potrebami in kako so usposobljeni za svoje delo s temi otroki. Preučevala sem tudi, kakšen odnos imajo vzgojitelji do otrok s posebnimi potrebami ter kako v teh vrtcih poteka inkluzija predšolskih otrok s posebnimi potrebami. Raziskala sem tudi ovire, ki jih zaznavajo montessori pedagogi pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v svoje vrtce. Poleg tega pa tudi spodbude, ki jih opažajo pri delu in vključevanju otrok s posebnimi potrebami. Preučevala pa sem tudi prisotnost in delovanje svetovalne službe v montessori vrtcih.

2.1 Raziskovalna vprašanja:

- Kakšen je odnos montessori pedagogov do otrok s posebnimi potrebami? Kakšen je čustven odziv montessori pedagogov do otrok s posebnimi potrebami in kakšen pristop uporabljajo pri delu z njimi (v primerjavi z drugimi otroki)?
- Kako poteka inkluzija otrok s posebnimi potrebami v montessori vrtcih?
- Kako strokovne delavke ocenjujejo svojo usposobljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami? Kakšna znanja imajo montessori pedagogi o otrocih s posebnimi potrebami in katera znanja bi še potrebovali?
- Kakšna je zastopanost svetovalne službe v montessori vrtcih in kakšne so njihove naloge?
- S katerimi problemi oz. spodbudami se srečujejo montessori pedagogi pri delu z otroki s posebnimi potrebami?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava, ki sem jo izvedla je kombinacija kvalitativne in kvantitativne metode raziskovanja.

Raziskava je kvalitativna, saj so osnovna izkustvena gradiva zbrana v raziskovalnem procesu, besedni opisi oz. pripovedi, ki sem jih nato na kvalitativen način obdelala (Mesec b.d.). Besedne opise in pripovedi sem pridobila z intervjuvanjem zaposlenih v montessori vrtcih, ki delajo oz. so imeli v času zaposlitve izkušnjo sodelovanja z otrokom s posebnimi potrebami.

Prav tako je raziskava kvantitativna, saj sem poleg besednih opisov zbirala in kvantitativno analizirala številčne podatke o splošnih kazalnikih inkluzivnosti v montessori vrtcih.

Raziskava je glede na odnos do neposrednega izkustvenega gradiva empirična, saj gre za zbiranje novega, neposredno izkustvenega gradiva s spraševanjem.

Prav tako je raziskava eksplorativna oz. poizvedovalna, saj je njen namen odkriti probleme, jih formulirati in postaviti preverljive hipoteze (Mesec, b.d.). Z raziskavo sem se seznanila z nekaterimi osnovnimi značilnostmi dela z otroci s posebnimi potrebami v montessori vrtcih, in poizvedela o izobraženosti vzgojiteljev za delo z otroci s posebnimi potrebami, kar bo omogočilo morebitno kasnejše bolj natančno in poglobljeno raziskovanje.

3.2 Spremenljivke

V kvantitativnem delu naloge sem raziskovala naslednje spremenljivke:

Tabela 3-1: Spremenljivke.

Spremenljivke	Indikatorji	Vrednosti spremenljivk
Splošni kazalniki inkluzivne kulture	Vsak se počuti sprejetega. Otroci si med seboj pomagajo. Osebjc vrtca med seboj sodeluje. Osebjc vrtca in starši oz. skrbniki sodelujejo med seboj. Osebjc vrtca in vodstvo med seboj dobro sodeluje. Osebjc vrtca in lokalne skupnosti dobro sodelujejo med seboj. Osebjc vrtca in otroci so v medsebojnih odnosih spoštljivi. Vse lokalne skupnosti so vključene v vrtec. Za vse otroke obstajajo visoka pričakovanja. Osebjc vrtca, vodstvo, otroci in starši si delijo filozofijo inkluzivnosti. Otroci so enako cenjeni. Osebjc vrtca spodbuja k spoštovanju celovitosti planeta Zemlja. Osebjc vrtca spodbuja nenasilno interakcijo in reševanje sporov. Osebjc vrtca se trudi odstraniti ovire pri učenju in participaciji. Vrtec stremi k zmanjšanju vsakršnih oblik diskriminacije.	Se ne strinjam Niti-niti Se strinjam Potrebujem več informacij

Splošni kazalniki inkluzivne politike	Imenovanja in napredovanja osebja so pravična. Vsem novim članom osebja se nudi pomoč privajanja na vrtec. Strokovno znanje osebja je znano in se uporablja. Vrtec poskuša sprejeti vse otroke iz svojega okoliša. Vrtec poskrbi, da je stavba fizično dostopna vsem ljudem. Vsem novim otrokom se pomaga privaditi na vrtec. Vrtec organizira skupine tako, da so vsi otroci cenjeni. Vse oblike poučevanja in oblike pomoči so vnaprej oblikovane, koordinirane. Kurikulum vrtca upošteva raznolikost otrok. Kurikulum podpira osebje pri učinkovitem sodelovanju v vrtcu. Osebje se usposablja za načrtovanje in vodenje sodelovalnih učnih dejavnosti. Obstajajo možnosti, da se otroci od učiteljev naučijo o vrstniškem mentorstvu (učenje s strani drugih otrok).	Se ne strinjam Niti-niti Se strinjam Potrebujem več informacij
Splošni kazalniki inkluzivne prakse	Poučevanje je načrtovano z mislijo na vse otroke. Učne ure spodbujajo participacijo vseh otrok. Učne ure razvijajo razumevanje drugačnosti. Otroci so aktivno vključeni v svoje lastno učenje. Otroci se učijo sodelovati. Disciplina je utemeljena na medsebojnem spoštovanju. Učitelji med seboj sodelujejo pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji. Raznolikost otrok je izhodišče poučevanja in učenja. Strokovna znanja šolskega osebja so polno izkoriščena. Osebje razvija pripomočke, ki podpirajo učenje in participacijo. Sredstva skupnosti so znana in se uporabljajo.	Se ne strinjam Niti-niti Se strinjam Potrebujem več informacij

V kvalitativnem delu sem raziskovala naslednje tematike:

- Delo z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcu;
- Pedagoški pristopi;
- Odnos do otroka s posebnimi potrebami;
- Usposobljenost zaposlenih v montessori vrtcih za delo z otroki s posebnimi potrebami;
- Spodbude pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami;
- Ovire pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami;
- Svetovalna služba – vloga.

3.3 Merski instrument in viri podatkov

V raziskavi sem za merski instrument uporabila vodila oz. smernice za delno standardiziran individualni intervju, v katerih sem vnaprej predvidela osnovna vprašanja (Mesec, b.d.). Ta vprašanja so vključevala teme o delu z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcih, o pedagoških pristopih, ki so jih montessori vzgojitelji uporabili pri delu z otrokom s posebnimi potrebami, o odnosu do otroka s posebnimi potrebami, o usposobljenosti strokovnih delavcev v montessori vrtcih za inkluzivne pristope pri delu z otroci s posebnimi potrebami, o spodbudah in ovirah pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami ter o svetovalni službi. Smernice so obsegale 17 vprašanj odprtega tipa z nekaterimi podvprašanji. Vodila se nahajajo v prilogi A.

Uporabila sem tudi strukturirana anketna vprašalnika, ki sem ju izdelala na spletnem portalu lka.si. Z njima sem pridobivala kvantitativne podatke o splošnih kazalnikih inkluzivnosti v montessori vrtcih in kvalitativne podatke o svetovalni službi v montessori vrtcih. Pri sestavi vprašalnikov sem izhajala iz literature o svetovalnem delu (Drenik Kroprivšek, 2021) in splošnih kazalnikih inkluzivnosti (Booth in Ainscow, 2011). Vprašanja o svetovalni službi so bila odprtega tipa, tako da je imel vsak intervjuvanec priložnost, da je izrazil svoje mnenje in povedal, kar je želel. Vprašalnik za svetovalne delavce je obsegal osem vprašanj odprtega tipa, z dvema podvprašanjema odprtega tipa (Priloga B). Vprašalnik o splošnih kazalnikih inkluzivnosti pa so sestavljala tri vprašanja zaprtega tipa, kjer so anketiranci odgovarjali na tristopenjski lestvici (Priloga C).

3.4 Populacija in vzorčenje

Populacija raziskave so bili vzgojitelji in svetovalni delavci v montessori vrtcih v Sloveniji. V Sloveniji, po podatkih Združenje montessori Slovenije (b.d.), deluje 27 montessori vrtcev. Svetovalno službo sem zasledila pri enem montessori vrtcu. Vzorec je bil neslučajnost in sicer priročni. Po metodi snežne kepe sem izbirala vzgojiteljice, ki imajo v skupini otroka s posebnimi potrebami, ali so ga imele, svetovalne delavke pa sem izbirala v tistih vrtcih, kjer so imeli svetovalno službo. Vzorec je obsegal osem montessori vzgojiteljic iz sedmih montessori vrtcev (vse vzgojiteljice imajo večletne izkušnje dela v montessori vrtcu) in eno svetovalno delavko. S štirimi sem izvedla intervju, štiri vzgojiteljice pa so odgovorile na spletni anketni vprašalnik. Vseh devet vključenih v raziskavo (osem vzgojiteljic in svetovalna delavka) je odgovorilo na spletni anketni vprašalnik o inkluziji.

3.5 Zbiranje podatkov

Metodi zbiranja podatkov, ki sem ju uporabila, sta bili anketa in intervju. Najprej sem na spletu poiskala montessori vrte v Sloveniji, teh je 27, in v januarju 2022 kontaktirala vrtec, za katerega sem izvedela, da ima svetovalno službo. Prav tako sem kontaktirala šest kolegic, ki delajo v montessori vrtcih in za katere sem vedela, da so imele izkušnjo dela z otrokom s posebnimi potrebami. Ker sem podatke zbirala v času oteženega vstopa v vrte in srečanja v živo zaradi ukrepov v epidemiji Covid-19, sem vprašane prosila za opravljanje intervjuja preko spletne video-aplikacije Zoom oz. preko spletne ankete. S strani svetovalne službe sem prejela en odgovor in sicer preko spletnega anketnega vprašalnika na portalu lka.si.

Januarja 2022 sem kontaktirala tudi montessori vzgojiteljice, ki so se v času dela v montessori vrtcu srečale z delom z otrokom s posebnimi potrebami. Tudi njih sem prosila za intervju preko spletne video-aplikacije Zoom oz. preko spletnega anketnega vprašalnika. V februarju 2022 sem opravila dva intervjuja preko programa Zoom, v mesecu marcu 2022 sem opravila intervju v živo in aprila 2022 še en intervju preko programa Zoom. Vse intervjuje sem snemala, s soglasjem intervjuvank, in jih kasneje prepisala in anonimizirala za namene analize.

Intervjuvane vzgojiteljice in druge montessori kolegice sem prosila, da mojo prošnjo za zbiranje podatkov posredujejo tudi svojim kolegom in kolegicam, ki so prav tako že delali z otrokom s posebnimi potrebami. Z njihovo pomočjo sem pridobila še štiri odgovore, ki so bili oddani preko spletnega anketnega vprašalnika.

3.6 Obdelava in analiza podatkov

Po opravljenih intervjujih in anketah sem vprašanja in odgovore prepisala vsakega v nov Microsoft Word dokument (Priloga D). Če je bilo potrebno, sem izločila delčke, ki so bili nepomembni za raziskavo (npr. v primeru, da je pogovor zašel na druge teme, ki niso bile pomembne za raziskavo). Ankete in intervjuje sem označila s črkami po abecednem redu (A, B, C, ...). Vsako anketo in intervju sem nato posebej kodirala, tako da sem naredila izbor besedila za kodiranje in določila izjave, ki sem jih označila s črkami in številkami (npr. A2, B12, ...). Izjave sem nato odprto kodirala tako, da sem jim določila pojme, kategorije in teme. Primer odprtega kodiranja na intervjuju A je priložen v prilogi E. Opravila sem tudi osno kodiranje in naredila hierarhijo med pojmi kategorijami in temami (Priloga F). S tem sem pridobila večjo preglednost nad rezultati. Nato sem opravila odnosno kodiranje, kjer sem se spraševala, v kakšnem odnosu je neka kategorija do druge kategorije ali pojmov oz. kaj so njeni vzroki ali kategorije, ki so pred njo, in kaj so njene posledice (Priloga G). Dobila sem shemo, ki mi je pomagala pri boljšem pregledu in razumevanju problematike ter pri zapisu rezultatov, razprave in predlogov.

4 REZULTATI

Delo z otrokom s posebnimi potrebami v montessori vrtcu

Raziskava je pokazala, da so se vzgojiteljice v montessori vrtcih že srečale z delom z otrokom s posebnimi potrebami in za večino je bila to večkratna izkušnja oz. so izpostavile, da je bilo delo z otroki s posebnimi potrebami vedno prisotno, saj ima vsak otrok svoje potrebe. Kar nekaj vprašanih je odgovorilo, da je šlo za pozitivno izkušnjo oz. da je bila njihova izkušnja *"zelo prijetna in zanimiva"* (H1). Nekatere pa so izpostavile, da jim je delo z otrokom s posebnimi potrebami predstavljalo velik izziv.

Vprašane so se pri svojem delu z otroki s posebnimi potrebami srečale z različnimi diagnozami otrok. Srečale so se z otroki z Downovim sindromom, s cerebralno paralizo, z zaostankom v kognitivnem razvoju, gibalno oviranimi otroki, slepimi in naglušnimi otroki, otroki iz spektra avtističnih motenj, z lažjimi in hujšimi motnjami. Srečale so se tudi z otroki, ki so bili nediagnosticirani. Pri le-teh so vzgojiteljice *"zaznavale neke odmiike in specifike"* (D3) in *"sklepale po njihovem vedenju, da imajo neke posebne potrebe oz. neke primanjkljaje, motnje, ovire."* (D4)

Otroci, s katerimi so delale, so imeli različne zmožnosti in potrebe. Nekateri otroci s posebnimi potrebami so bili zmožni razumeti (npr. kako sestaviti roza stolp in rjave stopnice), govoriti, pokazati zanimanje za montessori dejavnosti (*"Nekaj stvari iz vsakdanjega življenja dela, kot je npr. prelaganje perlic z žlico,"* (A28)) in bili kognitivno nadarjeni ter imeli dober besednjak (*"strašansko dober besednjak, kognitivno zelo napredna, nadarjena,"* (D33, D34)). Njihove potrebe so se kazale tudi s tem, da niso govorili oz. so imeli zaradi drugečnega jezika primanjkljaje na posameznih področjih učenja, niso hodili oz. so potrebovali fizično podporo, so bili socialno odmaknjeni, niso imeli notranje potrebe po delu oz. so bili nezmožni dojemati govorne predstavitve (*"a ta 3,5 letnik ni sposoben dobro dojemati, kar mu želim povedati. On se zaveda, npr. da je neka dolžina pri dolžinskih palicah. Ko mu rečeš "dolga", "kratka", ne razume pojma, niti ne zna ponoviti. Njegovi možgani, najverjetneje zaznajo, vizualno, da je to razlika, a govorno ne gre, ker njegovi možgani to ne dojamejo."* (A52)).

Vzgojiteljice so pri svojem delu z otroki s posebnimi potrebami opazile različna vedenja in značilnosti otrok. Otrok se je npr. ves čas prestopal, upiral, ni hotel sodelovati, bil odmaknjen od skupine, uničeval materiale, hitro izgubil interes za delo oz. se je stalno igral, ni želel početi dejavnosti, ki jih je prej rad opravljal in je izkazoval nelagodje ob navodilih vzgojitelja. Nekatere otroke je pomirilo gledanje vode. Raziskava je pokazala, da so imeli otroci različne

osebnostne značilnosti. Od tega, da so jih vzgojiteljice opisali kot lene in počasne, do tega, da so jih opisale kot komunikativne, mile, tihe in vedrega značaja.

Vzgojiteljice so izpostavile, da je bilo na njih, da so zaznale posebne potrebe pri otrocih, npr. na jeziku oz. pri napredovanju v višjo skupino. Izkazalo se je, da so pravilno zaznavale te posebne potrebe (*"Se je tudi izkazalo, da se je kasneje v šoli, da so kakšni izostanki, ki smo jih opazili, res prisotni."* (D9)). Tekom dela z otroki s posebnimi potrebami so se vzgojiteljice srečale tako s slovenskim kot tudi z italijanskim usmerjanjem otroka s posebnimi potrebami. Pri slovenskem so omenile, da je bil otrok pregledan pri razvojnem psihologu, a postopek še ni bil končan (*"Je imel prvi pregled pri specialnem razvojnem psihologu in on je to izločil, tako da morajo narediti še preiskave."* (A5)). O italijanskim sistemu usmerjanja pa so povedale, da imajo dolgotrajen postopek (*"Oni so bili iz Italije in tam so nekakšni drugačni sistemi, kako vse to delajo. Tako, da načeloma je zelo dolgo časa trajalo."* (B2, B3)).

Vzgojiteljice so izpostavile, da je vsak otrok individualen in ima svoje zmožnosti in spretnosti ter močna in šibka področja (*"Res čisto vsak otrok ima svoj stil, svoje zmožnosti, svoje razvite spretnosti."* (D46)), a nekaterih otrok s posebnimi potrebami ne zanima delo z materialom, težko predvidevajo stvari, potrebuje svoj osebni prostor ter jim je neprijetno v preveliki skupini. Spet drugi otroci se v montessori vrtcu dobro počutijo in se radi vračajo. Prav tako nekatere otroke pomirja voda (*"Gre na stranišče, odpre vse pipe in gleda, kako teče voda. To ga pomiri."* (A31)). Njihova opazanja so tudi, da otroci s posebnimi potrebami potrebujejo več časa za neko dejavnost (*"Da je bolj upočasnjena motorika oko-roka, ne gre tako hitro kot pri drugih."* (C41)), saj vložijo veliko več truda v določene stvari, da jih osvojijo. Opazile pa so tudi, da pri nekaterih otrocih ni bilo vidnega napredka v razvoju, kljub različnim pristopom.

Vzgojiteljice opazajo, da je pomemben način predstavitve teme o posebnih potrebah otrokom v skupini, saj prisotnost otrok s posebnimi potrebami vzbudi različna čustva, tako v otrocih kot vzgojiteljih (*"Tudi prisotnost teh otrok, tudi v vzgojiteljih vzbudi zelo različna čustva."* (C22)).

Na ravni družbe vzgojiteljice opazajo porast vedenjskih težav in trdijo, da je za otrokovo vedenje vedno vzrok. Kot vzroke navajajo spremembe v družbi in družini, npr. ločitev staršev, družinske in finančne stiske ipd. (*"Vedno več družin se ločuje in zaradi tega tudi trpijo. Ali pa so kakšne druge stiske, družinske, finančne. In to se tudi na otrocih vidi."* (C49)). Prav tako opazajo, da nekateri otroci vstopijo v šolo nevešči v vsakdanjih opravilih (*"Opažam, da nekateri otroci pridejo v šole, ki niso vešči v toaletnem treningu, ali pa se ne morejo obleči in zapeti bunde."* (D40)).

Vzgojiteljice si pri delu z otroci s posebnimi potrebami v montessori vrtcih prizadevajo, da otrok skupaj z njihovo pomočjo doseže določeno stopnjo samostojnosti in uspešnosti (*"Obstaja tudi en rek, ki je pogosto uporabljen: 'Pomagaj mi, da naredim sam.'"* (D38)). Prizadevajo si tudi za vključenost in sprejetost otroka s posebnimi potrebami skupini. Prav tako si vzgojiteljice prizadevajo, da skrbijo za povezan tim vzgojiteljev, ki sodeluje in skupaj odkrivajo vzrok vedenja ter ga preprečujejo in skupaj rešujejo ovire.

Pedagoški pristopi

Pri delu z otroki s posebnimi potrebami so vzgojiteljice uporabljale različne pedagoške pristope. Z otrokom s posebnimi potrebami so delale individualno, pridobile pomoč študentov oz. spremljevalcev ter otrokom nudile dodatno strokovno pomoč.

Do otrok s posebnimi potrebami so pristopale tudi z montessori pristopi, kar pomeni, da so imele do otroka s posebnimi potrebami enak pristop kot do ostalih otrok v skupini: izhajale so iz otroka kot individuuma in ga opazovale in mu ponudile delo, ki ga zanima, iskale in krepile njegova šibka in močna področja, npr. preko gibalnih vaj, dela na jeziku, jim večkrat pokazale predstavitev (*"Mogoče moraš večkrat pristopiti do tega otroka, mu ponuditi delo, mu pokazati delo večkrat."* (D60)). Sledile so otrokovim zmožnostim, jih pustile, da so svobodno izbirali dejavnosti in da so se tudi oni igrali. Otrok s posebnimi potrebami je bil prisoten v istem okolju kot ostali otroci, ki je prilagojen otroku (*"Na splošno je montessori okolje prilagojeno otrokom s posebnimi potrebami"* (D72) *"Sam material je baziran na tem, da vzgaja otroke predvsem v zaznavo čutov. Zaznavanje se mi zdi tisto glavno področje. Otroci, ko se razvija, je to področje, kjer lahko še veliko zgradi na psihomotoriki."* (D73)).

Do otrok s posebnimi potrebami so vzgojiteljice pristopale z ljubeznijo in empatijo, potrpežljivostjo ter počasnim pristopanjem do otroka (*"Do otrok s posebnimi potrebami pristopam počasi, vzamem si več časa za njih, da se pogovorim, kako so, kako se počutijo."* (G6)). Prav tako jih načrtno vključujejo v skupino in jim prilagajajo rutino. Izpostavile pa so tudi, da je tako kot z ostalimi otroki v vrtcu, potrebno postavljanje meja (*"In tudi temu otroku lahko rečemo: 'Lahko ti je hudo, lahko se pogovorimo, gremo brcat žogo, ne moreš pa ti, če si jezen prijateljčka udariti v ramo.'"* (C50)).

Poleg individualnega dela z otrokom in montessori pristopov so nekatere vzgojiteljice izpostavile strokovno pomoč kot pristop do otrok s posebnimi potrebami. Izpostavile so, da strokovno pomoč otrok prejema v vrtcu v obliki spremljevalca oz. strokovnega delavca, ki so ga, po dogovoru z vodstvom vrta, zagotovili starši. Vzgojiteljice so pri delu z otroki s

posebnimi potrebami izpostavile pomembnost timskega dela z družino in zunanjimi strokovnjaki (*"Tudi mamica je ogromno stvari od logopedinje prinesla in kaj in kako naredimo."* (C96)). Pri sodelovanju z družino so izpostavile, da je pomembna uskladitev dela doma in v vrtcu, sodelovanje med družino in vodstvom glede strokovne pomoči otroka ter da je v sodelovanju z njimi potrebna odprta in realna komunikacija (*"Torej za tega enega fantka, po dveh letih, ko je bil v skupini, sem staršem povedala. Tako jaz opisujem dober odnos, da so karte odkrite, da nič ne prikrivamo. Tudi za druge otroke. Tudi, če so manjše vedenjske motnje, lahko postanejo zelo velike, če ne začnemo delovati takoj oz. če prikrivamo."* (C54)).

V nekem vrtcu so imeli vzgojiteljico, ki je bila specialna pedagoginja. Njene naloge v vrtcu so bile, da je opazovala otroka in spremljevalko ter se s spremljevalko pogovorila in posvetovala. Prav tako je z otrokom s posebnimi potrebami izvajala individualno delo. Njene naloge v vrtcu so še predstavljale premislek, kako pomagati spremljevalki in otroku s posebnimi potrebami ter kako ločiti spremljevalko od otroka s posebnimi potrebami (*"Bi pa rekla, da je največji del mojega dela, tisti premislek, kako naj njej pomagam, ki jo deklica najbolj pozna in je najbolj odzivna z njo, ampak tudi kako jo počasi ločuje od same spremljevalke, ker drugače je preveč odvisna od nje, zaradi tega fizičnega stika."* (C32, C33)). Prav tako je njena naloga sodelovanje s starši, s katerimi je v nenehnem dialogu o otroku, in sodelovanje z vzgojitelji, ki jih opazuje pri delu z otrokom s posebnimi potrebami in jim svetuje in spodbuja (*"Bi pa rekla, da tam kjer nisem direktno v skupini, pridem opazovat in je potem zelo dragoceno, ker tako kot nevtralen, se lahko čisto temu posvetiš in potem, vsake toliko pridem in povem, kaj vidim, pohvalim. Tudi to so punce rekle, naj pridem še kdaj, pa sem jim rekla: 'Punce, ampak res trenutno ne bi moglo biti boljše.' Jaz res ne vem, kako je drugače, ker vem, da so tudi dnevi drugačni."* (C97, C98, C99)).

Odnos do otroka s posebnimi potrebami

Vzgojiteljice so trdile, da otrok s posebnimi potrebami ne gledajo drugače kot ostalih otrok. Trdile so, da so jih obravnavale enako in da gojijo ljubezen do vseh otrok.

Nekaj vzgojiteljic je trdilo, da so imele drugačen odnos do otrok s posebnimi potrebami. Izpostavile so, da s tem otrokom niso vzpostavile globokega odnosa, kot bi ga vzpostavile s kakšnim drugim otrokom, zaradi česar so bili trenutki, ko je bil otrok sam (*"ker to se je kar velikokrat zgodilo, da se je, s kakšno stvarjo zaigrala in potem je bila tam sama."* (B26)). To so reševale tako, da so skrbele, da otrok ni bil sam.

Razlika v odnosu med otrokom s posebnimi potrebami in ostalimi otroki se je kazala v tem, da so otroku s posebnimi potrebami posvečale več pozornosti, več je bilo individualnega stika in več spodbujanja. Prav tako je bil otrok bližje vzgojiteljici. (*"Ko pa smo delali v skupini, pa je bil ta otrok bližje nam. Smo mu npr. dali nalogo, da je naš pomočnik, da razdeli nekatere stvari."* (D29)).

Raziskava je pokazala, da so vzgojiteljice dobro sodelovale z otrokom s posebnimi potrebami v montessori vrtcu. Kot razloge teh ocen so navedle, da so se znale z otrokom dobro sporazumeti, tako da ni bilo nobenih frustracij s strani otroka.

Nekatere vzgojiteljice so navedle, da so z otrokom slabo sodelovale, kot razlog pa so navedle, da so imeli še premalo izkušenj s sodelovanjem z njim. Prav tako so kot razlog slabega sodelovanja navedle nenavezanost otroka na tega vzgojitelja (*"ker je bil navezan na vzgojiteljico iz spodnje skupine. On ve, da je sedaj zgoraj, da je že velik fant, a nisva še tako povezana."* (A60)).

Nekatere vzgojiteljice pa so navedle, da je njihova ocena sodelovanja odvisna od tega, ali so zmožne komunicirati z otrokom (*"Pri otrocih, ki imajo težave pri gibanju, govorijo pa razločno in se izražajo, tam je meni lažje,"* (G11)).

Usposobljenost za zaposlenih v montessori vrtcih za delo z otroki s posebnimi potrebami

Raziskava je pokazala, da so bile osnovne izobrazbe vzgojiteljic različne. Nekaj je bilo vzgojiteljic, ki so imele narejeno srednješolsko oz. univerzitetno predšolsko vzgojo ter specialno pedagogiko. Nekaj pa jih je bilo tudi z nepedagoškimi izobrazbami, npr. ekonomijo.

Montessori vzgojiteljice so v veliki večini trdile, da niso imele predhodnih izkušenj z delom z otrokom s posebnimi potrebami. Nekatere so povedale, da so občasno srečale kakšnega otroka s posebnimi potrebami oz. so delale z otrokom, ki je nakazoval na posebne potrebe (*"Pa še v enem zasebnem varstvu so pa otroci nakazovali na posebne potrebe, ne morem pa reči, ali so bili vodeni v razvojni ambulanti."* (D67)).

Glede znanja s področja dela z otroki s posebnimi potrebami so nekatere vzgojiteljice izpostavile, da so brez znanja s tega področja oz. da imajo malo znanja. Nekatere vzgojiteljice pa so izpostavile, da se o teh temah samoizobražujejo, tako da obiskujejo različna izobraževanja, kot so npr. izobraževanje za spremljevalce otrok z avtizmom, taktilna integracija, arhetipni refleksi, Brain Gym izobraževanja, izobraževanja o čustvenem razvoju oseb s posebnimi potrebami.

Na vprašanje o tem, ali jih montessori izobraževanje pripravi na delo z otrokom s posebnimi potrebami, so vzgojiteljice v večini trdile, da so pridobile dovolj znanja za delo s temi otroki, saj je montessori pedagogika zasnovana na delu z otroki s posebnimi potrebami (*"Celotna montessori pedagogika je zasnovana na delu z otroci s posebnimi potrebami. Tudi Maria Montessori je delala z otroki z revnejšega okolja itd. Tudi z otroci z motnjami v duševnem razvoju. Bi rekla, da je cela pedagogika naravnana tako, da se učitelj pripravi na delo z otroki, iz kakršnihkoli vrst."* (D71)). Prav tako so povedale, da so preko video analiz in opazovanj otrok ter predavanj specialnih pedagogov in montessori terapevtov pridobile veliko znanja o delu z otroki s posebnimi potrebami, o sodelovanju s starši, o delovanju možganov, o samem razvoju otroka in o posebnostih v razvoju od rojstva naprej ter o otrokovih občutljivih obdobjih.

Nekatere vzgojiteljice so izpostavile, da jih montessori izobraževanje ni pripravilo na delo z otrokom s posebnimi potrebami. Izpostavile so, da je ta pedagogika namenjena bolj za delo z zdravimi otroki (*"Zagotovo je to čudovit študij, ga bom tudi priporočila drugim, ampak je bolj usmerjen v delo z materialom, naučiš se posebne gibe, posebne metode, kako delati z zdravim otrokom."* (A76)) ter da na izobraževanjih ni bilo nikogar, ki bi jim znal pomagati pri njihovih dilemah.

Nekaj vzgojiteljic je predlagalo, da bi se teme o delu z otroki s posebnimi potrebami vključilo v montessori izobraževanje. Prav tako so izpostavile, da bi v izobraževanje vključili predstavitve dobrih praks (*"dobre prakse bi bile na izobraževanju koristne."* (E21)), več na temo individualnih pedagoških pristopov in več o izdelavi posebnih materialov.

V večini so montessori vzgojiteljice ocenile, da so dobro usposobljene za delo z otroki s posebnimi potrebami. Kot razloge za takšno oceno so navedle odprtost za delo z njimi in za iskanje novih možnosti. Poleg tega so nekatere vzgojiteljice izpostavile, da nisi nikoli do konca usposobljen (*"To je težko oceniti. Nikoli nisi dovolj usposobljeni. Vedno je še 10% ali še več vrzeli, ki jih še ne poznaš."* (D92)) in da je vsak otrok individualen (*"Sicer imam izkušnje, a je vsak otrok individualen. Nek pristop, ki sem ga uporabila pri delu s fantkom z Downovim sindromom, ne morem uporabiti pri tem fantku in ne vemo niti, kakšna je njegova diagnoza."* (A82)).

V veliki večini so montessori vzgojiteljice izpostavile, da bi potrebovale dodatna znanja s področja dela z otroki s posebnimi potrebami. Kot potrebna znanja so navedle, znanja o razvojni psihologiji in mentalnem razvoju, znanja o boleznih in bolezenskih stanjih, znanja o delovanju možganov, znanja o ravnanju z otroki s posebnimi potrebami, praktična znanja, znanja o

neverbalni komunikaciji (*"Pa tudi, da se sam naučiš zaznavat neverbalno govorico, ker so velikokrat komunikacijsko ovirani. Od obrazne mimike, do telesa, kako se nekdo drži."*(C76)), znanja o sodelovanju s starši otrok s posebnimi potrebami, znanja o postavljanju meja, znanja o čustveni podpori in znanja o postavljanju realnih in konkretnih ciljev.

Prav tako si vzgojiteljice želijo pridobiti novih znanj s prebiranjem člankov (pridobivanje teoretična znanja), se udeležiti izobraževanj npr. na temo dodatne strokovne pomoči otrokom s posebnimi potrebami in pridobitev teh znanj zaradi lastnega zanimanja.

Občutki vzgojiteljic o usposobljenosti za delo z otroki s posebnimi potrebami so različni. Nekaj vzgojiteljic v sebi čuti frustracijo, saj zaradi pomanjkanja znanja ne znajo pomagati otroku. Prav tako so mnenja, da potrebujejo v vrtcu usposobljen kader, ki jim bo lahko pomagal pri njihovih problemih na področju dela z otroki s posebnimi potrebami. Izpostavile so tudi pomembnost znanja s področja dela z otroki s posebnimi potrebami in kako pomembno je ukvarjanje z otrokom (*"Po moje s tem ne moreš škodit otroku, če vsaj nekaj delaš z njim."*(B50)). Vzgojiteljice so prav tako mnenja, da vrtec oz. vzgojitelji v vrtcu pri delu z otroki s posebnimi potrebami potrebujejo neko kilometrino in vodjo, ki bo znal voditi delo z otroki s posebnimi potrebami. Prav tako menijo, da je pomembno stalno izobraževanje in sodelovanje z drugimi vzgojitelji v vrtcu, starši (*"Predvsem pa veliko sodelujem s starši, ki prenašajo svoje izkušnje, znanje in literaturo."*(E18)) in z drugimi strokovnjaki v obliki timskih sestankov in supervizij. Pomembno se jim je tudi zdelo, da vsak vzgojitelj, poleg usposabljanj, osebno predela občutke, ki se jim pojavijo ob delu z otrokom s posebnimi potrebami, in dela na sebi (*"Različna izobraževanja v različnih fazah, ampak to je eno nenehno delo na sebi osebno, ker moraš znati tudi vse kar gre skozi tebe, vsa ta čustva predelat, pravilno usmerit, tudi ene supervizije."*(C84)). Montessori vzgojiteljice še opažajo prisotnost predsodkov do pedagogike montessori (*"Pa brez teh predsodkov, ker tega je tudi veliko. "Ja, ja, a montessori? Zdaj pa tisto taktilno integracijo." Kakšni fizioterapevti sploh niso za to. To je po doktor Masgutovi. Ljudje imamo tudi svoje predsodke. Saj imamo vsi."*(C102)).

Spodbude pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami

Vzgojiteljice opažajo različne spodbude pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami. Pri otroku s posebnimi potrebami so opazile, da ima nek red, pri nekaterih otrocih je opazen velik napredek, v skupini deluje pozitivno, prinese nežnost in mir ter se uči od sovrstnikov.

Večina vzgojiteljic je opazila, da otroci v skupini pomagajo otroku s posebnimi potrebami, so prilagodljivi in strpni do njega, z njim sodelujejo, se učijo drug od drugega, ga sprejemajo in

spodbujajo (*"jo spodbujajo z risbicami, ki jih rišejo zanjo"* (G33)). Prav tako pri otrocih v skupini opažajo, da je spodbuda, da spoznavajo in razumevajo drugačnost.

Kot spodbudo pri vzgojitelju so opazile, da je sama predstavitev otroka s posebnimi potrebami skupini lahko spodbuda (*"To poskušam obrniti in jim rečem: 'Ampak otroci, vi mu lahko pomagate. Lahko vzameš brisačo in mu pomagaš, ali pokažeš, kako se pobriše. Vidi se, da je nekoliko drugače in mu lahko pomagaš.'"* (A94)). Prav tako kot spodbudo vidijo pogovor in spodbujanje k empatiji, iskanje alternativ za vključevanje otroka s posebnimi potrebami (*"Mi, ko smo odšli na sprehod, sem imela to punčko v vozičku. Ona ni mogla hodit in ko smo se nekje ustavili, sem jo dala iz vozička in je potem voziček potiskala."* (B64)). Kot spodbudo pa vzgojiteljice pri sebi vidijo tudi dobro sodelovanje s spremljevalcem in vzgojitelji.

Vprašane so opazile tudi spodbude, ki so vezane na starše otrok s posebnimi potrebami. Le-te spodbude so dobro sodelovanje z njimi in da sprejemajo otroka s posebnimi potrebami (*"Tudi starši se malo topijo glede tega. Da posebne potrebe niso tak bav bav."* (D109)).

Kot spodbudo pri spremljevalcu so vzgojiteljice opazile, da jim predstavlja dodatno pomoč v skupini (*"Tudi njena spremljevalka je lahko kdaj še dodaten vzgojitelj. Ne bom rekla zdaj, da jo izkoristimo, ampak, ko se počasi od nje odmika je še ona en del našega okolja."* (C111)).

Tudi montessori okolje opažajo kot spodbudo, saj le-ta spodbuja k delu in vzgaja za življenje (*"Že to okolje, da je spodbudno, varno in pripravljeno, je taka spodbuda. Je pa tako, da samo okolje v montessori vrtcu, sami materiali, spodbujajo k odgovornosti, spoštovanju, sodelovanju in neko ponavljanje, vzgojo za red, vzdrževanje pozornosti in koncentracije. Na splošno so otroci stalno v gibanju. Ta vzgoja za življenje se mi zdi pomembna za izpostaviti, kot neka pozitivna lastnost."* (D114, D115)).

Tudi pri sodelovanju z zunanjimi institucijami opažajo spodbude, saj so zelo odprti in pripravljeni sodelovati z vrtci (*"So zelo odprti, da je delavna terapevtka tudi sem prišla."* (C91)).

Spodbude vzgojiteljice vidijo tudi na ravni družbe in sicer pri premagovanju predsodkov o vključevanju otrok s posebnimi potrebami.

Ovire pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami

Poleg spodbud montessori vzgojiteljice opažajo tudi različne ovire pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v montessori vrtce.

Pri otroku s posebnimi potrebami opažajo, da bi bila lahko ovira, da v takšnem okolju ne dobi dovolj, saj v montessori vrtcu morda ne dobi drugačne obravnave kot je npr. spremljevalec oz. ne dobi dovolj specifičnih nalog, ki bi jih morda potreboval. Prav tako bi bila lahko ovira pri otroku s posebnimi potrebami, če se v vrtcu ne bi počutil dobro (*"Se mi zdi, da je to še največja ovira: če otrok ni dobro, če bi imel morda še kakšne druge težave in ne bi mogel biti v skupini. To se mi zdi največja ovira."* (C129)).

Kot ovire pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami vprašane vzgojiteljice izpostavljajo vedenje otroka s posebnimi potrebami. Pod ta vedenja so navedli jemanje in skrivanje materialov, agresija, nasilno oz. moteče obnašanje zaradi neznanja komuniciranja, nezainteresiranost za delo in sodelovanje in slab vpliv na ostale otroke.

Vzgojiteljice so mnjenja, da bi bile ovire pri otrocih v skupini nesramnost do otroka s posebnimi potrebami (*"Kot sem že omenila, znajo biti ostali otroci nesramni do njega, ga zmerjajo z žaljivkami, kot so npr. "drekec pekec", ker je imel eno manjšo nesrečo ipd."* (A98)) in nazadovanje skupine zaradi prilagajanja celotne skupine otroku s posebnimi potrebami.

Vzgojiteljice opažajo, da so ovire prisotne tudi pri vzgojiteljih in sicer, ko so vzgojitelji neenotni in ko zaradi pomanjkanja kadra zmanjšajo čas, ki je namenjen dodatni pomoči otroku s posebnimi potrebami. Prav tako kot ovire pri vzgojiteljih opažajo pripravo neprimernih dejavnosti za otroka (*"Včasih je npr. tako, da jaz pripravim, pa ona ne pride, ali pa nekaj pripravim, pa je sploh neprimerno."* (C125)). Kot ovire so navedli tudi previsoka pričakovanja za otroka s posebnimi potrebami, premalo strokovnega znanja (*"Na začetku dela s temi otroci sem imela težave, kako se sporazumeti, kako prepoznati njihove potrebe, ker niso govorili (so kazali z roko, nerazločno govorili)." (G3)), težave pri postavljanju meja, nesodelovanje z drugimi strokovnimi delavci, nekvalitetno delo zaradi polne skupine oz. pomanjkanje časa za druge otroke ("Da nam vzame preveč pozornosti in so zato prikrajšani drugi otroci." (F32)).*

Pri spremljevalcih vzgojiteljice vidijo ovire, kot neusposobljenost za pedagogiko montessori in za delo z otroki s posebnimi potrebami.

Ovire pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v montessori vrtce so po mnenju vzgojiteljic tudi na strani staršev teh otrok in sicer zaradi neusklajenosti med staršema ter zaradi neusklajenosti z delom v vrtcu (*"Oni lahko doma delajo drugače oz. se ne držijo nečesa kar smo bili dogovorjeni. Imeli smo tudi govorilne ure s starši, kjer smo se npr. pogovarjali o težavah s pozornostjo in koncentracijo in staršem govorili, da ne priporočamo uporabe telefonov in tablic, a so jih otroku vseeno dali. Velikokrat smo se nekaj dogovorili na govorilnih*

urah, pa starši niso bili pripravljeni sodelovati. Ali pa en starš ni bil pripravljen." (D124)). Ovire, ki jih še opažajo pri starših, so nesprejemanje, da gre za otroka s posebnimi potrebami ter nepripravljenost na sodelovanje (*"Sodelovanje s starši je lahko tudi velika ovira. Nekateri starši niso pripravljeni sodelovati z nami." (D122))*).

Tudi pri vodstvu vrtca vprašane opažajo ovire pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v montessori vrtce. Kot ovire so navedle neprilagodljivost vodstva otroku s posebnimi potrebami, premalo strokovnega znanja za delo s temi otroki ter neposlušnost s strani vodstva (*"Še ena ovira pa bi bila lahko težava z vodstvom, v smislu nerazumevanja vodstva, zakaj je neka stvar potrebna za določenega otroka." (D125))*

Okolje so vprašane prav tako videle kot oviro, saj ga je težko prilagoditi otroku s posebnimi potrebami (npr. stopnice).

Svetovalna služba

Vzgojiteljice v montessori vrtcih so povedale, da v svojih vrtcih nimajo svetovalne službe. Nekateri vrtci imajo namesto svetovalne službe pedagoškega vodja, ki jim pomaga pri delu z otroki s posebnimi potrebami, spet v drugih vrtcih imajo vzgojitelje, ki so po izobrazbi specialni pedagogi in pokrijejo področje svetovalne službe.

Razlogov za odsotnost svetovalne službe v montessori vrtcih so različni. V veliki večini so bile vprašane mnenja, da ne vidijo potrebe po svetovalni službi. V nekaterih primerih pa so vzgojiteljice rekle, da je vodstvo mnenja, da ne potrebujejo svetovalne službe. Nekatere so kot razlog izpostavile, da je odsotnost svetovalne službe zaradi nepoznavanja nalog, ki jih svetovalna služba opravlja. Drugi razlogi za odsotnost svetovalne službe v montessori vrtcih so še majhnost in zasebnost vrtca, dobri odnosi z vodstvom, kolektivom, starši in zunanjimi strokovnimi delavci, samoiniciativnost. Kot razlog so navedle tudi to, da je zaposlitev svetovalnega delavca vrtcu finančno breme, zato v nekaterih vrtcih raje sodelujejo z zunanjimi svetovalnimi delavci (*"Smo se včasih kar samoiniciativno posluževali kakšnih nasvetov zunanjih strokovnjakov, npr. ko je šlo za prehod iz vrtca v šolo, smo sodelovali z vrtci, ko smo oddali poročilo, mnenje o otroku." (D134))*).

Nekatere vprašane so izrazile potrebo po svetovalni službi. Le-to bi potrebovale, da bi imeli nekoga, ki bi bil pripravljen voditi supervizije, ki bi svetoval staršem (tako tistim, z otroki s posebnimi potrebami, kot tistim z zdravimi otroki) in ki bi delal z otrokom, ki bi bil bolj zahteven. Izpostavile so še, da bi bila svetovalna služba potrebna v novih vrtcih, ki še nimajo neke zgodovine, in še niso dobro povezani z različnimi zunanjimi strokovnjaki, starši ipd. (*"Če*

pa je čisto nov vrtec in ni čisto nobenega, ki ima vsaj nekaj znanja iz tega, pa mislim, da bi bilo nujno. Tako, da bi bilo potrebno zelo individualno gledat." (C140)).

Naloge svetovalne službe, po navedbah svetovalne delavke so obiski skupin, opazovanja ter načrtovanja in evalvacija dela v vrtcu.

Vloga svetovalne službe pri delu z otroki je, da sodeluje pri sprejemu otroka v vrtec in prehodu le-tega v šolo. Prav tako redno obiskuje skupino, opazuje in odkriva otroke, ki potrebujejo dodatno pomoč in nudi individualno pomoč. Prav tako opazuje in dela z otroki, ki so v postopku usmerjanja, in izvaja preventivne dejavnosti znotraj skupin (npr. pomoč mlajšim, jeza, čustva ipd.).

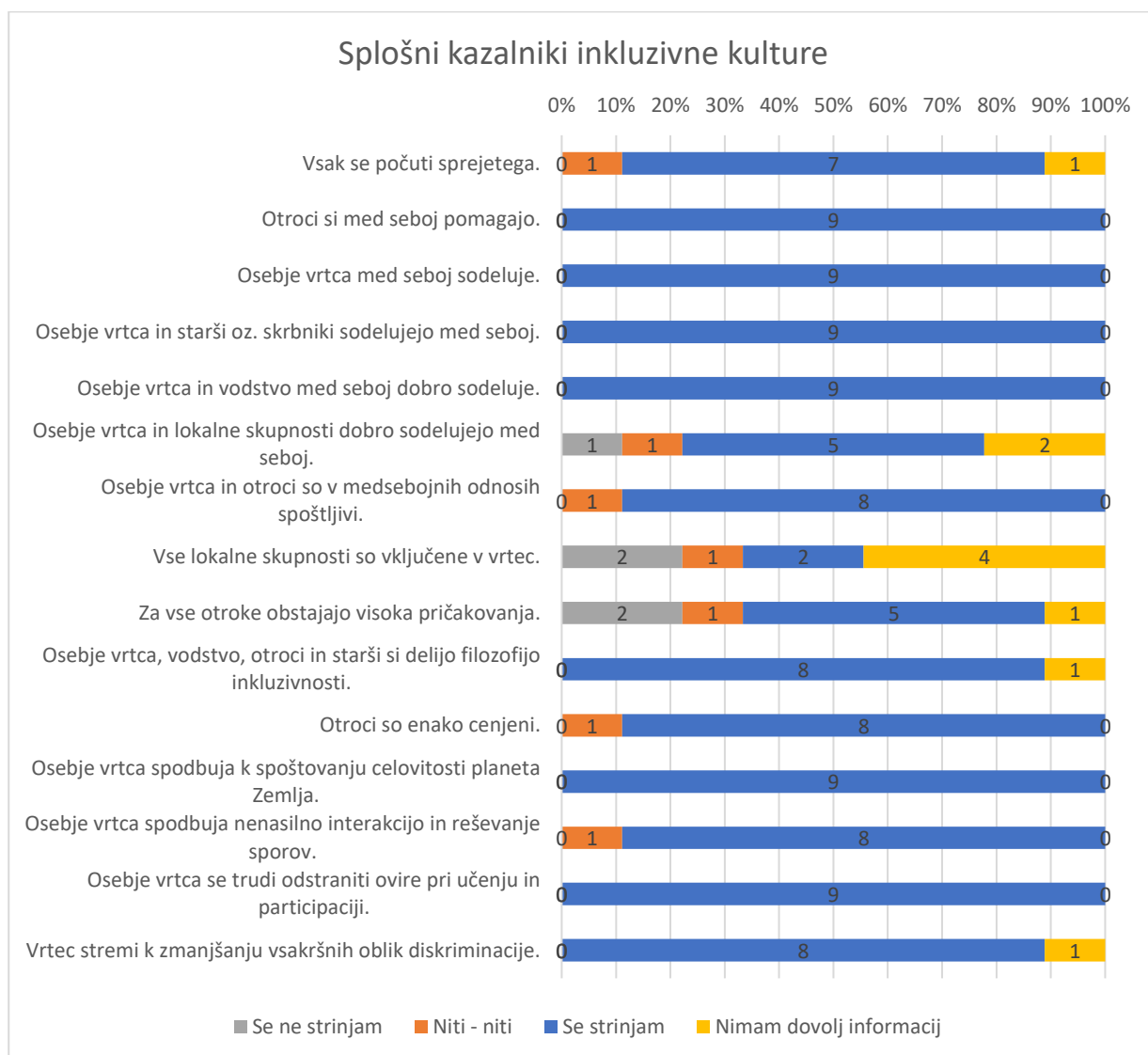
Svetovalna služba ima vlogo tudi pri delu s starši. Staršem je na voljo za pogovorne ure, če imajo težave oz. vprašanja o vzgoji, razvoju otroka ipd., jim pomaga pri otrokovem prehodu v šolo oz. svetuje pri odložitvi šolanja. Prav tako staršem nudi različna izobraževanja, npr. šolo za starše.

Svetovalna služba je pomembna tudi v samem vrtcu, in sicer njihovo delo zajema tako delo z vzgojitelji kot tudi z vodstvom. Skupaj z vzgojiteljem se svetovalni delavec posvetuje o oddelkih, o posameznih otrocih, o identifikaciji odstopanj v razvoju pri otroku, o materialih in okolju. Prav tako pomaga vzgojiteljem pripraviti in izvesti pogovorne ure. Skupaj z vodstvom pa svetovalni delavec načrtuje in evalvira delo v vrtcu, se posvetuje o delu in življenju v vrtcu in sodeluje v komisiji za sprejem otroka v vrtec. Svetovalni delavec sodeluje tudi z zunanjimi institucijami in komunicira s komisijo o usmerjanju.

Pri svojem delu se vprašana svetovalna delavka najbolj poslužuje pristopov posvetovanja in medsebojnega sodelovanja. Ves čas komunicirajo s strokovnimi delavkami in skupaj iščejo rešitve in možnosti.

Svetovalna delavka navaja nekaj ovir in spodbud v svetovalni službi. Kot ovire vidi preobremenjenost strokovnih delavk vrtca in premalo časa za opazovanje, posvetovanje in preventivne dejavnosti. Spodbude, ki pa jih opaža, so pozitiven odnos do svetovalne službe, pozitivna klima in kultura, dobri medsebojni odnosi, pripravljeno okolje, ki spodbuja otroka k delu, in dobro sodelovanje z vodstvom.

Splošni kazalniki inkluzivnosti

Slika 1: Splošni kazalniki inkluzivne kulture (N=9).

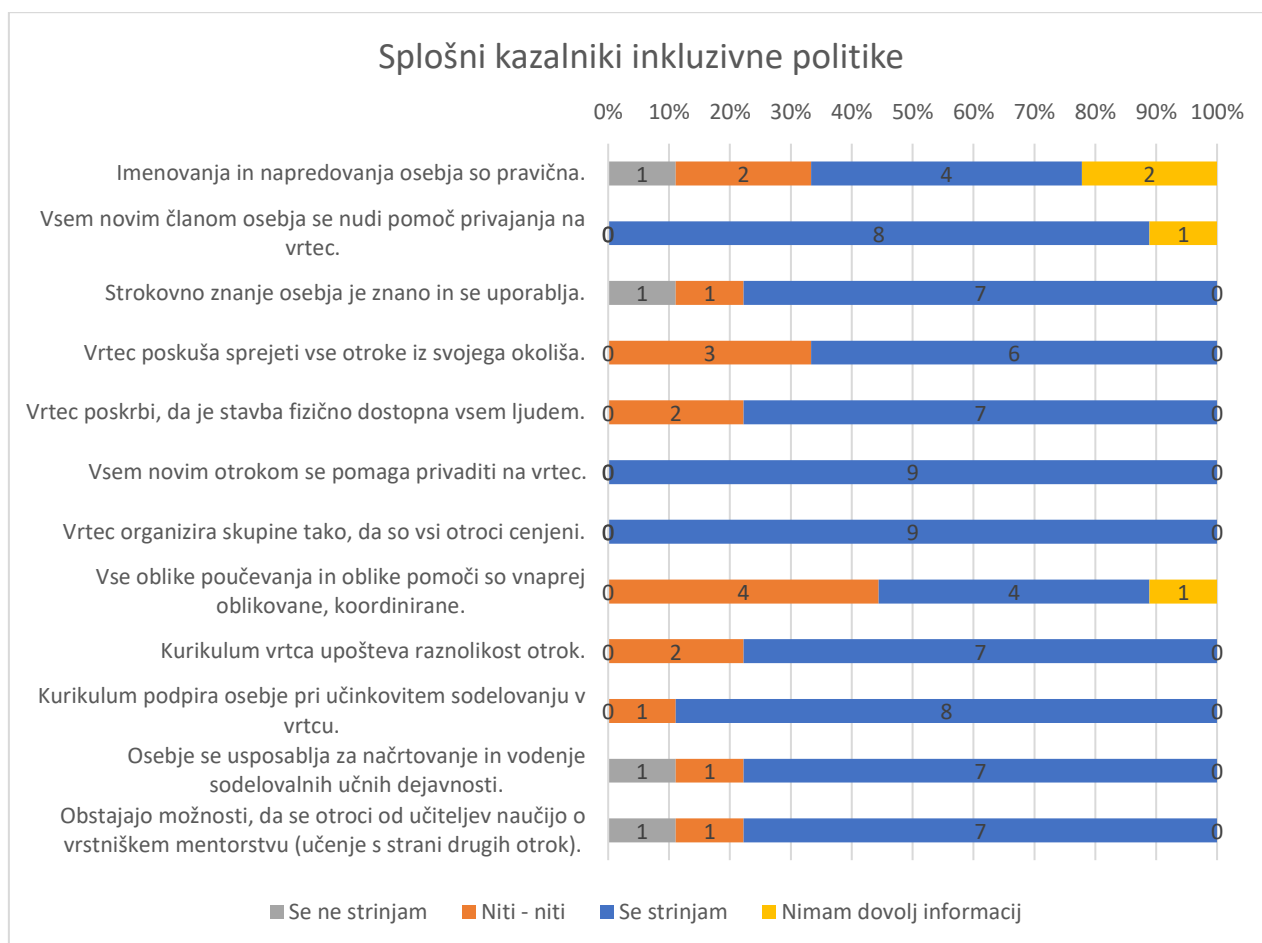
Slika 1 splošnih kazalnikov inkluzivne kulture prikazuje, da se vse sodelujoče vzgojiteljice v montessori vrtcih (N=9) strinjajo, da si v njihovih vrtcih otroci med seboj pomagajo, da osebe vrtca med seboj sodeluje, da osebe vrtca in starši oz. skrbniki sodelujejo med seboj, da osebe vrtca in vodstvo dobro sodeluje, da osebe vrtca spodbuja k spoštovanju celovitosti planeta zemlja in da se osebe vrtca trudi odstraniti ovire pri učenju in participaciji.

Pri trditvah »osebe vrtca, vodstvo, otroci in starši si delijo filozofijo inkluzivnosti« in »vrtec stremi k zmanjšanju vsakršnih oblik diskriminacije«, je opaziti, da je 8 vprašanih izbralo odgovor 'se strinjam', 1 vprašana pa za odgovor ni imelo dovolj informacij.

Na trditve »osebje vrtca in otroci so v medsebojnih odnosih spoštljivi«, »otroci so enako cenjeni« in »osebje vrtca spodbuja nenasilno interakcijo in reševanje sporov«, je 8 vprašanih odgovorilo s 'se strinjam' in ena z 'niti-niti'.

S trditvijo »vsak se počuti sprejetega« se je strinjalo 7 vprašanih. Ena je na to trditev odgovorila z 'niti-niti' in prav tako 1 z nima dovolj informacij.

Največja odstopanja v ocenah so opazna pri trditvah »vse lokalne skupnosti so vključene v vrtec«, »za vse otroke obstajajo visoka pričakovanja« in »osebje vrtca in otroci so v medsebojnih odnosih spoštljivi«. Pri trditvi »vse lokalne skupnosti so vključene v vrtec« se 2 vzgojiteljici nista strinjali s trditvijo, 1 je izbrala 'niti-niti', 2 sta izbrali odgovor 'se strinjam' in 4 so izbrale odgovor 'nimam dovolj informacij'. S trditvijo »za vse otroke obstajajo visoka pričakovanja« se je strinjalo 5 vprašanih, 2 se s trditvijo nista strinjali, 1 pa je na trditev odgovorila z 'niti-niti' oz. niso imeli dovolj informacij. Na trditev »osebje vrtca in lokalne skupnosti dobro sodelujejo med seboj« je 5 vzgojiteljic odgovorilo s 'strinjam se', 2 z 'nimam dovolj informacij' in 1 z 'ne strinjam se' in 'niti-niti'.

Slika 2: Splošni kazalniki inkluzivne politike (N=9).

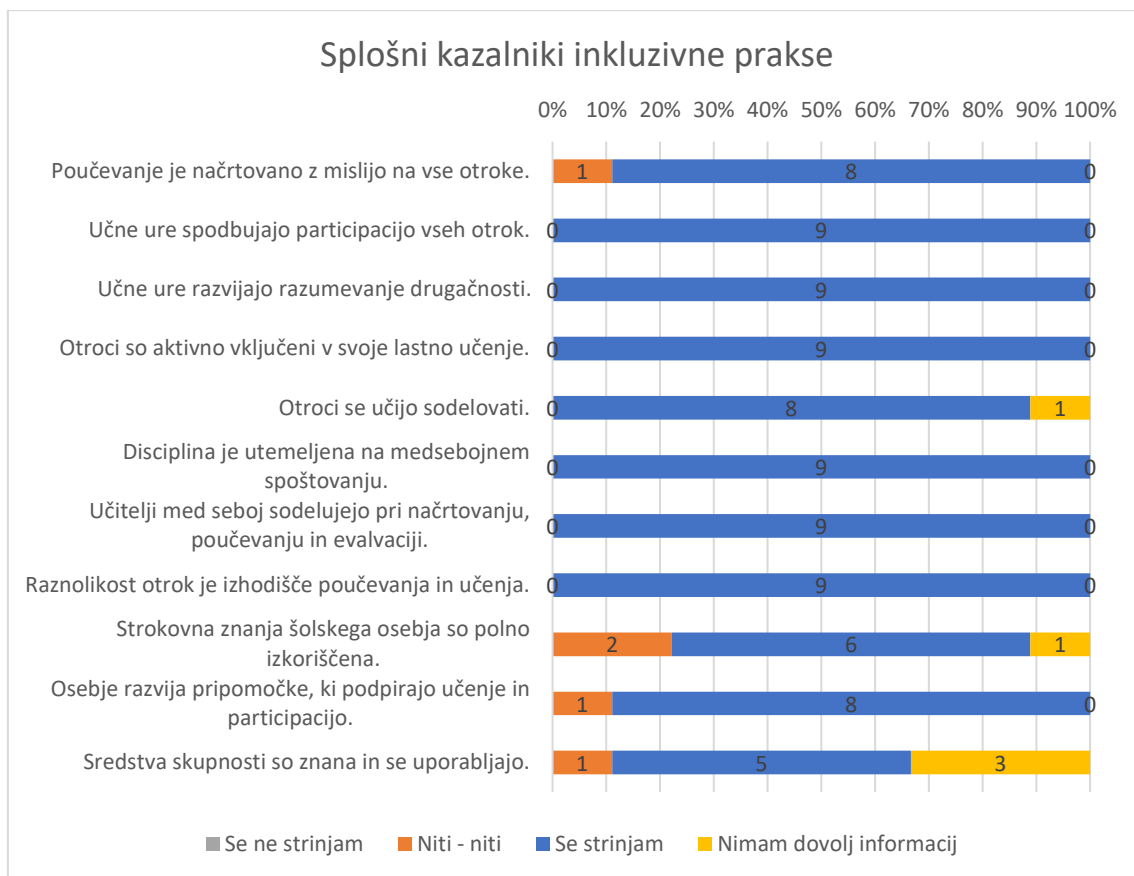
Iz Slike 2, splošnih kazalnikov inkluzivne politike lahko vidimo, da so se vse vzgojiteljice strinjale s trditvama »vsem novim otrokom se pomaga privaditi na vrtec« in »vrtec organizira skupine tako, da so vsi otroci cenjeni«.

Na trditev »vsem novim članom osebja se nudi pomoč privajanja na vrtec« se je 8 vprašanih strinjalo, 1 pa ni imela dovolj informacij.

Najmanj strinjanj (4) s trditvijo je zaznati pri trditvah »imenovanja in napredovanja osebja so pravična« in »vse oblike poučevanja in pomoči so vnaprej oblikovane, koordinirane«. Na trditev o imenovanju in napredovanju osebja sta 2 odgovorili z 'niti-niti' in 1 z 'ne strinjam se'. Na trditev o vnaprej oblikovanih in koordiniranih oblikah pomoči pa so 4 odgovorile z 'niti-niti' in 1 z 'nimam dovolj informacij'.

Nestrinjanje vprašanih (1) je poleg trditve o imenovanju in napredovanju možno zaslediti tudi pri trditvi »strokovno znanje osebja je znano in se uporablja« in pri trditvi »osebje se usposablja za načrtovanje in vodenje sodelovalnih učnih dejavnosti«. Pri teh dveh trditvah je 1 vzgojiteljica odgovorila z 'niti-niti' in 7 s 'strinjam se'.

Poleg strinjanja s trditvijo je možno opaziti pri nekaterih trditvah odgovor 'niti-niti'. Te trditve so: »vrtec poskuša sprejeti vse otroke iz svojega okoliša« (3 'niti-niti' in 6 'se strinjam'), »vrtec poskrbi, da je stavba fizično dostopna vsem ljudem« (2 'niti-niti' in 7 'se strinjam'), »kurikulum vrtca upošteva raznolikost otrok« (2 'niti-niti' in 7 'se strinjam'), »kurikulum podpira osebje pri učinkovitem sodelovanju v vrtcu« (1 'niti-niti' in 8 'se strinjam') in »obstajajo možnosti, da se otroci od učitelja naučijo o vrstniškem mentorstvu (učenje s strani drugih otrok)« (1 'niti-niti' in 8 'se strinjam').

Slika 3: Splošni kazalniki inkluzivne prakse (N=9).

Slika 3, splošnih kazalnikov inkluzivnih praks prikazuje, da se vse vzgojiteljice strinjajo s trditvami: »učne ure spodbujajo participacijo vseh otrok«, »učne ure razvijajo razumevanje drugačnosti«, »otroci so aktivno vključeni v svoje lastno učenje«, »disciplina je utemeljena na medsebojnem spoštovanju«, »učitelji med seboj sodelujejo pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji«, »raznolikost otroka je izhodišče poučevanja in učenja«.

Na trditev »otroci se učijo sodelovati«, 1 vzgojiteljica ni imelo dovolj informacij, 8 pa se je s trditvijo strinjalo.

Od vseh trditev je najmanj strinjanja (5) pri trditvi »sredstva skupnosti so znana in se uporabljajo«. Na to trditev so 3 vzgojiteljice odgovorile 'nimam dovolj informacij' in 1 z 'niti-niti'.

Trditev »strokovna znanja šolskega osebja so polno izkoriščena« je naslednja, s katero se najmanj strinjajo. S to trditvijo se je strinjalo 6 vzgojiteljic, 2 sta odgovorili z 'niti-niti' in 1 z 'nimam dovolj informacij'.

Poleg strinjanja pa je pri eni trditvi možno opaziti tudi odgovor 'niti-niti': »poučevanje je načrtovano z mislijo na vse otroke« (1 'niti-niti' in 8 'se strinjam').

5 RAZPRAVA

Montessori vrtci v Sloveniji so zasebni vrtci, kar pomeni, da za razliko od javnih vrtcev lahko postavijo vstopne kriterije in izbirajo, katere otroke bodo sprejeli in katerih ne. Tekom iskanja kandidatov za raziskavo sem ugotovila, da so otroci s posebnimi potrebami, v marsikaterem montessori vrtcu tabu tema. Osebnost me je to presenetilo, saj je bila pedagogika montessori osnovana na podlagi dela z otroki s posebnimi potrebami. Maria Montessori je namreč na podlagi opazovanj in preučevanj teh otrok ugotovila, da otroci uživajo v nalogah in želijo delati samostojno, brez njene pomoči. Njen znan stavek je bil: *"Pomagaj mi, da naredim sam"* (D83). Na podlagi teh opazovanj je ustvarila materiale, ki so del pripravljenega okolja, prostora, ki je dovolj velik, da otroku omogoča svobodo in obsežno gibanje ter svobodno delovanje (Devjak, Skubic, Polak in Kolšek, 2012). Kljub temu so se nekatere montessori vzgojiteljice srečale z delom z otroki s posebnimi potrebami in v večini imele več takšnih izkušenj. Delale so z otroki, ki so že bili diagnosticirani oz. usmerjeni, nekatere pa so izpostavile, da je bilo predvsem na njih, da so pri otroku zaznale posebne potrebe. Pri tem so se tudi soočale z oviro, saj nekateri starši niso bili pripravljeni sprejeti novice, da ima njihov otrok morda posebne potrebe. Zaradi tega je bil otrok morda prikrajšan za določene storitve, ki bi mu pripadale, če bi se starši strinjali s postopkom usmerjanja otroka oz. če bi bili pripravljeni sodelovati z vrtcem.

V Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2000) je določeno, da se otroke s posebnimi potrebami vključuje v redne programe vrtcev in vrtce s programi za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, kar pomeni, da vrtci izvajajo programe, v katerih lahko prilagodijo organizacijo in način izvajanja programa ter zagotovijo dodatno strokovno pomoč, ki se jo izvaja individualno v oddelku ali izven oddelka, lahko pa tudi občasno v posebni skupini izven oddelka. Menim, da montessori vrtci sodijo v to kategorijo, saj za otroke s posebnimi potrebami prilagajajo svoje programe (npr. iščejo alternative, kako otrokom s posebnimi potrebami predstaviti montessori materiale). Opravljena raziskava je prav tako pokazala, da nekateri montessori vrtci zagotavljajo dodatno strokovno pomoč otrokom s posebnimi potrebami preko sodelovanja s starši in zunanjimi strokovnjaki (npr. s spremljevalci, fizioterapevti, delovnimi terapevti ipd.), nekateri pa imajo v vrtcu zaposlenega specialnega pedagoga, ki z otrokom izvaja dodatno strokovno pomoč. V montessori vrtcih so sodelujoče vzgojiteljice z otroki s posebnimi potrebami predvsem uporabljale individualizirane in montessori pristope, kar pomeni, da so otroku posvetile več pozornosti in časa za razliko od ostalih otrok, a ga niso odstranile iz okolja (otrok je bil še vedno v skupini skupaj z vrstniki). Otroka so opazovale in iskale njegova šibka in močna področja ter

jih krepile in jim hkrati pustile svobodo za igro in izbiro dejavnosti, tako da so imeli enake možnosti kot drugi otroci. Do otrok s posebnimi potrebami so želele pristopati tako kot do ostalih otrok v skupini. Izpostavile pa so, da je pri delu z otroki s posebnimi potrebami izrednega pomena sodelovanje s starši in zunanjimi strokovnimi delavci. Nekaj vzgojiteljic je izpostavilo, da so le s strani staršev prejeli dodatno strokovno pomoč, npr. spremljevalca oz. specialnega pedagoga, ki je sodeloval z otrokom poleg vzgojitelja. Menim, da je v tem lahko razlog, ki so ga izpostavile tudi vzgojiteljice, zakaj montessori vrtci ne vpisujejo otrok s posebnimi potrebami oz. zakaj nimajo svetovalne službe, ki bi jim lahko pomagala pri delu s temi otroki, saj najverjetneje ne želijo dodatnih stroškov z vpisom takega otroka (npr. zaposlitev specialnega pedagoga, spremljevalca ipd.). Vrtci to rešujejo na različne načine, npr. s tem, da dobro sodelujejo s starši, ki jim lahko zagotovijo veliko informacij o otroku in hkrati otroku sami priskrbijo spremljevalca, ali znotraj kolektiva (posvetovanje vzgojiteljev), ali v sodelovanju z vodstvom (zagotovitev sodelovanja z zunanjimi izvajalci), ali z zunanjimi strokovnimi delavci (pridobijo nova znanja s področja dela z otrokom s posebnimi potrebami) ipd.

V večini primerov se odnos med vzgojiteljicami in otrokom s posebnimi potrebami ni razlikoval od odnosa vzgojiteljic do drugih otrok v skupini, razen tega, da so otroku s posebnimi potrebami posvetile več časa in pozornosti pri predstavitvah dejavnosti. V nekaj primerih je bil odnos med vzgojiteljico in otrokom s posebnimi potrebami slabši od odnosa do drugih otrok v skupini. Kot razloge za to so navedle, da s tem otrokom (še) niso uspele navezati stikov, kar se je poznalo tudi na njunem sodelovanju, npr. otrok je bil večkrat sam. Te vzgojiteljice so povedale, da so se s kakšnim drugim otrokom v skupini veliko lažje povezale in sodelovale, a so tudi te ovire v odnosu oz. komunikaciji z otrokom s posebnimi potrebami poskušale reševati. Nekatere vzgojiteljice so povedale, da je za delo z otroki s posebnimi potrebami potrebno veliko dela na sebi, saj jim vzbujajo različna čustva. Menim, da še vedno obstaja neka stigma do dela z otroki s posebnimi potrebami, zato se tudi sama strinjam, da je potrebno delo na sebi, skozi lastne refleksije, intervizije in supervizije. Pri tem, menim, da bi vzgojiteljicam lahko pomagal svetovalni delavec.

Naloge svetovalne službe so namreč, da pomaga in sodeluje z osnovnim namenom, da bi bili vsi otroci, vzgojitelji, vodstvo in starši kot celota čim bolj uspešni pri uresničevanju temeljnih in drugih sistemsko zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Raziskava je pokazala, da je prisotnost svetovalne službe zelo redka. Sama sem našla zgolj en montessori vrtcev Sloveniji, kjer imajo zaposlenega svetovalnega delavca. Razlogov, zakaj v montessori vrtcih le-teh ni, je kar nekaj. Največ vzgojiteljic je

navedlo, da ne vidijo potrebe po tem oz. ne poznajo nalog svetovalne službe in s tem posledično ne vidijo potrebe, da bi jo imeli. Spet v drugih primerih pa vlogo svetovalne službe prevzema specialna pedagoginja, ki je vzgojiteljica v vrtcu. Menim, da bi bilo za vsak vrtec spodbudno, če bi imeli nekoga, svetovalnega delavca ali specialnega pedagoga, ki bi znal pomagati in sodelovati z otrokom, starši, vzgojitelji, vodstvom in zunanjimi strokovnimi delavci pri uresničitvi temeljnih in drugih vzgojno-izobraževalnih ciljev. Tu vidim priložnost stroke socialnega dela, da bi lahko pomagali na tem področju. Menim, da je socialno delo naredilo že veliko na področju svetovanja v vzgoji in izobraževanju, a predvsem pri delu v šolah. Ugotavljam, da v splošni populaciji predšolsko obdobje še vedno ni videno kot pomembno obdobje v otrokovem življenju. Opažam namreč, da lahko otroka kar nekaj stvari, ki so se zgodile v njegovem otroštvu (npr. teorija navezanosti), zaznamuje v odrasli dobi, kar bi socialno delo lahko izkoristilo in o tem ozaveščalo najprej študente socialnega dela in njihove uporabnike in naknadno še preostalo populacijo.

V raziskavi sem prav tako raziskovala usposobljenost montessori vzgojiteljev. Zanimalo me je, kakšna je njihova osnovna izobrazba, saj sem opazila, da veliko montessori vzgojiteljic nima pedagoške izobrazbe. Tudi raziskava je pokazala, da nekatere vzgojiteljice nimajo pedagoške izobrazbe (npr. osnovna izobrazba s področja ekonomije). Menim, da s pedagoško izobrazbo dobiš znanje, ki ti pomaga pri delu z otroki s posebnimi potrebami, veliko pa prispevajo tudi praktične izkušnje. Sodelujoče vzgojiteljice v veliki večini niso imele predhodnih izkušenj niti znanj s področja dela z otroki s posebnimi potrebami. Nekatere so zaradi tega izrazile tudi frustracije, saj želijo otroku pomagati, a za to nimajo dovolj znanja. Pri večini vzgojiteljic je bil temelj dela z otroki s posebnimi potrebami montessori izobraževanje, saj so mnenja, da je montessori pedagogika zasnovana na podlagi dela z otroki s posebnimi potrebami. Kljub temu so izpostavile, da bi potrebovale znanja, predvsem o boleznih, razvojni psihologiji, o ravnanju z otrokom s posebnimi potrebami (npr. kako postavljati meje, kako jim nuditi čustveno podporo, kako postavljati realne in konkretne cilje ipd.), o sodelovanju s starši ter praktična znanja. Predvsem pa so izpostavile, da se jim zdi pomembno izobraževanje skozi timsko delo z drugimi vzgojitelji, starši in zunanjimi strokovnjaki. Tako kot vzgojiteljice, se tudi sama strinjam, da bi bilo potrebno vključiti teme o otrocih s posebnimi potrebami v montessori izobraževanje. S tem bi lahko marsikateremu vzgojitelju pomagali pri njihovih frustracijah, ki jih čutijo ob delu z otroki s posebnimi potrebami in njihovimi starši. Menim, da bi tu svetovalni delavec oz. socialni delavec lahko podprl in opolnomočil vzgojitelje. Posvetoval bi se z vzgojiteljem o otroku s posebnimi potrebami, pripravil in vodil interne in multidisciplinarne

time, kjer bi lahko vsi udeleženi v timu isti problem videli iz različnih vidikov in si postavljali skupne cilje, glede na problem, ki bi ga reševali ipd. Lahko bi tudi organiziral interna izobraževanja o otrocih s posebnimi potrebami in delu z njimi z zunanjimi strokovnjaki ali jih delno tudi sam izvajal.

Naslednja tema, ki me je zanimala, je bila inkluzija v montessori vrtcih. Booth in Ainscow (2011) sta opredelila, da inkluzivno izobraževanje vključuje uresničevanje inkluzivnih vrednot, enako obravnavo vseh, podpiranje vsakogar, da razvije občutek pripadnosti, boljše sodelovanje med otroki in odraslimi, zmanjševanje izključenosti, diskriminacije in ovir pri učenju in sodelovanju. Poleg tega vključuje tudi prestrukturiranje kultur, politik in praks, da se odzovejo na različnost na načine, ki enako vrednotijo vse. Pri tem sem je potrebno osrediniti, na opazovanje razlik med otroki in med odraslimi kot vir za učenje in zagotavljati izboljšanje šol za osebje, starše, skrbnike in otroke. Poudarjen naj bi bil razvoj šolskih skupnosti in vrednot ter dosežkov in negovanje medsebojno vzdržujočih odnosov med šolami in okoliškimi skupnostmi. V raziskavi je opaziti, da se montessori vrtci v Sloveniji zavzemajo za inkluzivne pristope in skrbijo zanje na ravni vseh treh dimenzij: ustvarjanje inkluzivnih kultur (oblikovanje skupnosti, razvijanje vrednot), oblikovanje inkluzivnih politik (razvoj šole za vse, organiziranje pomoči za raznolikost) in razvijanje inkluzivne prakse (organizacija učenja, mobilizacija virov) (Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb, 2009). Raziskava je, na podlagi splošnih kazalnikov inkluzivne kulture, pokazala, da si v montessori vrtcih otroci med seboj pomagajo, da osebje vrtca med seboj sodeluje, da osebje vrtca in starši oz. skrbniki sodelujejo med seboj, da osebje vrtca in vodstvo dobro sodeluje, da osebje vrtca spodbuja k spoštovanju celovitosti planeta Zemlja in da se osebje vrtca trudi odstraniti ovire pri učenju in participaciji. Pri tem kazalniku inkluzivnosti je bilo opaženih največ odstopanj pri trditvah »vse lokalne skupnosti so vključene v vrtec«, »za vse otroke obstajajo visoka pričakovanja« in »osebje vrtca in otroci so v medsebojnih odnosih spoštljivi«. Opažam, da bi bilo s področja inkluzivne kulture potrebno delati na teh postavkah. Zdi se mi pomembno, da vzgojitelji dobro in spoštljivo sodelujejo z otrokom in imajo za vse otroke visoka pričakovanja. Prav tako menim, da je potrebno, da vrtec dobro sodeluje z lokalnim okoljem, saj so jim lahko v pomoč in podporo, ko jo potrebujejo (npr. sodelovanje z zunanjimi strokovnimi delavci). Splošni kazalnik inkluzivne politike pa je pokazal, da je bilo največ strinjanj s trditvami »vsem novim otrokom se pomaga privaditi na vrtec«, »vrtec organizira skupine tako, da so vsi otroci cenjeni« in »vsem novim članom osebja se nudi pomoč privajanja na vrtec«. Največja razlika v strinjanju je bila pri trditvah »imenovanja in napredovanja osebja so pravična« in »vse oblike poučevanja

in pomoči so vnaprej oblikovane, koordinirane«. Nekatere vzgojiteljice so v raziskavi izpostavile, da vidijo slabo sodelovanje z vodstvom vrtca kot oviro pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v vrtec, saj se nekatera vodstva niso pripravljena prilagajati tem otrokom. Pri tem sklepam, da bi bilo potrebno boljše sodelovanje vzgojiteljev z vodstvom vrtca pri oblikovanju življenja v vrtcu. Pri splošnih kazalnikih inkluzivne prakse pa opažam, da je bilo največ strinjanj s trditvami »učne ure spodbujajo participacijo vseh otrok«, »učne ure razvijajo razumevanje drugačnosti«, »otroci so aktivno vključeni v svoje lastno učenje«, »disciplina je utemeljena na medsebojnem spoštovanju«, »učitelji med seboj sodelujejo pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji«, »raznolikost otroka je izhodišče poučevanja in učenja« ter največ odstopanj pri »strokovna znanja šolskega osebja so polno izkoriščena« in »sredstva skupnosti so znana in se uporabljajo«. Pri tem kazalniku za razliko od prejšnjih dveh opažam najmanj nestrinjanj s trditvami, a menim, da bi tudi na tem področju lahko še nekoliko izpopolnili inkluzijo, predvsem pri uporabi strokovnega znanja šolskega osebja in sredstev skupnosti. Menim, da so montessori vrtci ozaveščeni o inkluzivnih pristopih. Z vključitvijo splošnih kazalnikov inkluzivnosti v raziskavo sem želela montessori vzgojiteljice ozavestiti o inkluzivnem izobraževanju, povečati njihovo znanje in razumevanje o načelih, na katerih temelji inkluzija, saj so vzgojitelji tisti, ki igrajo pomembno vlogo pri pomoči in podpori vrtcu, s tem ko izvajajo, sprejemajo in razvijajo bolj inkluzivne pristope izobraževanja v njihovih vrtcih. Buysse, Odom in Soukakou (2011) so zapisali, da uspešna inkluzija lahko pri otroku s posebnimi potrebami pripomore k občutku pripadnosti, sodelovanja in oblikovanja pozitivnih družbenih odnosov. Menim, da je nekaterim vrtcem to uspelo. Tudi sami so namreč sporočili, da se otrok s posebnimi potrebami dobro počuti v vrtcu in se rad vrača (*"In se tudi vidi, da gre rada v vrtec. Dejansko pa tako rada hodi v vrtec, da je hotela priti tudi ob petkih, ker drugače hodi od ponedeljka do četrta, s tem, da ima dvakrat na teden ob sedmih zjutraj fizioterapijo, tako da res oddela že od jutra."* (C120)).

Montessori vzgojiteljice so pri svojem delu opazile tako spodbude, kot tudi ovire pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v montessori vrtec. Spodbude pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v montessori vrtec so bile opažene pri otroku s posebnimi potrebami, pri drugih otrocih v skupini, pri vzgojiteljih, starših, spremljevalcu, vodstvu, montessori okolju, zunanjih institucijah in družbi. Od tega, da otrok s posebnimi potrebami napreduje, da otroci v skupini spoznavajo in sprejemajo drugačnost, da vzgojitelji dobi željo in zagon za iskanje alternativnih možnosti za vključitev otroka v skupino, da starši sprejemajo dejstvo, da gre za otroka s posebnimi potrebami in dobro sodelujejo z vrtce, do tega, da se na ravni družbe

premaguje predsodke o otrocih s posebnimi potrebami. Tudi ovire so bile zaznane pri otroku s posebnimi potrebami (npr. premalo specifične naloge), pri vedenju otroka s posebnimi potrebami (npr. jemanje in skrivanje materialov, agresija), pri drugih otrocih v skupini (npr. nesramnost do otroka s posebnimi potrebami), pri vzgojitelju (npr. neenotnost vzgojiteljev pri delu z otroki s posebnimi potrebami), pri starših (npr. nesodelovanje z vrtcem), pri vodstvu (npr. neposlušnost vodstva), v okolju (npr. težko prilagoditi okolje otroku) in družbi (predsodki do otrok s posebnimi potrebami). Menim, da so otroci s posebnimi potrebami ponekod še vedno tabu tema. Opazila sem, da se nekateri montessori vrtci izogibajo sprejemu otroka s posebnimi potrebami. Po mojem mnenju je bilo opaziti dobre rezultate pri splošnih kazalnikih inkluzivnosti, a menim, da lahko še marsikaj naredijo na tem področju, tako pri sodelovanju med vzgojitelji, vodstvom, starši in z otrokom s posebnimi potrebami. Poleg fizične inkluzije, ki pogojuje tudi uspešno funkcionalne inkluzije, je tu pomembna tudi odnosna razsežnost inkluzije, kar pomeni, da se otrok počuti sprejetega, spoštovanega in cenjenega v tem okolju.

Menim, da je pomembno, da vrtci vidijo, katere so spodbude in ovire pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v montessori vrtec. Spodbude lahko vzgojiteljicam vlijejo nekega upanja, da kljub pomanjkanju znanja dobro delajo z otrokom s posebnimi potrebami. Pri ovirah pa lahko opazijo, katera so področja, na katerih je potrebno še delati, oz. na katera področja morajo biti pozorni pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v vrtec.

Menim, da imajo vzgojitelji v montessori vrtcih veliko znanja, ki ga lahko uporabijo pri delu z otrokom s posebnimi potrebami. Opažam pa, da bi vseeno potrebovali nekoga, ki bi jih lahko vodil in usmerjal pri delu z otrokom s posebnimi potrebami. Nekateri vrtci imajo že veliko izkušenj na tem področju, kar pomeni, npr. da že imajo sestavljeno neko mrežo zunanjih ustanov, ki jim lahko pomagajo, zato ne vidijo več potreb po tem. Veliko pa je novih vrtcev, ki nimajo dovolj usposobljenega kadra, ki bi lahko pomagal otroku s posebnimi potrebami, vzgojiteljem in staršem. Menim, da bi bila velika škoda, če bi otroci s posebnimi potrebami, ki bi lahko imeli korist v montessori vrtcu, zaradi npr. finančnih stisk vrtca oz. drugih morebitnih ovir, izgubili možnost biti vključeni v montessori vrtec in delati z materiali, ki so bili narejeni z namenom, da bi jim pomagali pri razvoju.

Omejitve raziskave in odprta vprašanja

Največja omejitev raziskave je bilo majhno število sodelujočih svetovalnih delavcev v raziskavi, saj sem našla zgolj en montessori vrtec v Sloveniji, kjer imajo svetovalno službo. Želela bi slišati še dodatna mnenja svetovalnih delavcev, a zaradi odsotnosti le-teh, mi je bilo

to onemogočeno. Omejitve pri raziskavi sem imela tudi pri iskanju montessori vzgojiteljev, ki so delali z otrokom s posebnimi potrebami in ki bi bili pripravljeni sodelovati. Prav tako bi si želela, da bi s svetovalno delavko in nekaterimi vzgojiteljicami, namesto spletnega anketnega vprašalnika opravila intervju, saj bi lahko dobila še več informacij o njihovem delu.

Tekom raziskovanja in analize se mi je predvsem postavilo vprašanje: Kako bi nova znanja o delu z otrokom s posebnimi potrebami in o tematikah, ki so jih vzgojiteljice izpostavile, vplivale na delo vzgojiteljic, na njihovo sodelovanje in na njihov odnos do otroka s posebnimi potrebami?

6 SKLEPI

Na podlagi izvedene raziskave sem prišla do naslednjih sklepov:

- Vzgojitelji v montessori vrtcih se srečujejo z otroci s posebnimi potrebami, tako diagnosticiranimi kot tudi nediagnosticiranimi.
- Pri delu z otroki s posebnimi potrebami vzgojitelji uporabljajo individualizirane in montessori pristope ter sodelujejo s starši in zunanjimi strokovnimi delavci.
- Odnos sodelujočih vzgojiteljic do otrok s posebnimi potrebami se večinoma ne razlikuje od odnosa do drugih otrok v skupini. Kot razlike v odnosu so omenile, da otrokom s posebnimi potrebami namenijo več časa, pozornosti in spodbud.
- Osnovna izobrazba vzgojiteljev je različna. V večini imajo sodelujoče vzgojiteljice predšolsko izobrazbo, nekaj pa jih ima nepedagoško izobrazbo.
- Večina sodelujočih vzgojiteljic ni imela predhodnih znanj in izkušenj z delom z otrokom s posebnimi potrebami.
- Sodelujoče vzgojiteljice so v večini mnenja, da jih montessori izobraževanje pripravi na delo z otroki s posebnimi potrebami. Kljub temu bi potrebovale še nekaj znanj iz tega področja, npr. o boleznih, o razvojni psihologiji, o postavljanju meja, o čustveni podpori, o sodelovanju s starši ipd.
- Sodelujoče vzgojiteljice so v večini ocenile, da so usposobljene za delo z otroki s posebnimi potrebami, želele pa bi si še več izobraževanj na to temo, timskega dela in sodelovanja z zunanjimi strokovnimi delavci.
- Spodbude, ki so jih sodelujoče vzgojiteljice opazile pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami, so vezane na te otroke (npr. pozitivno delujejo v skupini), na otroke v skupini (npr. spoznavanje in sprejemanje drugačnosti), na vzgojitelje (npr. želja in zagon za iskanje alternativnih možnosti za vključitev otroka v skupino), na starše (npr. sprejemajo dejstvo, da gre za otroka s posebnimi potrebami in dobro sodelovanje z vrtcem) in celo na družbo (premagovanje predsodkov o otrocih s posebnimi potrebami).
- Ovire, ki so jih opazile, se tudi nanašajo na več različnih udeležencev pedagoškega procesa: pri otroku s posebnimi potrebami (npr. premalo specifične naloge zanj/-o), pri vedenju otroka s posebnimi potrebami (npr. jemanje in skrivanje materialov, agresivnost), pri drugih otrocih v skupini (npr. nesramnost do otroka s posebnimi potrebami), pri vzgojitelju (npr. neenotnost vzgojiteljev), pri starših (npr. nesodelovanje z vrtcem), pri vodstvu (npr. neposlušnost) in v okolju (npr. težko prilagoditi okolje otroku).

- Svetovalna služba je v montessori vrtcih redko prisotna. Kot razloge za odsotnost so vprašane navedle, da ne vidijo potrebe, da gre za majhen in zaseben vrtec, da dobro sodelujejo v kolektivu in skupaj z vodstvom, pa tudi dodatno finančno breme.
- Naloge svetovalne službe v enem od montessori vrtcev so obiski skupin, opazovanja otrok in vzgojiteljev, načrtovanje in evalvacija dela v vrtcu, sprejem otrok v vrtec, prehod v šolo, individualno delo, odkrivanje otrok, ki potrebujejo dodatno pomoč, opazovanje in delo z otroki, ki so v postopku usmerjanja, pogovorne ure s starši, sodelovanje in posvetovanje s starši, posvetovanje z vzgojitelji o oddelkih, o posameznih otrocih in pri identifikaciji odstopanj v razvoju, sodelovanje v komisiji za sprejem otroka v vrtec, sodelovanje z zunanjimi institucijami in komunikacija s komisijo za usmerjanje.
- Splošni kazalniki inkluzivne kulture so pokazali, da si v montessori vrtcih otroci med seboj pomagajo, da osebje vrtca med seboj sodeluje, da osebje vrtca in starši oz. skrbniki sodelujejo med seboj, da osebje vrtca in vodstvo dobro sodeluje, da osebje vrtca spodbuja k spoštovanju celovitosti planeta zemlja in da se osebje vrtca trudi odstraniti ovire pri učenju in participaciji. Največ odstopanj pri splošnih kazalnikih inkluzivne kulture so pri »vse lokalne skupnosti so vključene v vrtec«, »za vse otroke obstajajo visoka pričakovanja« in »osebje vrtca in otroci so v medsebojnih odnosih spoštljivi«.
- Raziskava o splošnih kazalnikih inkluzivne politike v montessori vrtcih je pokazala, da je bilo največ strinjanj s trditvami »vsem novim otrokom se pomaga privaditi na vrtec«, »vrtec organizira skupine tako, da so vsi otroci cenjeni« in »vsem novim članom osebja se nudi pomoč privajanja na vrtec«, najmanj pa pri »imenovanja in napredovanja osebja so pravična« in »vse oblike poučevanja in pomoči so vnaprej oblikovane, koordinirane«.
- Splošni kazalniki inkluzivne prakse so pokazali, da se vzgojiteljice v montessori vrtcih najbolj strinjajo s trditvami »učne ure spodbujajo participacijo vseh otrok«, »učne ure razvijajo razumevanje drugačnosti«, »otroci so aktivno vključeni v svoje lastno učenje«, »disciplina je utemeljena na medsebojnem spoštovanju«, »učitelji med seboj sodelujejo pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji«, »raznolikost otroka je izhodišče poučevanja in učenja«. Največ odstopanj pri teh kazalnikih pa je bilo opaziti pri »strokovna znanja šolskega osebja so polno izkoriščena« in »sredstva skupnosti so znana in se uporabljajo«.

7 PREDLOGI

Na podlagi prebrane literature in izvedene raziskave predlagam, da montessori vrtci, ki sprejemajo otroke s posebnimi potrebami in nimajo svetovalne službe, vzpostavijo dobro sodelovanje najprej znotraj kolektiva (med vzgojitelji in z vodstvom), nato s starši otrok s posebnimi potrebami, saj imajo starši veliko informacij in znanj o otroku in pa z zunanjimi institucijami in strokovnimi delavci. Predlagam tudi, da se povežejo z vzgojitelji iz drugih montessori vrtcev. S tem bi si montessori vzgojitelji lahko podelili dobre prakse pri delu z otroki s posebnimi potrebami.

Prav tako predlagam, da se montessori vrtci, ki nimajo svetovalne službe, a čutijo potrebo po njej, da poskušajo sodelovati s svetovalnimi službami iz drugih (javnih) vrtcev. Zdi se mi namreč pomembno, da imajo vrtci nekoga, ki bi jih lahko vodil in usmerjal pri delu z otrokom s posebnimi potrebami, četudi je to zunanji sodelavec.

Predlagam tudi, da montessori vrtci vključujejo otroke s posebnimi potrebami v svoje programe, če je le-to v korist otroku s posebnimi potrebami (da bi se tu dobro počuti) kot tudi ostalim otrokom in vzgojiteljem. V primeru, da to okolje ni primerno za otroka, je bolje, da je vključen npr. v razvojne oddelke. Morda bo razvojni oddelek bolj primeren za otroka in bo več odnesel, kot če bi bil vključen v montessori vrtec.

Na področju inkluzije v montessori vrtcih predvsem predlagam boljše sodelovanje z lokalnimi skupnostmi, saj je bilo pri tem indikatorju opaziti največ nestrinjanj. Zdi se mi namreč pomembno, da vrtci dobro sodelujejo z lokalnimi skupnostmi, saj so si lahko v vzajemno pomoč in podporo (npr. lokalna društva, lokalne kmetije, zunanji strokovni delavci iz okoliških vrtcev in šol ipd.). Prav tako se mi zdi sodelovanje z lokalnimi skupnostmi pomembno, ker s tem nudimo otrokom možnost spoznavanja okolice, vključevanja v skupnost in jim omogočimo pridobivanje znanja z različnih področij.

Na raziskanem področju prav tako opažam veliko priložnost za stroko socialnega dela. Menim, da področje svetovalnega dela v predšolski vzgoji še ni dovolj izkoriščeno. Morda bi k izboljšanju pripomoglo, da bi se o tem področju dela več govorilo že med študijem na fakulteti. Res je v svetovalni službi v vrtcih manj neposrednega dela z otrokom kot v šoli, je pa veliko večji poudarek na delu s starši in družino ter vzgojitelji, za kar pa menim, da smo socialni delavci dobro usposobljeni. S tem znanjem, ki smo ga tekom študija pridobili, bi lahko vrtcem pomagali na marsikaterem področju njegovega delovanja.

8 LITERATURA

- Booth T & Ainscow, M. (2011). *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Bristol, UK: Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE).
- Bužan, V., Centrih, M., Ferlan Istinič M., Javornik Novak, L., Klajnšček, M., Kobal Tomc, B., Kovač, N., Nagode, M., Pavlič, S., Švab, V. & Zalokar, L. (2011). *Otroci in mladostniki s hudimi motnjami vedenja – analiza stanja*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. Pridobljeno 7.6.2021 s <https://www.irssv.si/upload2/Otroci%20s%20hudimi%20motnjami%20vedenja.pdf>
- Buysse, V., Odom, S. L. & Soukakou, E. (2011). Inclusion for Young Children With Disabilities: A Quarter Century of Research Perspectives. *Journal of Early Intervention*, 33 (4), 344–356.
- Colnerič, B. & Zupančič, M. (2013). Otroci z motnjo v duševnem razvoju: družinska perspektiva. V: G. Sočan, (ur.), *Pogledi psihologije na učinkovitost* (str. 35–66). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Pridobljeno 3. 9. 2021 s <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/download/98/190/2139-1?inline=1>
- Čaćinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezić, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanović, S. & Šmuk, B. (2008). *Programske smernice. Svetovalna služba v vrtcu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Davidovič, B., Macedoni-Lukšič, M., Jurišič, B., Rovšek, M., Melanšek, V., Potočnik Dajčman, N., Bužman, V. & Cotič-Pajntar, J. (2009). *Smernice za celostno obravnavo oseb s spektroavtističnimi motnjami*. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje Ljubljana.
- Devjak, T., Skubic, D., Polak, A. & Kolšek, V. (2012). *Predšolska vzgoja: od starega k novemu*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Donnelly, P. & Coakley, J. (2002). *The Role of Recreation in Promoting Social Inclusion*. Toronto: The Lidlaw Foundation.
- Drenik Kropivšek, T. (2021). *Vloga socialne delavke v svetovalni službi vrtca* (Magistrsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
- Eurydice (2022). *Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami v večinskih vrtcih in šolah*. Pridobljeno 2. 4. 2022 s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/special-education-needs-provision-within-mainstream-education-68_sl

- Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb (2009). *Razvoj niza kazalnikov – za inkluzivno izobraževanje v Evropi*. Pridobljeno 3. 9. 2021 s https://www.european-agency.org/sites/default/files/development-of-a-set-of-indicators-for-inclusive-education-in-europe_indicators-SL.pdf
- Janes, R. (2015). *Autism in Early Childhood Education Montessori Environments: Parents and Teachers Perspectives* [magistrska naloga]. Auckland University of Technology, Auckland.
- Krek, J. & Metljak, M. (ur.) (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Lesar, I. (2020). Katera vzgojna paradigma najbolje podpira uresničevanje inkluzivnosti? V Z. Medveša (ur. Kroflič, R., Vidmar, T. in Skubic Ermenc, K.), *Živa pedagoška misel* (str. 145–164). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Mesec, B. (b.d.). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (1999). *Kurikulum za vrtce*. Pridobljeno 7. 6. 2021 s <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predsolsko-vzgojo/Programi/Kurikulum-za-vrtce.pdf>
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2020). *Predšolska vzgoja za otroke s posebnimi potrebami*. Pridobljeno 7. 6. 2021 s <https://www.gov.si teme/predsolska-vzgoja-za-otroke-s-posebnimi-potrebami/>
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2022). *Javni vrtci*. Pridobljeno 23. 3. 2022 s <https://www.gov.si teme/javni-vrtci/>
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2022). *Zasebni vrtci*. Pridobljeno 23. 3. 2022 s <https://www.gov.si teme/zasebni-vrtci/>
- Ministrstvo za javno upravo (b.d.). *Usmeritev otrok s posebnimi potrebami v program vzgoje in izobraževanja*. Pridobljeno 30. 8. 2021 s: <https://e-uprava.gov.si/podrocja/izobrazevanje-kultura/osnovna-sola/usmeritev-otroka-s-posebnimi-potrebami-v-program-vzgoje-in-izobrazevanja.html>
- Mlinarič, M. (2017). Svetovalno delo v vrtcu: (ne)vidna povezava med otroki, starši in strokovnimi delavci. *Socialno delo*, 56 (1), 41–50.
- Montessori, M. (2014). *The Absorbent Mind*. Floyd, VA: Sublime Books.
- Montessori, M. (1983). *The Secret of Childhood*. London: Sangam Books.
- Montessori, M. (1987). *La Scoperta del Bambino*. Milano: Garzanti.

- Montessori inštitut (2013). *Program vrtca Montessori*. Pridobljeno 23. 3. 2022 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predsolsko-vzgojo/Programi/Program_montessori.pdf
- Montessori sanje (b.d.). *Montessori pedagogika*. Pridobljeno 7. 6. 2021 s <https://montessori-sanje.si/program/>
- Može Cedilnik, H. & Uršnik, S. (2020). *Motnje v duševnem razvoju*. Pridobljeno 7. 6. 2021 s <https://www.otroci-s-posebnimi-potrebami.si/vsebine/otroci-z-motnjami-v-du%C5%A1evnem-razvoju/strokovne-zakonske-razlage/opredelitev-in-zna%C4%8Dilnosti/motnja-v-du%C5%A1evnem-razvoju/>
- Pinter, B. (b.d.). *Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami*. Pridobljeno 3. 9. 2021 s <http://scvsi.splet.arnes.si/files/2017/11/Usmerjanje-OPP-postopek-1.pdf>
- Pinterič, A., Deutsch, T. & Cankar, F. (ur.) (2014). *Inkluzivno izobraževanje slepih in slabovidnih otrok in mladostnikov*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Resman, M. (2008). Svetovalno delo v vrtcih in šolah. *Sodobna pedagogika*, 59 (2), 6–25.
- Rutar, D. (ur.) (2010). *Inkluzija in inkluzivnost: model nudenja pomoči učiteljem pri delu z dijaki s posebnimi potrebami, ki so integrirani v redne oddelke*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Schmidt Krajnc, M. (2018). Inkluzija otrok s posebnimi potrebami: poti sprememb. V: M. Schmidt Krajnc, D. Rus Kolar & E. Kranjec (ur.), *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju* (str. 3–10). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Stritih, B. (2010). Razvijanje inkluzivnega modela vključevanja otrok s posebnimi potrebami v redne – večinske oddelke vrtca s prilagojenim izvajanjem programa in dodatno strokovno pomočjo. V: E. Šelih (ur.), *Otroci s posebnimi potrebami v vrtcu, Zbornik III. Mednarodna strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih 2010* (str. 46–56). Pridobljeno 7.6.2021 s <https://books.mib.si/sl/publikacije/knjige-za-vrtce/otroci-s-posebnimi-potrebami-v-vrtcu/>
- Vovk-Ornik, N. (ur.) (2015). *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI)* (1996). Ur. l. RS 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF,

- 57/12 – ZPCP, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – Zvaj. Pridobljeno 7. 6. 2021 s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>
- *Zakon o vrtcih (ZVrt)* (1996). Ur. l. RS št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 25/08, 98/09 – ZIUZGK, 36/10, 62/10 – ZUPJS, 94/10 – ZIU, 40/12 -ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 55/17 in 18/21. Pridobljeno 7. 6. 2021 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO447>
 - *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)* (2011). Ur. l. RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12, 41/17 – ZOPOPP in 200/20 – ZOOMTVI. Pridobljeno 7. 6. 2021 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>
 - Združenje montessori Slovenije (b.d.). *Ustanove montessori v Sloveniji danes*. Pridobljeno 29. 4. 2022 s http://www.zdruzenje-montessori.si/?page_id=30&lang=sl.

9 PRILOGE

9.1 Priloga A: Vodila za delno standardiziran individualni intervju

Delo z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcih:

1. Ali ste kdaj v tem ali drugem montessori vrtcu imeli oz. delali z otrokom s posebnimi potrebami?
 - a. Ali je bila to enkratna izkušnja, ali ste imeli več tovrstnih izkušenj? V primeru, da ste delali z več otroki s posebnimi potrebami, kako so se te izkušnje razlikovale?
2. Kako v svojih programih pristopate do otrok s posebnimi potrebami (ali z njimi izvajate dodatno strokovno pomoč, individualno delo, ...)?
3. Ali se vaš odnos do otrok s posebnimi potrebami razlikuje od odnosa do preostalih otrok?
 - a. V primeru, da je odgovor DA: Kako se ta razlikuje?
4. Kako bi ocenili vaše sodelovanje z otrokom oz. z otroci s posebnimi potrebami (npr. z otrokom dobro sodelujete, z otrokom težje sodelujete, ...)? Svoj odgovor utemeljite.
5. Ali za delo z otroki s posebnimi potrebami izvajate, kakšne drugačne pedagoške pristope kot pri delu z drugimi otroki?

Če je odgovor: DA: Jih lahko opišete?

NE: Ali menite, da bi jih bilo potrebno izvajati?

Usposobljenost zaposlenih v montessori vrtcih:

6. Kakšna je vaša osnovna izobrazba?
 7. Ali ste imeli pred zaposlitvijo v montessori vrtcu, kakšne osebne izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami?
- Če je odgovor: DA: Kakšne so bile te izkušnje in kje ste jih pridobili?
8. Kakšno znanje imate s področja dela z otroki s posebnimi potrebami?
 9. Ali vas izobraževanje za montessori pedagoge pripravi na delo tudi z otroki s posebnimi potrebami?

Če je odgovor: DA: Kakšno znanje na področju dela z otroki s posebnimi potrebami ste dobili iz izobraževanja?

NE: Ali bi moralo biti to znanje vključeno v izobraževanje? Svoj odgovor utemeljite.

10. Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vašo usposobljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami?
11. Ali bi potrebovali kakšna dodatna znanja pri delu z otroki s posebnimi potrebami?
 - a. V primeru, da je odgovor DA: Katera so ta znanja?

Spodbude in ovire pri delu z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcih:

1. Ali ste opazili oz. opazate, kakšne spodbude oz. pozitivne lastnosti pri vključevanju in delu z otroki s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?
 - a. V primeru, da je odgovor DA: Katere so te spodbude in kako se te spodbude kažejo?
2. Ali ste opazili oz. opazate, kakšne ovire oz. probleme pri vključevanju in delu z otroki s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?
 - a. V primeru, da je odgovor DA: Katere so te ovire in kako ste se soočili oz. se soočate z njimi?

V primeru, če v vrtcu nimajo svetovalne službe:

- Ali bi v vrtcu potrebovali svetovalno službo? Svoj odgovor utemeljite.
- Kakšno je vaše mnenje, zakaj v vrtcu ni svetovalne službe?

9.2 Priloga B: Vprašalnik za svetovalne delavce

Svetovalna služba v montessori vrtcih (Drenik Kroprivšek, 2021):

1. Katere so naloge svetovalne službe v montessori vrtcih?
2. Kakšna je vaša vloga pri svetovalnem delu z otroki?
3. Kakšna je vloga svetovalne službe pri pedagoškem delu v vrtcu?
4. Kakšna je vaša vloga pri sodelovanju s starši in družinami?
5. Kakšno je vaše sodelovanje z vodstvom vrtca?
6. Kakšne pristope uporabljate v svetovalnem odnosu?
7. Ali pri svojem delu opazate, kakšne pomanjkljivosti oz. ovire?
 - a. V primeru, da je odgovor DA: Katere so te pomanjkljivosti oz. ovire?
8. Ali pri svojem delu opazate, kakšne spodbude?
 - a. V primeru, da je odgovor DA: Katere so te spodbude?

9.3 Priloga C: Vprašalnik o splošnih kazalnikih inkluzivnosti

Splošni kazalniki inkluzivnosti (Booth in Ainscow, 2011)

		<i>Se ne strinjam</i>	<i>Niti - niti</i>	<i>Se strinjam</i>	<i>Nimam dovolj informacij</i>
Dimenzija A: Splošni kazalniki inkluzivne kulture					
Oblikovanje sprejemajoče šolske skupnosti	1.	Vsak se počuti sprejetega.			
	2.	Otroci si med seboj pomagajo.			
	3.	Osebj vrtca med seboj sodeluje.			
	4.	Osebj vrtca in otroci so v medsebojnih odnosih spoštljivi.			
	5.	Osebj vrtca in starši oz. skrbniki sodelujejo med seboj.			
	6.	Osebj vrtca in vodstvo med seboj dobro sodeluje.			
	7.	Osebj vrtca in lokalne skupnosti dobro sodelujejo med seboj.			
	8.	Vse lokalne skupnosti so vključene v vrtec.			
Uvajanje/utiranje inkluzivnih vrednot	1.	Za vse otroke obstajajo visoka pričakovanja.			
	2.	Osebj vrtca, vodstvo, otroci in starši si delijo filozofijo inkluzivnosti.			
	3.	Otroci so enako cenjeni.			
	4.	Osebj vrtca spodbuja k spoštovanju celovitosti planeta Zemlja.			
	5.	Osebj vrtca spodbuja nenasilno interakcijo in reševanje sporov.			
	6.	Osebj vrtca se trudi odstraniti ovire pri učenju in participaciji.			
	7.	Vrtec stremi k zmanjšanju vsakršnih oblik diskriminacije.			
	8.	Vrtec prispeva k zdravju otrok in odraslih.			

Dimenzija B: Splošni kazalniki inkluzivne politike						
Razvijanje šole/vrtca za vse	1.	Imenovanja in napredovanja osebja so pravična.				
	2.	Vsem novim članom osebja se nudi pomoč privajanja na vrtec.				
	3.	Strokovno znanje osebja je znano in se uporablja.				
	4.	Vrtec poskuša sprejeti vse otroke iz svojega okoliša.				
	5.	Vrtec poskrbi, da je stavba fizično dostopna vsem ljudem.				
	6.	Vsem novim otrokom se pomaga privaditi na vrtec.				
	7.	Vrtec organizira skupine tako, da so vsi otroci cenjeni.				
Organiziranje pomoči različnim učencem	1.	Vse oblike poučevanja in oblike pomoči so vnaprej oblikovane, koordinirane.				
	2.	Kurikulum vrtca upošteva raznolikost otrok.				
	3.	Kurikulum podpira osebje pri učinkovitem sodelovanju v vrtcu.				
	4.	Osebje se usposablja za načrtovanje in vodenje sodelovalnih učnih dejavnosti.				
	5.	Obstajajo možnosti, da se otroci od učiteljev naučijo o vrstniškem mentorstvu (učenje s strani drugih otrok).				

Dimenzija C: Splošni kazalniki inkluzivne prakse						
Usklajevanje učenja različnih učencev	1.	Poučevanje je načrtovano z mislijo na vse otroke.				
	2.	Učne ure spodbujajo participacijo vseh otrok.				
	3.	Učne ure razvijajo razumevanje drugačnosti.				
	4.	Otroci so aktivno vključeni v svoje lastno učenje.				
	5.	Otroci se učijo sodelovati.				
	6.	Disciplina je utemeljena na medsebojnem spoštovanju.				
	7.	Učitelji med seboj sodelujejo pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji.				
Zagotavljanje sredstev podpore učencem	1.	Raznolikost otrok je izhodišče poučevanja in učenja.				
	2.	Strokovna znanja šolskega osebja so polno izkoriščena.				
	3.	Osebj razvija pripomočke, ki podpirajo učenje in participacijo.				
	4.	Sredstva skupnosti so znana in se uporabljajo.				

9.4 Priloga D: Prepisi intervjujev in anket

Intervju A

Delo z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcih

Ali ste kdaj v tem ali drugem montessori vrtcu imeli oz. delali z otrokom s posebnimi potrebami?

Ja, imela sem izkušnjo dela z otrokom s posebnimi potrebami. Delala sem z dečkom, ki je imel Downov sindrom.

Ali je bila to enkratna izkušnja, ali ste imeli več tovrstnih izkušenj? V primeru, da ste delali z več otroki s posebnimi potrebami, kako so se te izkušnje razlikovale?

Najprej je bila enkratna izkušnja, a smo zdaj dobili še enega fantka, ki še ni dobil odločbe, sumimo pa na ADHD. Je imel prvi pregled pri specialnem razvojnem psihologu in on je to izložil, tako da morajo narediti še preiskave. Je zelo slab v kognitivnem razvoju, ima kratkotrajni spomin, zelo zaostaja v razvoju ta fante, ki je star 3,5 let. Ko se počuti nelagodno, se prestopa iz ene noge na drugo in ko je velika množica otrok, ki gredo po stopnicah v garderobo se upre in noče iti z njimi. Potrebuje malo odstopa. Rajše bi bil sam, kot pa s to množico otrok. Noče tudi sodelovati. Sama sem tako frustrirana, ker mu ne znam pomagat. Ta otrok je z 11 meseci prišel v vrtec. Prvo leto nismo opazili nekih sprememb. Razvojno je potekalo čisto normalno, objemal je celo otroke, ki jih ni maral. Na začetku nismo opazili, da bo nekaj narobe. Pokazalo se je šele, ko smo začeli delati na jeziku, ko je bil že toliko star. Skoz se je igral samo s kotalečimi predmeti, da je kotalil. Je zelo len in počasen. To se je pokazalo kasneje. Zato ga nismo takoj s tremi leti dali gor (op. v Hišo otrok, ki je namenjena otrokom od 3. do 6. leta). Počutim se zelo frustrirano, ker nimam nobene strokovne pomoči, ki bi mi vsaj povedal: "Tole in tole lahko storiš s tem otrokom". Njemu jezik in matematika čisto nič ne pomagajo, ker ga ne zanima. Tudi pri zaznavanju, kjer smo veliko delali z roza stolpom, on zna zložiti roza stolp po velikosti, tudi rjave stopnice lepo zloži, ampak to je ena redka stvar, ki jih on uspe narediti. Na primer, prejšnji teden sem pripravila senzorične vrečke, v kateri so bile kroglice in kocke. Niti dotakniti se jih ni želel, niti roke ni želel dati v vrečko, kljub temu, da mu nisem prevezala oči. Želela sem zgolj, da dobi ta občutek (op. zaznavanje kroglic in kock), ampak on se je počutil zelo nelagodno, ker sem jaz od nekaj "zahtevala". Če pa bi on sam pristopil do tega predmeta in ga sam kotalil in metal, to bi delal. Noče delati z vodo, ki jo je prej oboževal, ko je bil spodaj (op. v jaslilih) – umivanje rok, umivanje dojenčka, pranje perila, umivanje posode. Vse to je delal. Sedaj pa tega noče početi in se začne upirati in prestopati.

Nekaj stvari iz vsakdanjega življenja, kot je prelaganje perlic z žlico, ampak to dela 2-3 minute, a samo če si zraven. Ko greš od njega, postane destruktiven in meče vse naokrog. In se skriva. Gre na stranišče, odpre vse pipe in gleda, kako teče voda. To ga pomiri. Jaz se počutim frustrirano, ker imam 18 otrok in imam eno pomočnico, ki nima izobraževanja (op. montessori izobraževanja). Prišla je samo za določen čas, ker nadomešča porodniško. So trenutki, ko si čisto za frustriran, ker želiš pomagati, ampak ne znaš.

Delo s fantkom z Downovim sindromom je bilo tudi naporno, a bilo je čisto drugače. On ni govoril, ampak bil je vodljiv. Na primer, ko si mu dal npr. za presipanje peska, ali kar koli, on se je zamotil za 15, 20 minut. Ta drugi fantek, ki je star 3,5 let, pa ne, ker postane destruktiven, kar pa fantek z Downovim sindromom ni bil. Je pa bil len, a smo se prizadevali, da bo iz vrtca odšel samostojen.

Trenutno sem res frustrirana, ker grem vsakodnevno v službo in si rečem: "Kaj lahko zate naredim, da ti bo lažje, ali da boš zadovoljen v prostoru, ali da najdem neko stvar?" Na tem področju bi predlagala, svetovala, da bi moral biti v vsaki ustanovi en razvojni ali specialni pedagog, ki bi delal ena na ena in bi nam znal vsem svetovati. Tudi za ostale, ker ko si v sobi imaš občutek, da polovica otrok potrebuje dodatno strokovno pomoč.

Kako v svojih programih pristopate do otrok s posebnimi potrebami (ali z njimi izvajate dodatno strokovno pomoč, individualno delo...)?

Ja, z njim delamo individualno. Potrebno je veliko ljubezni in empatije, ker vidiš to otrokovo stisko, da želi, a ne zmore. Tu je potrebno biti zelo potrpežljiv. Veliko ljubezni je prisotne. Individualno delamo z njim 10, 15 minut, potem se moram odzvati drugim otrokom, ki me čakajo. Jaz mu torej poskusim narediti neko predstavitev (op. materialov – pokažejo, kako se ravna z nekim razvojnim materialom), a ta 3,5 letnik ni sposoben dobro dojemati, kar mu želim povedati. On se zaveda, npr. da je neka dolžina pri dolžinskih palicah. Ko mu rečeš "dolga", "kratka", ne razume pojma, niti ne zna ponoviti. Njegovi možgani, najverjetneje zaznajo, vizualno, da je to razlika, a govorno ne gre, ker njegovi možgani to ne dojamejo.

Ali se vaš odnos do otrok s posebnimi potrebami razlikuje od odnosa do preostalih otrok?

Ne, ker imam te otroke vse rada. Čutim samo poklicno, strokovno frustracijo sama pri sebi, ker nimam dovolj znanja, da bi mu lahko pomagala. Ne gledam nanj, kot da je nekaj narobe s tem otrokom, ker zmore vse. Ugotovila sem, da lahko z ljubeznijo veliko več dosežeš, kot z nekim kričanjem in nesprejemanjem teh otrok. V tem primeru, potem ne bi smela delati v vrtcu.

Kako bi ocenili vaše sodelovanje z otrokom oz. z otroci s posebnimi potrebami (npr. z otrokom dobro sodelujete, z otrokom težje sodelujete ...)? Svoj odgovor utemeljite.

Ne vem. On je prišel decembra, tako, da je z nami šele dober mesec. Ne morem reči, da je dobro sodelovanje, ker je bil navezan na vzgojiteljico iz spodnje skupine. On ve, da je sedaj zgoraj, da je že velik fant, a nisva še tako povezana. Najino sodelovanje bi ocenila s 3. Iz moje strani vem, da bi lahko dosegla marsikaj, če bi vedela kako.

Ali za delo z otroki s posebnimi potrebami izvajate, kakšne drugačne pedagoške pristope kot pri delu z drugimi otroki?

Šefinja nam je poiskala eno punco, eno študentko, da mu malo pomaga. Ampak smo ugotovili, da če nimaš strokovnega znanja vsaj z materiali, kako jih uporabljati, se to nekako porazgubi in ni smiselno, ker ona ga samo nadzoruje in mu ne zna pomagati. Njemu moraš pustiti prostor. Npr. pri živalih iz kmetije, on si jih zloži, po navadi na polico. Tako, da ima en smisel za red. Red potrebuje, to smo že opazili, da ga te izmiki malo motijo. Kje pa je sedaj meja, da mu ti dovoliš oz. da ga ti ustaviš. To da pride en študent za dve uri za pomoč, ne zmorem. Nam otežuje delo, ker bi mu rada pomagala, ker bi se mu morda bolj posvetila, ampak jaz sem moram posvetiti tudi drugim.

Usposobljenost zaposlenih v montessori vrtcih:

Kakšna je vaša osnovna izobrazba?

Moja čisto prva izobrazba je ekonomija. Kasneje sem se nato izobrazila še za predšolsko vzgojo.

Ali ste imeli pred zaposlitvijo v montessori vrtcu, kakšne osebne izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami?

Prej nisem imela nobene izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami.

Kakšno znanje imate s področja dela z otroki s posebnimi potrebami?

Nobenega znanja nimam. Tukaj je velik primanjkljaj. Čutim v sebi frustracijo, ker nimam znanj. Želim si, da bi šla nazaj na fakulteto poslušat psihologijo, ali pa da bi našla neko alternativo, s katero bi lahko pomagala tem otrokom. Pri delu z njimi ni samo čuječna vzgoja, s to vzgojo mislim, da veliko lahko dosežeš pri delu z otroki s posebnimi potrebami. Ampak tukaj je potrebno imeti tudi znanje s tega področja, da ti lahko otroku pomagaš. S čuječno vzgojo sem

dosegla, da sem bolj umirjena, da se odzovem in zagotovim njegove potrebe. Ampak tukaj ni potreba mogoče po znanju, ki bi ga on potreboval.

Ali vas izobraževanje za montessori pedagoge pripravi na delo tudi z otroki s posebnimi potrebami?

Ne. Zagotovo je to čudovit študij, ga bom tudi priporočila drugim, ampak je bolj usmerjen v delo z materialom, naučiš se posebne gibe, posebne metode, kako delati z zdravim otrokom. Na izobraževanju nimamo nobenega, ki bi nam pomagal s temi otroki s posebnimi potrebami. Se mi zdi primerno, da se da to kot predlog za naprej.

Ali bi moralo biti to znanje vključeno v izobraževanje? Svoj odgovor utemeljite.

Ja, to je tak primanjkljaj. Potrebovali bi življenjske izkušnje. Ko ti prideš iz faksa prvo leto, je tako težko in tako naporno. O razvoju otroka se lahko učiš, ampak vsak otrok je individualen in potrebuje individualen pristop. En otrok potrebuje red in disciplino, drugi pa kaj drugega.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vašo usposobljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami?

Težko vprašanje. Razmišljam, da bi se ocenila s 6, ampak si tudi toliko ne bi dala, ker nimam dovolj znanja. Sicer imam izkušnje, a je vsak otrok individualen. Nek pristop, ki sem ga uporabila pri delu s fantkom z Downovim sindromom, ne morem uporabiti pri tem fantku in ne vemo niti, kakšna je njegova diagnoza. Po razmisleku, bi se ocenila raje s 5, ker mi res primanjkuje znanja.

Ali bi potrebovali kakšna dodatna znanja pri delu z otroki s posebnimi potrebami?

Ja, potrebovala bi dodatna znanja s tega področja.

Katera so ta znanja?

Zagotovo, kakšno razvojno psihologijo, znanja o teh boleznih, bolezenska stanja, kako delajo možgani, čeprav smo pridobili, kar veliko znanja o delovanju možganov. Pri takem otroku npr. bi potrebovala znanja, npr. kako se obnaša otrok z ADHD. Sicer si lahko nekaj o tem prebereš, ampak znanja nimaš. Zagotovo si bom v prihodnosti našla, kakšno izobraževanje s področja dodatne strokovne pomoči otrokom s posebnimi potrebami. Res je potrebno.

Spodbude in ovire pri delu z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcih

Ali ste opazili oz. opazate, kakšne spodbude oz. pozitivne lastnosti pri vključevanju in delu z otroci s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Pozitivna lastnost. Ne vem. Opažam, da so otroci postali malo nesramni. V smislu, da govorijo "spet mi nagajaš", "poglej, kaj je naredil". To poskušam obrniti in jim rečem: "Ampak otroci, vi mu lahko pomagate. Lahko vzameš brisačo in mu pomagaš ali pokažeš, kako se pobriše. Vidi se, da je nekoliko drugače in mu lahko pomagaš." Veliko se pogovarjamo in spodbujam, da smo vsi zelo empatični, da se sprejemamo v skupnosti in delamo za skupno dobro. Vemo, da ta otrok potrebuje več pomoči, ki mu jo tudi nudimo. Damo mu čas.

Ali ste opazili oz. opazate, kakšne ovire oz. probleme pri vključevanju in delu z otroki s posebnimi potrebami v vašem vrtcu? Kateri so te problemi?

Kot sem že omenila, znajo biti ostali otroci nesramni do njega, ga zmerjajo z žaljivkami, kot so npr. "drekec pekec", ker je imel eno manjšo nesrečo ipd. Poleg tega pa vidim kot problem tudi to, da jemlje materiale in jih skriva. Do enega otroka, za katerega sklepamo, da mu je simpatičen, je tudi agresiven. Sklepam, da zaradi tega, ker nima dovolj besednega zaklada in nima občutka, koliko si lahko dovoli. On si morda želi dotakniti oz. objeti otroka, a ne zna in je nasilen, tako da drugega otroka udari. Išče na ta način pozornost.

Kot problem pri vključevanju tega otroka opažam tudi, da težko pride v sobo, postopa in se razgleduje po sobi, ne mara preveč novih ljudi, drži se malo na stran, mora zgraditi zaupanje z drugimi.

Svetovalna služba v montessori vrtcih

V vrtcu nimamo svetovalne službe.

Ali bi v vrtcu potrebovali svetovalno službo? Svoj odgovor utemeljite.

Smo majhen vrtec imamo samo dva oddelka. Če bi imeli več oddelkov, štiri ali pet, potem mislim, da bi bilo zagotovo potrebno imeti svetovalno službo. To, da se lahko z nekom enkrat na mesec pogovoriš o tem, kje so tvoje stiske, kje si šibak in potrebuješ podporo, se mi zdi dobro, da ti zna na strokoven način pomagati.

Kakšno je vaše mnenje, zakaj v vrtcu ni svetovalne službe?

Poleg tega, da je majhen vrtec, je potrebno razumeti, da je potrebno zaposliti še eno osebo, kar pa je lahko kar velik finančni zalogaj. Mi smo sicer predlagali šefici, a ker imamo trenutno samo dva otroka, ki bi potrebovala strokovno pomoč. Zaradi dveh otrok, pa ni smiselno, da plačuješ toliko in toliko dodatno. Je pa naša šefinja zelo odprta za predloge in posluša tudi stiske, ki jih imaš in nam poskuša pomagati. Vsi se dobro razumemo in tudi kolektiv imamo zelo dober. Vemo, da vsi delamo za otroke in si pri tem pomagamo.

Intervju B

Delo z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcih:

Ali ste kdaj v tem ali drugem montessori vrtcu imeli oz. delali z otrokom s posebnimi potrebami?

Ja, ena je bila nediagnosticirana avtistka. Oni so bili iz Italije in tam so nekakšni drugačni sistemi, kako vse to delajo (op. usmerjanje otrok s posebnimi potrebami). Tako, da načeloma je zelo dolgo časa trajalo.

Ena pa je bila, mislim, da stara štiri leta in ni mogla hodit oz. je imela manjši mišični tonus v nogah, tako da se je v bistvu plazila in zaostanek v mentalnem razvoju. Drugače je razumela, ni pa govorila. Res mislim, da je bila na mentalni ravni manj kot enoletnika. Ne vem točno, kaj je bila njena diagnoza. Zaostanek v razvoju najverjetneje.

Kako v svojih programih pristopate do otrok s posebnimi potrebami (ali z njimi izvajate dodatno strokovno pomoč, individualno delo, ...)?

Z deklico z odločbo se je delalo individualno, tisto kar jo je zanimalo, se pravi po montessori pedagogiki. Jaz sem probala z njo delati malo bolj gibalne vaje, tako da je probala tudi hodit. Po navadi smo ji dali voziček za potiskati. To je kar rada delala. Se jo je spodbujalo, dnevno, da kar si ji dal in za kar je kazala interes. Je pa res, da kakšnega drastičnega napredka ni bilo pri njej. Sem bila skoraj leto in pol tam (op. v tem vrtcu), pa bi lahko rekla, da je bilo od prvega do zadnjega dneva isto.

Z njo smo veliko probali delati tudi na jeziku, ker ni govorila. Smo imeli neke osnovne pogovore in različna poimenovanja sebe. Smo se osredotočili, da smo delali, kakšne osnove. Na primer predloge: v, na, pod ipd. Nam je tudi njena mama povedala, da to delajo doma.

Ali za delo z otroki s posebnimi potrebami izvajate, kakšne drugačne pedagoške pristope kot pri delu z drugimi otroki?

Ne. Če smo šli na sprehod je šla z nami, če smo jedli je bila z nami. Isto smo jo obravnavali, kot ostale otroke. Če je slikala, je slikala. Nismo nič drugače delali z njo. Nismo jo odstranili iz skupine in delali kakšne posebne vaje. Je bila zmeraj v skupini.

Ali se vaš odnos do otrok s posebnimi potrebami razlikuje od odnosa do preostalih otrok?

Jaz bi rekla, da ne. Da se ni razlikoval. Edino kar je, je bilo to, da ona ni bila navezana. Ker ona je bila v skupini 0-3 in ne v 3-6, kljub temu, da je bila starejša. Ona je bila zmeraj v mlajši

skupini. Tam so mogoče otroci malo bolj navezani na vzgojitelje. Njej pa je bilo čisto vseeno, ni bila na tej mentalni ravni. V bistvu, enega prav globokega odnosa nimam z njo. Mogoče, s katerim drugim otrokom se bolj povežeš. To je že res. Smo pa zmeraj poskrbeli, da ni bila sama, ker to se je kar velikokrat zgodilo, da se je, s kakšno stvarjo zaigrala in potem je bila tam sama. Potem smo hoteli zmeraj nekoga dati zraven. Da je bila socializirana.

Kako bi ocenili vaše sodelovanje z otrokom oz. z otroci s posebnimi potrebami (npr. z otrokom dobro sodelujete, z otrokom težje sodelujete, ...)? Svoj odgovor utemeljite.

Jaz mislim, da smo dobro sodelovali. Kljub temu, da ni govorila, je znala povedati, kaj hoče. Tako da, ni bilo nikoli nobeni frustracij s tem, da ne bi dobila kar je rabila. Mislim, da smo imeli dobro sodelovanje. Da kar jo je zanimalo, je dobila.

Usposobljenost zaposlenih v montessori vrtcih:

Kakšna je vaša osnovna izobrazba?

Srednješolska izobrazba, srednja vzgojiteljska, uradno za pomočnico vzgojiteljice.

Ali ste imeli pred zaposlitvijo v montessori vrtcu, kakšne osebne izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami?

Ne, nisem imela izkušenj. Uradno ne. Včasih sem sicer otroke trenirala atletiko in je bil vedno kakšne primer, nikoli pa ni bilo, da bi prav specifično delala z otrokom s posebnimi potrebami v manjši skupini.

Kakšno znanje imate s področja dela z otroki s posebnimi potrebami?

Malo. V bistvu, ko vidiš kakšna je situacija, poskušaš reševati. Edino, ko sem imela pa to avtistko iz Italije, takrat sem se pa odločila, da naredim izobraževanje za spremljevalce otrok z avtizmom. Tisto sem pa delala preko zveze za avtiste. Tisto sem se odločila in naredila. Mi je bila pa ona inspiracija. Sploh ne vem, kako bi delala z drugimi otroki s posebnimi potrebami.

Ali vas izobraževanje za montessori pedagoge pripravi na delo tudi z otroki s posebnimi potrebami?

Na Inštitutu smo imeli predavanja o tem. Je bila prav ena specialna pedagoginja in smo imeli ene štiri ure predavanje na temo otrok s posebnimi potrebami in kako sodelovati s starši, na kakšne stvari moramo biti pozorni in kdaj jih izpostaviti. Imeli smo tudi eno predavateljico, ki

je prišla iz Bostona, prav tako je bila specialna pedagoginja in pa montessori pedagoginja, je pa predstavila posebnosti v razvoju od rojstva. Smo delali razvoj otroka in potem primerjali kakšna odstopanja. Smo imeli opazovanja preko video posnetkov, video analize. Da bi pa prav obravnavali otroka to pa ne.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vašo usposobljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami?

Ne vem. Dva, tri. Mene drugače res zanima ta tema. Če bi se še enkrat odločila za študij, bi šla v to smer, specialna pedagogika oz. nekaj podobnega. Sedaj sem za to že malo prestara. Bi se odločila za kakšno krajše izobraževanje, ne bi se pa sedaj za štiri ali pet let zavezala študiju.

Ali bi potrebovali kakšna dodatna znanja pri delu z otroki s posebnimi potrebami?

Bi potrebovala.

Katera so ta znanja?

Mislim, da glede gibalnega imam kar dovolj znanja, sicer znanja normalnega razvoja. Tako, da s pomočjo tega bi že znala, kaj narediti. Po moje s tem ne moreš škodit otroku, če vsaj nekaj delaš z njim. Glede mentalnega razvoja in bolj specifična znanja bolezni oz. diagnoz, bi potrebovala več znanj. Predvsem, da bi jih bolj razumela, da bi potem znala odreagirati, v kakšni situaciji. Neka stanja oz. reakcije so res specifične na diagnozo oz. moraš malo poznati. Imam npr. tudi teto, ki je delala kot učiteljica razrednega pouka. Sedaj je sicer v pokoju in dela z enimi otroki iz Albanije aktivnosti iz vsakdanjega življenja. Vem, da ima enega otroka, ki ima dispraksijo in disleksijo. Potem mi je včasih razlagala, kako je delala barvne kombinacije – da mu da vedno za prebrati eno besedo, zakriva ostalo besedilo in da uporablja barvne liste. Jaz tega prej nisem vedela, da uporabljajo barvne liste, da potem lažje berejo. Takšna znanja mi manjkajo. Zanimivo mi je bilo tudi, kako ona uči matematiko, saj uči na zelo podoben način kot montessori, s podobnimi materiali, samo ne tako specifično. Ona vse materiale sama naredi.

Spodbude in ovire pri delu z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcih:

Ali ste opazili oz. opazate, kakšne spodbude oz. pozitivne lastnosti pri vključevanju in delu z otroci s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Opažamo nek red. Red otroke manj znervira. Pri otroci s posebnimi potrebami je ta še nekoliko bolj pomemben.

Za ostale otroke v vrtcu se mi zdi, da je prav, da vidijo, da obstaja tudi otroci s posebnimi potrebami. To je velik plus za ostale.

Ne vem, če se strinjam, da ta otrok pridobi veliko v takšnem okolju. Mislim, da pridobi zelo, ampak mu manjka npr. spremljevalec, ali pa kakšno bolj specifično delo za njega, da mu en specialist nekaj pripravi za delat. V montessori vrtcu načeloma tega ni. Mislim, da kakšne drugačne obravnave takih otrok načeloma ni. Se mora pa celotna skupina prilagodit temu otroku. Mi ko smo odšli na sprehod, sem imela to punčko v vozičku. Ona ni mogla hodit in ko smo se nekje ustavili, sem jo dala iz vozička in je potem voziček potiskala. Ampak tega vozička ne moreš potiskati prav povsod. Lažje ga je potiskati po asfaltu oz. po eni gladki površini. To pa ne moreš prav povsod dovolit. Velikokrat smo morali prilagoditi, kam bomo šli, da bo šla lahko ona zraven. Zaradi tega lahko skupina malo nazaduje oz. so malo omejeni. A se prilagodijo.

Sem pa tudi opazila, da so nekateri otroci hitro zaznali, da je ona drugačna in je prišlo do kakšnega incidenta zaradi tega, ker so videli, da ni tako močna in se lahko "spravijo" nanjo. Kakšni takšni incidenti zagotovo so.

Ali ste opazili oz. opazate, kakšne ovire oz. probleme pri vključevanju in delu z otroki s posebnimi potrebami v vašem vrtcu? Kateri so te problemi?

Drugih težav pri vključevanju ne opažam.

Svetovalna služba v montessori vrtcih

V vrtcu nimamo svetovalne službe. Za to specifično punčko s posebnimi potrebami nismo imeli nobene dodatne pomoči. Ona je dobivala terapije izven vrtca. Preden sem odšla iz vrtca je dobila spremljevalko, mislim, da dve uri vsake dva ali tri dni. Ampak to so vse starši privatno plačevali. Ni bilo nič v sklopu vrtca. Tudi deklica z avtizmom ni imela nobene specifične pomoči, ker ni bila diagnosticirana.

Imeli pa smo še enega fantka z avtizmom, ki pa je bil v starejši skupini, 3-6, ki pa je diagnosticiran. Njegovi starši so potem dobili prav terapevko. Imel je tudi spremljevalko, specialno pedagoginjo, ki je hodila k njemu enkrat na teden po dve uri, v sklopu vrtca. Pa še ena druga je bila. Tri je imel. Tu so starši zahtevali vse to. So imeli prav sestanke z direktorico in so res zahtevali, da hodijo v vrtec, ko je on tam in da delajo, ker naslednje leto je šel potem

v šolo. Direktorici to sicer ni bilo najbolj všeč, ker so se mogli njemu prilagajati. Je bil pa kar težek avtist, tako da so mu morali kar meje postavljati.

Nismo imeli nobenega, ki bi pa prav sodeloval s starši in otroki. V tem vrtcu ne. Ker je bila direktorica za vse. Je bila prepričana, da je lahko svetovalka za vse. Ampak ona znanja nima. Nobenega specifičnega. Sem imela zaradi izobraževanja za spremljevalce ljudi z avtizmom, več znanja kot ona.

Ali bi v vrtcu potrebovali svetovalno službo? Svoj odgovor utemeljite.

Ja, bi potrebovali. Sem imela kar nekaj takšnih situacij, ko bi potrebovala nekoga, na katerega se lahko obrnem. Spomnim se, da sem enkrat prosila, če bi se lahko nekoga poklicalo in vprašalo za pomoč. Sem direktorico vprašala, a nisem dobila nobenega konkretnega odgovora.

Kakšno je vaše mnenje, zakaj v vrtcu ni svetovalne službe?

Ker stane. Mislim, da starši takih otrok s posebnimi potrebami, bi tudi potrebovali svetovalno službo. Mislim, da bi jim prav prišlo in bi bil to en velik plus. Ne samo otroci s posebnimi potrebami, tudi za ostale otroke bi bilo potrebno. Da bi se npr. pogovarjalo o manjših specifičnih razvojnih stvareh oz. se jih odpravljalo. Ti si še vedno vzgojitelj, nisi specialni pedagog in ne terapevt.

INTERVJU C

Delo z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcih:

Kakšna je bila vaša izkušnja dela z otrokom oz. z otroci s posebnimi potrebami v montessori vrtcu?

Po poklicu sem specialna pedagoginja, tudi montessori pedagoginja. Prej sem bila v vrtcu, kjer smo imeli v mlajši skupini, 0-3, slepo deklico. Z njo je bila tudi spremljevalka, ki ji je določene dele dneve pomagala, ravno tako pa tudi drugim otrokom v skupini. Se pravi tisto, kar je bilo zelo individualno. Že takrat je bila to tako za mlajše in tudi za starejše otroke neizmerna obogatitev za skupino, ker smo se tudi z njimi pogovarjali, kaj to pomeni, da če ji nekaj želijo povedati, kako naj z njo komunicirajo, če želijo, da gre za njimi, naj ploskajo pred njo ipd. Je pa res, da to zahteva en tim, ki zelo sodeluje in to vsi v timu, od hišnika, ki prilagodi določene stvari, ali pa pripravi, do vzgojitelja, ki je referenca, ali pa jaz, ki imam ozadje specialnega pedagoga, ki sem lahko kot mentor oz. sem direktno vključena v to dejanje in tudi timsko delo z zunanjimi strokovnjaki. Ker starši in npr. tiflopedagog, ki je prišel, imajo tudi kakšne stvari za povedat. Izredno pomembno je timsko delo znotraj vrtca in tudi še z zunanjimi službami. Zame je bila to zelo pozitivna izkušnja.

Drugače pa so bili tudi kakšni otroci iz avtističnega spektra, kjer je bilo takoj jasno, da potrebujejo, da ne gre drugače, ker jim je zelo težko predvidevat stvari, če se kaj spremeni v rutini. Da jih opaziš, da se zelo lahko intelektualno zaposlijo in so šibkejši socialno, in kako je potrebno vsak dan po malem tisti delček nekako spodbujati in razvijati. Od čisto preprostih stvari, da npr. na začetku ni niti "dober dan" zjutraj, pa potem vsako jutro, ko pride mu dodatno, ker ti otroci spontano povedo. Tako zelo majhne in zelo pomembne stvari spodbujamo in razvijamo po korakih.

Bi pa rekla, da ker je to montessori vrtec, je naše vodilo opazuj otroka od Marie Montessori. In vsakega otroka ne gledam prvo kot nekoga, ki ima eno težavo, ampak kot eno celoto in kje on sedaj potrebuje pomoč. V eni dejavnosti je več stopenj, tako tudi v socializaciji in greš tam kjer je otrok že dober in dodajaš. V bistvu je pristop na en način je enak kot za vsakega otroka, edino, ker moraš določene faze mogoče več časa ponavljati zaradi teh izzivov, ki so pred njimi, ker potrebujejo toliko več ponavljanj za kakšno stvar.

Bi rekla, da eno kilometrino tudi vrtec potrebuje oz. vsaj ljudje, ki so v to vključeni. Da bi dal nekoga v čisto novo skupino, je zelo velik izziv. Vsaj nekdo bi mogel biti, ki bi znal vse skupaj voditi. Tudi prisotnost teh otrok, tudi v vzgojiteljih vzbudi zelo različna čustva. Iz mojih

dolgoletnih izkušenj z delom z osebami z motnjo v duševnem razvoju imam to malo bolj predelano. Ker pride cel spekter občutkov. Izredno pomembna stvar je tudi, kako otrokom predstavimo.

Kako v svojih programih pristopate do otrok s posebnimi potrebami (ali z njimi izvajate dodatno strokovno pomoč, individualno delo, ...)?

Trenutno imamo v skupini deklico s cerebralno paralizo, ki ima svojo spremljevalko. Večino časa je ona z njo. Jaz pa vsaj enkrat na teden govorim z njeno spremljevalko, ju opazujem in vsak dan tudi jaz kaj z njo naredim, ampak ne gremo v poseben prostor. Včasih ja, ampak načeloma ne. Recimo, ko delata v okolju, tisto kar si izbereta, jima povem, kako. Spremljevalka ni montessori pedagoginja, tako da ji moraš že osnovne stvari malo pokazat. Bi pa rekla, da je največji del mojega dela, tisti premislek, kako naj njej, ki jo deklica najbolj pozna in je najbolj odzivna z njo, ampak tudi kako jo počasi ločuje od same spremljevalke, ker drugače je preveč odvisna od nje, zaradi tega fizičnega stika. Ona gre iz spodnjega prostora v zgornji prostor po stopničkih in še vedno se plazi in potrebuje podporo. Vedno morajo biti neke roke, da njene noge držijo v pravilnem prijemu.

Ali se vaš odnos do otrok s posebnimi potrebami razlikuje od odnosa do preostalih otrok?

Ne. To je zame otrok. Se mi zdi, da ne smemo pozabit, da morajo vložiti veliko več truda v določene stvari, da jih osvojijo. So pa tudi otroci. Je tudi sproščen del, igra, da je zabavno, da smo res na to pozorni. V tej želji, da jim čim več damo, da imajo tudi nek prostor za dihat. Sploh pa si tu želimo, da bi se telo postavilo na pravilen način in veš, da vse kar boš zamudil, bo zamujeno. Ob enem pa moraš ujeti tudi pravi trenutek, to so ravno tako kot ostali otroci. Lahko so, kakšen dan boljše volje, slabše volje. Ni nobene razlike, razen kar cerebralna paraliza naredi svoje. Da je bolj upočasnjena motorika oko-roka, ne gre tako hitro kot pri drugih.

Kako bi ocenili vaše sodelovanje z otrokom oz. z otroci s posebnimi potrebami (npr. z otrokom dobro sodelujete, z otrokom težje sodelujete, ...)? Svoj odgovor utemeljite.

Jaz mislim, da trenutno s to deklico s cerebralno paralizo dobro sodelujem. Pa tudi z ostalimi otroci je bilo dobro sodelovanje. Zato ker vedno skupaj iščemo. Je bil tudi en deček v mlajši skupini, ki je bil že takoj po rojstvu veliko bolan, njegova sestra je bila tukaj v vrtcu in tudi sami niso vedeli. Je šel skozi vse te procese diagnosticiranja. Potem se je videlo, da ni shodil tako kot ostali otroci. Ni govoril. Komunikacija je bila težava. Ta deklica govori, bolj počasi.

Vsi ostali so odraščali in napredovali, on pa je bil še v fazi, ko pocukaš, potegneš. Starejši, ko so bili bolj jim je bilo to moteče. A, ko smo se skupaj pogovarjali, tudi staršem vedno povem, da sem zelo za inkluzijo, ampak če gre. Ker nima smisla, če se otrok ne počuti v redu. Da se tudi vsi drugi počutimo v redu. To pomeni tudi za vse ostale otroke. Zdaj je vedno več vedenjskih težav, vedno več družin se ločuje in zaradi tega tudi trpijo. Ali pa so kakšne druge stiske, družinske, finančne. In to se tudi na otrocih vidi. In tudi temu otroku lahko rečemo: "Lahko ti je hudo, lahko se pogovorimo, gremo brcat žogo, ne moreš pa ti, če si jezen prijateljčka udarit v ramo." Enako velja tudi za otroke s posebnimi potrebami. Čisto enako. Tudi, če ne razume. Ne bomo spodbujali tega vedenja. To bo prevzel nase vzgojitelj in poskusil preprečiti. Torej za tega enega fantka, po dveh letih, ko je bil v skupini, sem staršem povedala. Tako jaz opisujem dober odnos, da so karte odkrite, da nič ne prikrivamo. Tudi za druge otroke. Tudi, če so manjše vedenjske motnje, lahko postanejo zelo velike, če ne začnemo delovati takoj oz. če prikrivamo. Za njega je bila skupina prevelika. Najbolje je funkcioniral, ko je bilo malo otrok. Takrat se je znašel. Drugače ni mogel predelati. Zame ni cilj, da je otrok v skupino integriran, da bo potem on v čisto svojem kotičku oz. drugem prostoru, da ima eno mizico, ki je obrnjena, mogoče proti steni, saj tudi kakšnemu drugemu otroku prav pride. Itak pa v montessori okolju spoštujemo delo drug drugega in ni take glasnosti kot mogoče kje drugje, ampak se tako pogovarjamo, da te sliši prijatelj, ki je ob tebi in ne na drugem koncu sobe. To se mi niti ni zdelo tako moteče, so pa trenutki v dnu, ko ne gre drugače. Na primer, ko se gre v garderobo in takrat je otroku, ki ima težave s senzoriko, je zelo težko. Da se to rešuje in se gre prej ipd. Potem smo staršem svetovali naj gredo pogledat razvojne oddelke. To je bilo moje osebno mnenje, da bi bilo za njega boljše. Ker je enostavno tako velika razlika. Tudi otroci ga potem čisto drugače sprejemajo. Se mi je zdelo bolj bistveno, kot da bi tukaj kaj več potegnil tudi z osebnim spremljevalcem, da si gradi tisto osnovno, tisti prvi dve leti, da sedaj bi bilo pa dobro, da gre on nekam, kjer bo imel tudi prijatelje, sebi podobne.

Usposobljenost zaposlenih v montessori vrtcih:

Kakšna je vaša osnovna izobrazba?

Specialna in montessori pedagoginja.

Ali ste imeli pred zaposlitvijo v montessori vrtcu, kakšne osebne izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami?

Po končanem študiju specialne pedagogike sem sedem let preživela v skupnosti Barka, kjer smo skupaj z osebami s prizadetostjo v eni hiši živeli in delali, tako kot vsi normalni ljudje

delajo. Dobesedno smo skupaj ustvarjali vsakdanje življenje. Čez dan so šli v službo, potem smo kuhali, pospravljali, pomivali posodo, šli na sprehode. Najbolj navadne stvari. Šli smo tudi na koncert, v trgovino, k maši ipd. Smo iskali načine, kako so lahko vključeni znotraj svojih zmožnosti. Tako, da imam na trenirano npr. pomivanje posode; če nimaš pomivalca, vsak lahko nese šalico in je čisto srečen, ko prispeva nekaj skupnemu življenju. Tako tudi v našem vrtcu otroci pripravljajo mizo. Recimo deklica, ki je sedaj vključena, ki ima cerebralno paralizo. Ona težko nese, lahko pa prešteje pribor. In tako je treba vedno iskati neke majhne stvari, da ti nekaj daš skupnosti. Ker ne glede na to kakšne so tvoje omejitve, vedno imaš nekaj za dati. Pa recimo, ta deklica je tako vedrega značaja, da kar potegne otroke k sebi. Taka mila je. Zelo pozitivno deluje. Prinese eno nežnost in mir. In tudi otroci sprašujejo, kdo bo pa njej pripravil za zajtrk, ko jo vidimo, čez okno, da prihaja.

To so torej moje izkušnje, kako čudovito je, ko lahko primerno prilagodiš vsakemu ta način sodelovanja v skupnosti, ne samo, da on individualno napreduje, ampak, da je vključen in se počuti del življenja, del čisto navadnega življenja. Mi smo takrat sprejemali takšne ljudi v hišo, v skupnost in jaz ne najdem besed, kako sem hvaležna, da sem videla, kako se je človek počasi odpiral. Od tega, da je bila njegova glava praktično v krožniku in je čakal, kaj mu bomo dali in ne govori, do tega, da se je glava počasi dvignila, da se je obzorje širilo, da vzameš kos kruha in nekaj izbereš. Zato rečem, če je to možno pri odraslem, potem je vedno možno pri vsakem, če si v primerno pripravljenem okolju, da cvetiš in v celoti razviješ na vseh področjih.

Ali vas izobraževanje za montessori pedagoge pripravi na delo tudi z otroki s posebnimi potrebami?

Ja, so bila določena predavanja na to temo. Bilo je kot nekaj urno predavanje. V vrtcu, kjer sem bila prej je gospa Eda Šteblaj povabila gospo Anderlik iz Nemčije, pri njej je delala montessori terapijo, ki je imela tudi cikel dvodnevnega izobraževanja.

Potem sem tudi sama izobražujem. Jaz sem tedensko prisotna po vrtcu tudi v skupnosti Barka. Tako, da sem vedno v stiku. To so namreč moje ljubezni.

Hodila sem pa tudi še na taktilno integracijo, pa potem na arhetipne reflekse. Zelo mi je mikavno, kako telo pripraviti, da bo lahko sodelovalo in normalno funkcioniralo, kar je že zelo uporabno že pri vseh, ki nimajo nobenih dodatnih težav. Tudi ta brain gym izobraževanja. Te vse stvari dodatne, praktične, zelo pomagajo tudi, ko delaš z otroki s posebnimi potrebami. Itak pri njih najprej to telo moraš pomirit in umestiti, potem šele vse ostalo pride. Pa tudi, da se sam naučiš zaznavati neverbalno govorico, ker so velikokrat komunikacijsko ovirani. Od obrazne

mimike, do telesa, kako se nekdo drži. Se mi zdijo takšna dodatna izobraževanja zelo pomembna.

Nazadnje pa sem bila v Zagrebu na nekem izobraževanju, ki je bilo o čustvih oseb s posebnimi potrebami. O čustvenem razvoju. Se mi tudi zdi, da tega ne smemo pozabit. Na primer, tudi če je morda na intelektualnem, duševnem razvoju višji, lahko trenutno doživlja eno stisko in bo šel v čisto regresijo. In kako sedaj, kje so koraki, da gre to naprej.

Drugače pa v vrtcu nimamo, so bolj lažje potrebe.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vašo usposobljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami?

Mislim, da zaradi odprtosti in tega, da vedno iščem, bi rekla 10. Usposobljeni pa do konca nismo nikoli. Ker se mi zdi tako težko, tudi kot specialni pedagog, mi je težko delati kakršnekoli ankete, ker je en dan otrok tako funkcionira in takrat veš, da je to njegov maksimum, kakšen drug dan pa moraš biti svoboden od tega boš, ampak veš pa da tam pa lahko pride. Tudi zase rečem, da je to tudi za navadnega pedagoga, mi se moramo ves čas izobraževati. Različna izobraževanja v različnih fazah, ampak to je eno nenehno delo na sebi osebno, ker moraš znati tudi vse kar gre skozi tebe, vsa ta čustva predelat, pravilno usmerit, tudi ene supervizije. Po drugi strani pa čisto konkretna izobraževanja. Osnova pa res, montessori pedagogika pa bi rekla, da kar imam.

Potem se spreminjajo še zakoni. Drugače pa zelo rada sodelujem z vsemi, ker se vedno kaj naučiš, npr. ali je kdo bolj enostaven protokol naredil. Bistvo pa je, da vedno vidiš, kje je ta otrok in kater korakec lahko ti narediš naprej. Kje je on dober in iz tega narediš potem korak naprej.

Ali bi potrebovali kakšna dodatna znanja pri delu z otroki s posebnimi potrebami?

Mislim, da se trenutno najbolj izobražujem skozi to timsko delo. Konkreten primer, ki mi je trenutno najbolj blizu, sem zelo hvaležna, ker sem šla na fizioterapijo s to deklico in potem še na delovno terapijo. So zelo odprti, da je delavna terapevtka tudi sem prišla. V bistvu čakamo še eno srečanje, ki bo timsko, skupaj s starši, ki veliko stvari povejo. Včasih so namreč tudi dileme, na kaj bomo dali prioriteto. Npr. če deklica še ne hodi, mogoče pa je res to pomembno, kako sedi, da so pravilni položaji, ko si gre umivat roke ipd. Glede na to, potem kaj spremenimo in dodamo. To je nenehen dialog, v katerem moramo biti vsi vključeni angažirani in slišani, si

moraš pa tudi, kakšne stvari, ki jih ne moreš spremenit. In tudi ne moreš pritiskati, od sebe lahko zahtevaš, od drugih pa ... Govoriš in narediš kar je lahko.

Tudi naglušno deklenco imamo v mlajši skupini. Tudi mamica je ogromno stvari od logopedinje prinesla in kaj in kako naredimo. Bi pa rekla, da tam kjer nisem direktno v skupini, pridem opazovat in je potem zelo dragoceno, ker tako kot nevtralen, se lahko čisto temu posvetiš in potem, vsake toliko pridem in povem, kaj vidim, pohvalim. Tudi to so punce rekle, naj pridem še kdaj, pa sem jim rekla: "Punce, ampak res trenutno ne bi moglo biti boljše." Jaz res ne vem, kako je drugače, ker vem, da so tudi dnevi drugačni.

Potem mislim, da tudi mi potrebujemo, vsaj jaz osebno, supervizijo in potrditev. Jaz si to morda tako uredim in prepričam, da kakšni svoji specialni pedagoginji, ali pa tudi med ostalimi. To timsko delo se mi zdi izrednega pomena. In to različne institucije. Pa brez teh predsodkov, ker tega je tudi veliko. "Ja, ja, a montessori? Zdaj pa tisto taktilno integracijo." Kakšni fizioterapevti sploh niso za to. To je po doktor Masgutovi. Ljudje imamo tudi svoje predsodke. Saj imamo vsi. Včasih to čutim tudi pri starših. Eden je bolj za eno, drugi za drugo. Jaz ne bom rekla, jaz lahko samo povem, kaj jaz mislim, da pa se mi zdi pomembno, da je odločitev enotna, ker mamica je nekaj časa peljala punčko pa ji je bilo zelo všeč, pa sva se s to terapevtko pogovarjali, da je potrebno starša spoštovati. Mamici je bilo to všeč, oči je bil bolj samo za fizioterapijo. Starša morata tudi biti skupaj.

Spodbude in ovire pri delu z otroki s posebnimi potrebami v montessori vrtcih:

Ali ste opazili oz. opazate, kakšne spodbude oz. pozitivne lastnosti pri vključevanju in delu z otroci s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Zelo pomembno je bilo, ko je prišla iz mlajše skupine v starejšo, smo jo že prej videvali, da se je ona lahko predstavila. Da je ona lahko povedala, to smo čisto odkrito povedali, da še ne hodi, zakaj pa ne so otroci vprašali: "Veš eni otroci se pa tako rodijo." Na zelo preprost način. Otroci so bili potem čudoviti, ko so ji risali in pisali, so ji prinesli listek, ker ona ima svoj stolček. Tudi tako smo jo dali v središče našega prostora. Ker mogoče bi bolj potrebovala nekaj bolj v nekem kotu, ampak ne pa zunaj, čisto zunaj naše igralnice. In tako se mi zdi, da jo otroci vidijo in potem je tudi več možnosti, da skupaj npr. te besedne igre in učna ura v treh stopnjah, pridejo zraven in sodelujejo. Tudi njena spremljevalka je lahko kdaj še dodaten vzgojitelj. Ne bom rekla zdaj, da jo izkoristimo, ampak ko se počasi od nje odmika je še ona en del našega okolja. Jaz imam izredno pozitivno izkušnjo, ker je učljiva. Ne vem, kaj bi bilo, če bi hotela nekaj po svoje. Ker že če vzgojitelji med sabo nismo enotni, je težko. Ne rečem, za kakšne majhne stvari.

Ampak od začetka je treba imeti odprte karte, vse jasno postaviti. Mi smo se predstavile, se pogovorile, jaz sem rekla, da ji bom govorila in naj ne vzame za slabo, če kaj povem. Enkrat sem ji npr. rekla: "Pusti jo, umakni se." Pa je rekla: "Uff, je to težko." Ker to je tisto, kar sem prej govorila, ko je otrok s prizadetostjo, imamo občutek, da moramo nekako delati namesto njega. Ker njegov čas je drugačen, daljši, z zamikom. To se tudi spremljevalec in mi vsi, uči. Tako, da so zelo skrbni otroci. Ampak bi rekla, da pride od odraslega tudi, kako to predstavi, kako razloži. Deklica gre tudi pogostokrat v Sočo, na vaje in terapije. Potem vsi vprašajo, kje je. Jaz potem pošljem tudi, kakšno slikico od nas. Tako, da je tudi ena komunikacija, ko je ni. Da je del naše skupinice. Ogromno stvari se da lepo normalno, bi rekla, čisto tako kot vsak drug otrok, nič posebnega. Ker je tak otroček. Ne vem, če pa bi stvari zelo metala oz. bi bile kakšne takšne stvari, ki ne bi bile dobre za celo skupino in zanjo, potem bi iskali, kakšne druge rešitve. V osnovi enako, kot za vsakega drugega otroka. Tako, da bom rekla, da glede na njen razvoj in potrebe je to, kar ima sedaj, je popolnoma primerno njenemu razvoju. Da dobi ona in mi. In se tudi vidi, da gre rada v vrtec. Dejansko pa tako rada hodi v vrtec, da je hotela priti tudi ob petkih, ker drugače hodi od ponedeljka do četrтка, s tem, da ima dvakrat na teden ob sedmih zjutraj fizioterapijo, tako da res oddela že od jutra. Takrat potem prilagodimo, da ima potem, kakšno branje knjigic. To zavedanje tudi, da ona ogromno enega fizičnega napora vloži v stvari, ki jih počne. Trenutno pa bi rekla, da je samo pozitivna izkušnja.

Ali ste opazili oz. opazate, kakšne ovire oz. probleme pri vključevanju in delu z otroki s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Ne, pri njej sploh ne. Tukaj v vrtcu ne. Res ne. Kakšni drugi otroci imajo bolj ta čut, ampak da jo kdo ne bi sprejel in ne bi želel z njo delati oz. da bi se izogibal, to pa ne. So pa bolj, mogoče deklice, ki pridejo zraven. Tudi fantje radi naredijo.

Zame je včasih ovira, ko so nadomeščanja in potem jaz ta del mentorstva zmanjšam na minimum. Bi rada, kdaj kaj več, ampak to je realno življenje. To ni nikoli tako, da ni nič. Včasih je npr. tako, da jaz pripravim, pa ona ne pride, ali pa nekaj pripravim, pa je sploh neprimerno. To je tudi del mojega dela. Poizkusimo, kaj bo in kaj ne bo šlo in kako se bo odzvala. Saj izhajaš iz nje, ampak včasih, kaj pripraviš kar zanjo ni mikavno.

Ovire rešujemo. Npr. če gre ona slikat, moraš res zaščititi vse. In lahko je to ovira in tega sploh ne delamo, lahko pa si jaz vzamem 10-15 minut, da zaščitim mizo, poiščem dolge predpasnike, potem da tudi spremljevalka sprejme, da se bodo pol ure umivale roke prej in da ima tudi ona predpasnik. Lahko je vse ovira, ali pa ne. Tukaj se ona zelo dobro čustveno počuti. Se mi zdi,

da je to še največja ovira: če otrok ni dobro, če bi imel morda še kakšne druge težave in ne bi mogel biti v skupini. To se mi zdi največja ovira.

Ovira bi lahko bila tudi, če bi mogli predolgo časa čakati, da bi nam hišnik, kaj pripravil, ampak s tem nimamo problemov, saj ima svoj stolček in dobro sodelujemo s starši. Tu ne vidim ovire, ki je ne bi mogli rešiti.

Svetovalna služba v montessori vrtcih:

Ali bi v vrtcu potrebovali svetovalno službo? Svoj odgovor utemeljite.

Jaz trenutno ne čutim potrebe po tem. Mogoče, če bi bil kakšen otrok bolj zahteven. Tu imamo tudi svoje timske sestanke, pa tudi ravnateljica povabi zelo kvalitetne te, ki z nami sodelujejo – npr. tudi z eno psihiatrinjo bomo imeli eno srečanje. Tako, da ne vem. Res ne čutim te potrebe. Morda si ne predstavljam dobro, kaj bi še vse lahko ponudil. Moram reči, da smo v vrtcu zelo samoiniciativni in iščemo. Morda tudi, ker ima vrtec že eno zgodovino, je že razširjen ta spekter ljudi, s katerimi sodelujemo. Tako, da mislim, da za našo situacijo ne bi potrebovali. Če pa je čisto nov vrtec in ni čisto nobenega, ki ima vsaj nekaj znanja iz tega, pa mislim, da bi bilo nujno. Tako, da bi bilo potrebno zelo individualno gledat

Kakšno je vaše mnenje, zakaj v vrtcu ni svetovalne službe?

Kot sem omenila, ker smo dovolj samoiniciativni in iščemo. Recimo tudi starši so takoj dali, da je prišla ena mobilna defektologinja, ki se je tudi pripravljena pogovoriti. Meni se zdi, da to kar imamo, da ne potrebujemo več pogovorov, ampak take majhne konkretne stvari. To se mi zdi že zelo veliko, da se je že zelo veliko zgodilo. Te pa še praksa.

Ne bi pa šlo brez sodelovanja s temi zunanjimi strokovnimi delavci. Sem res zelo hvaležna za odprtost in to timsko delo. Mogoče pa res, da jaz s svojo izobrazbo nekoliko pokrijem to v našem vrtcu.

Sva se tudi z ravnateljico pogovarjali, da bi vsak teden malo časa namenili za to. Ker to je delo specialnega pedagoga, da premisli stvari in potem gre. Ti rabiš poiskati prilagoditev, ki jo mogoče za enega otroka, ki nima posebnih potreb, prej najdeš, čisto tako fizično.

Mogoče bi bila znotraj vrtcev, ki imajo otroke s posebnimi potrebami, koristna kakšna supervizija, da si vsi med sabo delimo, kaj se dogaja in se s tem bogatimo. Pa ne samo za nas, ki imamo malo izobraževanja, ampak tudi za druge, da se nam ne smilijo te otroci. Kakšni otroci namreč zelo lepo razvijejo strategijo: "Usmili se me, saj ne morem ..." Ampak to imajo tudi ostali otroci dobro na študirano. Je tudi moja izkušnja, da sem dala ogromno supervizij skozi

že pred vrtcem, ogromno enega dela na sebi in tudi enega osebnega spremljanja. V vrtcu pa trenutno ne vidim potrebe po tem. Pa tudi mislim, da ti otroci, ki imajo večje potrebe, res mogoče pašejo v razvojni oddelek, ker potrebujejo manjšo skupino. Edino, če bi bilo več skupin v vrtcu in da so oni ena skupinica, pa določen del dneva, ko je njim v redu, da so z nami, ostalo pa, da so posebej in da imajo to kar oni potrebujejo.

ANKETA E

Kakšna je bila vaša izkušnja dela z otrokom s posebnimi potrebami v montessori vrtcu?

Veliko izzivov, premalo strokovnega znanja, pomanjkanje dodatne pomoči, potreba po spremstvu, ki so ga zagotovili starši, velik napredek otroka v okolju, pozitiven vpliv na skupino (več medsebojne pomoči).

Ali je bila to enkratna izkušnja oz. ali ste večkrat delali z otrokom s posebnimi potrebami? V primeru, da ste delali z več otroki s posebnimi potrebami, kako so se te izkušnje razlikovale?

Večkrat z enim otrokom.

Kako v svojih programih pristopate do otrok s posebnimi potrebami (ali z njimi izvajate dodatno strokovno pomoč, individualno delo ipd. oz. ali so pristopi enaki za vse otroke, ...)? Svoj odgovor utemeljite.

Več individualnega dela. Sodelujemo s starši, ki, če je potrebno pomagajo pri spremstvu oz. se vključujejo v dnevni program.

Ali se vaš odnos do otrok s posebnimi potrebami razlikuje od odnosa do preostalih otrok (npr. ste do njih bolj zadržani oz. ste z njimi bolj sproščeni, ...)?

Da.

Kako se ta razlikuje? Svoj odgovor utemeljite.

Nudim jim več pozornosti, več individualnega stika.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vaše sodelovanje z otrokom oz. z otroci s posebnimi potrebami (npr. z otrokom dobro sodelujete, z otrokom težje sodelujete, ...)? Svoj odgovor utemeljite.

8: dobro, če ni potrebno preveč postavljati meje. Pri postavljanju mej imam težavo.

Kakšna je vaša osnovna izobrazba?

univerzitetna, ne pedagoška.

Ali ste imeli pred zaposlitvijo v montessori vrtcu, kakšne izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami?

Ne.

Kakšno znanje imate s področja dela z otroki s posebnimi potrebami?

izobražujem se v timu s kolegicami. Predvsem pa veliko sodelujem s starši, ki prenašajo svoje izkušnje, znanje in literaturo.

Ali vas izobraževanja za montessori pedagoge pripravi na delo z otroki s posebnimi potrebami?

Ne.

Ali bi moralo biti to znanje vključeno v izobraževanja? Svoj odgovor utemeljite.

da. Vsak primer je specifičen zato bi vsaj kakšne osnovne informacije ali dobre prakse bile na izobraževanju koristne.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vašo usposobljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami? Svoj odgovor utemeljite.

7, usposobljenost je eno, potem pa je potrebno veliko lastnega angažmaja in kjer je volja je tudi napredek (mislim v smislu usposobljenosti).

Ali bi potrebovali kakšna dodatna znanja pri delu z otroki s posebnimi potrebami?

Da.

Katera so ta znanja?

postavljanje mej, rokovanje, čustvena podpora, postavljanje realnih in konkretnih ciljev, ...

Ali ste opazili oz. opažate, kakšne spodbude oz. pozitivne lastnosti pri vključevanju in delu z otroci s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Da.

Katere so te spodbude in kako se te spodbude kažejo?

medsebojna pomoč, premagovanje predsodkov, empatija, občutek staršev, da so z integracijo naredili "največ" kar so lahko v predšolskem varstvu.

Ali ste opazili oz. opažate, kakšne ovire oz. probleme pri vključevanju in delu z otroki s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Da.

Katere so te ovire in kako ste se soočili oz. se soočate z njimi?

dodatna pomoč, ne-vključevanje drugih strokovnih delavcev (fizioterapevtov, logopedov).

Ali imate v vašem vrtcu svetovalno službo?

Ne.

Ali bi v vrtcu potrebovali svetovalno službo? Svoj odgovor utemeljite.

ni potrebe, glede na število otrok in posamezne primere. Dovolj bi bila služba na nivoju več vrtcev.

Kakšno je vaše mnenje, zakaj v vrtcu ni svetovalne službe?

majhnost zasebnih vrtcev.

ANKETA F

Kakšna je bila vaša izkušnja dela z otrokom s posebnimi potrebami v montessori vrtcu?

Imela sem dobro izkušnjo. Smo pa morali prilagoditi kakšen del rutine, ker je otrok potreboval dodatno pomoč in ni imel osebe, ki bi se prilagajala samo njegovim potrebam. Je pa lepo gledati, kako različni materiali pomagajo pri razvoju, lahko pomagajo razvijati to kar zmore.

Ali je bila to enkratna izkušnja oz. ali ste večkrat delali z otrokom s posebnimi potrebami? V primeru, da ste delali z več otroki s posebnimi potrebami, kako so se te izkušnje razlikovale?

Dve izkušnji, ena s hujšo motnjo, bi potreboval veliko dela ena na ena in ena z lažjo motnjo, kjer je bilo lažje vključevanje k drugim otrokom in sodelovanje pri rutini.

Kako v svojih programih pristopate do otrok s posebnimi potrebami (ali z njimi izvajate dodatno strokovno pomoč, individualno delo ipd. oz. ali so pristopi enaki za vse otroke ...)? Svoj odgovor utemeljite.

Prilagodimo po svojih zmožnostih. Edina omejitev je število zaposlenih. Razmišljamo kako lahko pripravimo okolje po njegovih potrebah, pripravimo kakšen material, ki mu ga potem ponudimo. Individualno delamo tako kot z drugimi otroki, morda časovno nekoliko več, ker so drugi lahko že bolj samostojni.

Ali se vaš odnos do otrok s posebnimi potrebami razlikuje od odnosa do preostalih otrok (npr. ste do njih bolj zadržani oz. ste z njimi bolj sproščeni, ...)?

Ne.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vaše sodelovanje z otrokom oz. z otroci s posebnimi potrebami (npr. z otrokom dobro sodelujete, z otrokom težje sodelujete, ...)? Svoj odgovor utemeljite.

8 Če je polna skupina, težko zagotovimo kvalitetno delo za druge otroke ali pa za otroka, ki ima posebne potrebe. Prav tako se moramo same izobraževati, kako prilagoditi delo, kakšne so posebnosti otroka in kako na njih odgovori. Na to gledam kot izziv, se pa moramo kdaj malo znajti.

Kakšna je vaša osnovna izobrazba?

Dipl. vzg.pred. otrok.

Ali ste imeli pred zaposlitvijo v montessori vrtcu, kakšne izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami?

Ne.

Kakšno znanje imate s področja dela z otroki s posebnimi potrebami?

Uradno nimam. Kar sem sama brala in se pogovarjala s priporočili strokovnjakov otrok s posebnimi potrebami.

Ali vas izobraževanja za montessori pedagoge pripravi na delo z otroki s posebnimi potrebami?

Da.

Kakšno znanje na področju dela z otroki s posebnimi potrebami ste dobili iz izobraževanj?

Iz razumevanja čemu so materiali namenjeni in če res razumemo kako razvoj otroka poteka, kakšne so njegove potrebe ter z natančnim opazovanjem, lahko s pripravo okolja zelo dobro odgovorimo na potrebe otroka s posebnimi potrebami.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vašo usposobljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami? Svoj odgovor utemeljite.

7 S pomočjo strokovnjakov, ki te otroke spremljajo, jim lahko veliko dam. Veliko se lahko tudi naučim pri delu s posameznim otrokom.

Ali bi potrebovali kakšna dodatna znanja pri delu z otroki s posebnimi potrebami?

Da.

Katera so ta znanja?

Na splošno težko rečem, ker je motenj res veliko. Ko vemo, s katerim otrokom delamo, se lahko dodatno izobrazimo kako z njim delati. In tu bi lahko imeli omogočeno kakšne dodatne tečaje.

Ali ste opazili oz. opažate, kakšne spodbude oz. pozitivne lastnosti pri vključevanju in delu z otroci s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Da.

Katere so te spodbude in kako se te spodbude kažejo?

Napredovanje, učenje od sovrstnikov, drugi se učijo pomoči.

Ali ste opazili oz. opazate, kakšne ovire oz. probleme pri vključevanju in delu z otroki s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Da.

Katere so te ovire in kako ste se soočili oz. se soočate z njimi?

Da nam vzame preveč pozornosti in so zato prikrajšani drugi otroci. Tudi vzgojno so večji izziv, kar lahko potegne tudi druge otroke.

Ali imate v vašem vrtcu svetovalno službo?

Ne.

Ali bi v vrtcu potrebovali svetovalno službo? Svoj odgovor utemeljite.

Ne vem. Si ne predstavljam, kaj bi bilo drugače, če bi jo imeli.

Kakšno je vaše mnenje, zakaj v vrtcu ni svetovalne službe?

Ker smo majhen privat vrtec in ker so finance omejene.

ANKETA G

Kakšna je bila vaša izkušnja dela z otrokom s posebnimi potrebami v montessori vrtcu?

Moja izkušnja je bila, da sem v 12 letih dela v vrtcu imela izkušnjo dela s tremi otroki s posebnimi potrebami. Ob delu sem pogrešala znanje, kako pomagati otroku, ki mi ne more sporočiti dobro, kaj želi, kaj potrebuje.

Ali je bila to enkratna izkušnja oz. ali ste večkrat delali z otrokom s posebnimi potrebami? V primeru, da ste delali z več otroki s posebnimi potrebami, kako so se te izkušnje razlikovale?

Delala sem z dvema deklicama in enim dečkom. Na začetku dela s temi otroci sem imela težave, kako se sporazumeti, kako prepoznati njihove potrebe, ker niso govorili (so kazali z roko, nerazločno govorili). Veliko lažje mi je delati z otrokom, ki govori, ki mi jasno sporoča svoje želje, potrebe. Pri delu se obračam na sodelavko, ki je specialna pedagoginja po izobrazbi, mi da veliko nasvetov, kako približati montessori material takšnemu otroku.

Kako v svojih programih pristopate do otrok s posebnimi potrebami (ali z njimi izvajate dodatno strokovno pomoč, individualno delo ipd. oz. ali so pristopi enaki za vse otroke ...)? Svoj odgovor utemeljite.

Do otrok s posebnimi potrebami pristopam počasi, vzamem si več časa za njih, da se pogovorim, kako so, kako se počutijo. Poskušam jih normalno vključiti v aktivnosti v vrtcu, da so vključeni kot ostali otroci.

Ali se vaš odnos do otrok s posebnimi potrebami razlikuje od odnosa do preostalih otrok (npr. ste do njih bolj zadržani oz. ste z njimi bolj sproščeni, ...)?

Ne.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vaše sodelovanje z otrokom oz. z otroci s posebnimi potrebami (npr. z otrokom dobro sodelujete, z otrokom težje sodelujete, ...)? Svoj odgovor utemeljite.

Z otrokom, ki težko govori, se težje sporazumem, tam imam jaz težave, ker nimam znanja. Tam je moje sodelovanje ocenjeno z 5. Pri otrocih, ki imajo težave pri gibanju, govorijo pa razločno in se izražajo, tam je meni lažje, ocenila bi delo s 8.

Kakšna je vaša osnovna izobrazba?

Univerzitetni študij geodezije.

Ali ste imeli pred zaposlitvijo v montessori vrtcu, kakšne izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami?

Ne.

Kakšno znanje imate s področja dela z otroki s posebnimi potrebami?

Nimam nobenega znanja, kar pridobim izkušnje od sodelavke, ki je specialna pedagoginja.

Ali vas izobraževanja za montessori pedagoge pripravi na delo z otroki s posebnimi potrebami?

Ne.

Ali bi moralo biti to znanje vključeno v izobraževanja? Svoj odgovor utemeljite.

Montessori pedagogika sama izvira iz dela s konkretnimi materiali. To metodo je razvila Maria Montessori prav pri delu z otroki s posebnimi potrebami. Torej imamo material, ki ga moramo znati približati otroku, da je lahko ob uporabi le tega uspešen. Takšno delo zahteva od nas več ponovitev, daljše obdobje utrjevanja pri delu. Takšni otroci so dostikrat tihi, niso glasni in zato je prav, da jim namenimo več pozornosti, ki je ne zahtevajo zase.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vašo usposobljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami? Svoj odgovor utemeljite.

Jaz bi ocenila 5. Nekaj si znam pomagati z montessori materiali, nimam pa znanja, kako pomagati otrokom z različnimi prizadetostmi.

Ali bi potrebovali kakšna dodatna znanja pri delu z otroki s posebnimi potrebami?

Da.

Katera so ta znanja?

Delo z gluhoonemimi otroci, delo z močno mentalno prizadetimi otroki.

Ali ste opazili oz. opažate, kakšne spodbude oz. pozitivne lastnosti pri vključevanju in delu z otroci s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Da.

Katere so te spodbude in kako se te spodbude kažejo?

Ja, vsekakor. Opažam, da ima vključenost takšnih otrok zelo veliko pozitivnih učinkov na ostale otroke. V skupini imamo deklico, ki še ne hodi, dobro pa govori. Otroci skrbijo zanjo, razvijajo

empatijo do nje, prinašajo ji zajtrk, skodelico. jo spodbujajo z risbicami, ki jih rišejo zanjo. Nanjo gledajo kot sebi enakovredno in čisto normalno je vključena v dinamiko skupine.

Ali ste opazili oz. opazate, kakšne ovire oz. probleme pri vključevanju in delu z otroki s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Ne.

Ali imate v vašem vrtcu svetovalno službo?

Ne.

Ali bi v vrtcu potrebovali svetovalno službo? Svoj odgovor utemeljite.

Zaenkrat ne čutimo te potrebe. Pomaga nam sodelavka, ki je specialna pedagoginja po izobrazbi.

Kakšno je vaše mnenje, zakaj v vrtcu ni svetovalne službe?

Ne vem.

ANKETA H

Kakšna je bila vaša izkušnja dela z otrokom s posebnimi potrebami v montessori vrtcu?

Moja izkušnja je bila zelo prijetna in zanimiva.

Ali je bila to enkratna izkušnja oz. ali ste večkrat delali z otrokom s posebnimi potrebami? V primeru, da ste delali z več otroki s posebnimi potrebami, kako so se te izkušnje razlikovale?

Večkrat sem delala z otroki s posebnimi potrebami. Izkušnje so se razlikovale glede na potrebi otroka. Slabo hodil. Ni slišal, ...

Kako v svojih programih pristopate do otrok s posebnimi potrebami (ali z njimi izvajate dodatno strokovno pomoč, individualno delo ipd. oz. ali so pristopi enaki za vse otroke, ...)? Svoj odgovor utemeljite.

Več je individualnega dela. Izdeluje se osebne materiale.

Ali se vaš odnos do otrok s posebnimi potrebami razlikuje od odnosa do preostalih otrok (npr. ste do njih bolj zadržani oz. ste z njimi bolj sproščeni, ...)?

Da.

Kako se ta razlikuje? Svoj odgovor utemeljite.

Bolj jim poskušam najti primerno delo in bolj jih spodbujam.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vaše sodelovanje z otrokom oz. z otroci s posebnimi potrebami (npr. z otrokom dobro sodelujete, z otrokom težje sodelujete, ...)? Svoj odgovor utemeljite.

Z oceno 8.

Kakšna je vaša osnovna izobrazba?

Diplomirani ekonomist.

Ali ste imeli pred zaposlitvijo v montessori vrtcu, kakšne izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami?

Ne.

Kakšno znanje imate s področja dela z otroki s posebnimi potrebami?

Med študijem Montessori pedagogike sem se srečala s tem.

Ali vas izobraževanja za montessori pedagoge pripravi na delo z otroki s posebnimi potrebami?

Da.

Kakšno znanje na področju dela z otroki s posebnimi potrebami ste dobili iz izobraževanj?

Izdelava posebnih materialov.

Kako bi, na lestvici od 1 do 10, ocenili vašo usposobljenost za delo z otroki s posebnimi potrebami? Svoj odgovor utemeljite.

Z oceno osem.

Ali bi potrebovali kakšna dodatna znanja pri delu z otroki s posebnimi potrebami?

Da.

Katera so ta znanja?

Znanja pri slušnem primanjkljaju.

Ali ste opazili oz. opazate, kakšne spodbude oz. pozitivne lastnosti pri vključevanju in delu z otroci s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Da.

Katere so te spodbude in kako se te spodbude kažejo?

Izdelava posebnih materialov. Poslušanje določenih predavanj. Posvet s sodelavkami.

Ali ste opazili oz. opazate, kakšne ovire oz. probleme pri vključevanju in delu z otroki s posebnimi potrebami v vašem vrtcu?

Da.

Katere so te ovire in kako ste se soočili oz. se soočate z njimi?

Stopnice.

Ali imate v vašem vrtcu svetovalno službo?

Ne.

Ali bi v vrtcu potrebovali svetovalno službo? Svoj odgovor utemeljite.

Da.

Kakšno je vaše mnenje, zakaj v vrtcu ni svetovalne službe?

Premajhna enota. Zasebni vrtec.

ANKETA I

Katere so naloge svetovalne službe v montessori vrtcih?

Naloge svetovalne službe so:

- posvetovanje s strokovnimi delavkami o oddelkih, posameznih otrocih, pri identifikaciji odstopanj v razvoju; pomoč pri pripravi in pri izvedbi pogovornih ur;
- sprejem otrok v vrtec in prehod v šolo;
- obisk skupin, opazovanja, delo s posameznimi otroki;
- pogovorne ure za starše; "šola za starše";
- načrtovanje in evalvacija dela v vrtcu;
- sodelovanje z zunanjimi ustanovami.

Kakšna je vaša vloga pri svetovalnem delu z otroki?

To so redni obiski skupin. Preko opazovanj in posvetovanj z vzgojiteljicami skušamo odkrivati otroke, ki potrebujejo dodatno pomoč. Opazovanje in delo z otroki, ki so v postopku usmerjanja. Komunikacija s komisijo za usmerjanje. Sodelovanje in posvetovanje s starši o otrocih. Preventivne dejavnosti znotraj skupin (npr. pomoč mlajšim, jeza, čustva ipd.).

Kako sodelujete z vzgojitelji in pomočniki?

Redni obiski skupin. Preko opazovanj in posvetovanj z vzgojiteljicami skušamo odkrivati otroke, ki potrebujejo dodatno pomoč. Posvetovanja glede posameznih otrok. Posvetovanje in priprava materialov, okolja, ... Preventivne dejavnosti znotraj skupin (npr. pomoč mlajšim, jeza, čustva ..).

Kakšna je vaša vloga pri sodelovanju s starši in družinami?

Na voljo sem jim za pogovorne ure, če imajo težave oz. vprašanja o vzgoji, razvoju ipd. Prehod v šolo, odložitev šolanja, ... priprava člankov, izbor knjig, predavanj, povezav na temo vzgoje, razvoja otrok, starševske vloge, ...

Kakšno je vaše sodelovanje z vodstvom vrtca?

Sodelovanje pri načrtovanju in evalviranju dela v vrtcu. Posvetovanje o konkretnih dogodkih, delu in življenju v vrtcu. Sodelovanje v komisiji za sprejem otrok in pri oblikovanju oddelkov.

Kakšne pristope uporabljate v svetovalnem odnosu?

Največ se poslužujemo posvetovanja in medsebojnega sodelovanja. Ves čas komuniciramo s strokovnimi delavkami in skupaj iščemo rešitve in možnosti.

Ali pri svojem delu opazate, kakšne pomanjkljivosti oz. ovire?

Da.

Katere so te pomanjkljivosti oz. ovire?

V določenih obdobjih morda preobremenjenost strokovnih delavk vrtca. Pridejo obdobja, ko imamo/jo veliko nalog in zadolžitev in se zdi, da zmanjka časa za opazovanja, posvetovanja, preventivne dejavnosti, ...

Ali pri svojem delu opazate, kakšne spodbude?

Da.

Katere so te spodbude?

Spodbuda se mi zdi predvsem to, da je v vrtcu zelo pozitiven odnos do svetovalne službe ter nasploh vlada pozitivna klima in kultura, kar pripomore k dobrim medsebojnim odnosom, ki vodijo tudi k uspešnemu medsebojnemu posvetovanju. Spodbujajoče je že samo pripravljeno okolje, ki kliče po tem, da nudimo otrokom okolje in materiale, da jih spodbujajo pri razvoju in učenju. Dobro medsebojno sodelovanje z vodstvom in zaupanje s strani vodstva.

9.5 Priloga E: Odprto kodiranje intervjuja A

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A1	Ja, imela sem izkušnjo dela z otrokom s posebnimi potrebami.	Ja	Prisotnost izkušnje	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A2	Delala sem z dečkom, ki je imel Downov sindrom.	Downov sindrom	Diagnoza otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A3	Najprej je bila enkratna izkušnja,	Večkratna izkušnja	Prisotnost izkušnje	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A4	a smo zdaj dobili še enega fantka, ki še ni dobil odločbe, sumimo pa na ADHD.	Nediagnosticiran ADHD	Diagnoza otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A5	Je imel prvi pregled pri specialnem razvojnem psihologu in on je to izločil, tako da morajo narediti še preiskave.	Pregled pri razvojnem psihologu	Usmerjanje otroka s posebnimi potrebami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A6	Je zelo slab v kognitivnem razvoju, ima kratkotrajni spomin, zelo zaostaja v razvoju ta fantek, ki je star 3,5 let.	Zaostanek v kognitivnem razvoju	Diagnoza otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A7	Ko se počuti nelagodno, se prestopa iz ene noge na drugo	Prestopanje	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU

A8	in ko je velika množica otrok, ki gredo po stopnicah v garderobo se upre in noče iti z njimi.	Upor	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A9	Potrebuje malo odstopa. Rajše bi bil sam, kot pa s to množico otrok.	Bil raje odmaknjen od skupine	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A10	Noče tudi sodelovati.	Noče sodelovati	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A11	Sama sem tako frustrirana, ker mu ne znam pomagat.	Frustracija vzgojiteljice ob pomanjkanju znanja	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A12	Prvo leto nismo opazili nekih sprememb.	Normalen začetni razvoj	Usmerjanje otroka s posebnimi potrebami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A13	Razvojno je potekalo čisto normalno, objemal je celo otroke, ki jih ni maral.	Normalen začetni razvoj	Usmerjanje otroka s posebnimi potrebami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A14	Na začetku nismo opazili, da bo nekaj narobe.	Normalen začetni razvoj	Usmerjanje otroka s posebnimi potrebami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A15	Pokazalo se je šele, ko smo začeli delati na jeziku, ko je bil že toliko star.	Spremembe opažene na jeziku	Usmerjanje otroka s posebnimi potrebami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V

				MONTESSORI VRTCU
A16	Skoz se je igral samo s kotalečimi predmeti, tako da je kotalil.	Stalna igra	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A17	Je zelo len in počasen.	Lenoba in počasnost	Karakteristika otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A18	To se je pokazalo kasneje. Zato ga nismo takoj s tremi leti dali gor (op. v Hišo otrok, ki je namenjena otrokom od 3. do 6. leta).	Zakasnelo napredovanje v višjo skupino	Opažanja vzgojitelja	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A19	Počutim se zelo frustrirano, ker nimam nobene strokovne pomoči, ki bi mi vsaj povedal: "Tole in tole lahko storiš s tem otrokom".	Frustracija vzgojiteljice	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENOST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A20	Njemu jezik in matematika čisto nič ne pomagajo, ker ga ne zanima.	Nezanimanje za jezik in matematiko	Opažanja vzgojitelja	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A21	Tudi pri zaznavanju, kjer smo veliko delali z roza stolpom, on zna zložiti roza stolp po velikosti, tudi rjave stopnice lepo zloži, ampak to je ena redka stvar, ki jih on uspe narediti.	Otrok razume	Zmožnosti otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A22	Na primer, prejšnji teden sem pripravila senzorične vrečke, v kateri so bile kroglice	Nezainteresiranost za material	Opažanja vzgojitelja	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V

	in kocke. Niti dotakniti se jih ni želel, niti roke ni želel dati v vrečko, kljub temu, da mu nisem prevezala oči.			MONTESSORI VRTCU
A23	Želela sem zgolj, da dobi ta občutek (op. zaznavanje kroglic in kock),	Želja pomagati otroku	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A24	ampak on se je počutil zelo nelagodno, ker sem jaz od nekaj "zahtevala".	Nelagodje ob zahtevi vzgojitelja	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A25	Če pa bi on sam pristopil do tega predmeta in ga samo kotalil in metal, to bi delal.	Uničevanje materialov	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A26	Noče delati z vodo, ki jo je prej oboževal, ko je bil spodaj (op. v jaslilih) – umivanje rok, umivanje dojenčka, pranje perila, umivanje posode. Vse to je delal.	Noče početi dejavnosti, ki jih je prej rad opravljal	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A27	Sedaj pa tega noče početi in se začne upirati in prestopati.	Upor in prestopanje	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A28	Nekaj stvari iz vsakdanjega življenja dela, kot je npr. prelaganje perlic z žlico,	Pokazati zanimanje za montessori dejavnosti	Zmožnosti otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU

A29	ampak to dela 2-3 minute, a samo če si zraven.	Hitro izgubi interes	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A30	Ko greš od njega, postane destruktiven in meče vse naokrog. In se skriva.	Destruktiven	Vedenje otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A31	Gre na stranišče, odpre vse pipe in gleda, kako teče voda. To ga pomiri.	Pomirja ga voda	Opaženja vzgojitelja	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A32	Jaz se počutim frustrirano, ker imam 18 otrok in imam eno pomočnico, ki nima izobraževanja (op. montessori izobraževanja). Prišla je samo za določen čas, ker nadomešča porodniško.	Frustracija vzgojiteljice zaradi preobremenjenosti	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENOST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A33	So trenutki, ko si čisto za frustriran, ker želiš pomagati, ampak ne znaš.	Frustracija vzgojiteljice	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENOST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A34	Delo s fantkom z Downovim sindromom je bilo tudi naporno, a bilo je čisto drugače.	Drugačna izkušnja pri dečku z Downovim sindromom	Razlika med izkušnjami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A35	On ni govoril, ampak bil je vodljiv.	Vodljivost drugega dečka	Razlika med izkušnjami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU

A36	Na primer, ko si mu dal za presipanje peska, ali kar koli, on se je zamotil za 15, 20 minut.	Se je zamotil	Razlika med izkušnjami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A37	Ta drugi fantek, ki je star 3,5 let, pa ne, ker postane destruktiven,	Destruktivnost prvega dečka	Razlika med izkušnjami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A38	kar pa fantek z Downovim sindromom ni bil.	Drugače pri drugem otroku	Razlika med izkušnjami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A39	Je pa bil len.	Lenoba	Karakteristika otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A40	a smo se prizadevali, da bo iz vrtca odšel samostojen	Samostojnost otroka	Prizadevanje vzgojitelja	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A41	Trenutno sem res frustrirana, ker grem vsakodnevno v službo in si rečem: "Kaj lahko zate naredim, da ti bo lažje, ali da boš zadovoljen v prostoru, ali da najdem neko stvar?"	Frustracija in občutek nemoči vzgojiteljice	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A42	Na tem področju bi predlagala oz. svetovala, da bi moral biti v vsaki ustanovi en razvojni ali specialni pedagog, ki bi delal ena na ena	Videne potrebe s strani vzgojiteljice po usposobljenem kadru	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI

	in bi nam znal vsem svetovati.			
A43	Tudi za ostale, ker, ko si v sobi imaš občutek, da polovica otrok potrebuje dodatno strokovno pomoč.	Opažanje vedno več potreb po strokovni pomoči	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENOST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A44	Ja, z njim delamo individualno.	Individualno delo	Individualna pomoč	PEDAGOŠKI PRISTOPI
A45	Potrebno je veliko ljubezni in empatije,	Ljubezen in empatija	Pristop vzgojitelja	PEDAGOŠKI PRISTOPI
A46	ker vidiš to otrokovo stisko, da želi, a ne zmore.	Opazovanje otrokove stiske	Montessori pristop	PEDAGOŠKI PRISTOPI
A47	Tu je potrebno biti zelo potrpežljiv.	Potrpežljivost	Pristop vzgojitelja	PEDAGOŠKI PRISTOPI
A48	Veliko ljubezni je prisotne.	Ljubezen	Pristop vzgojitelja	PEDAGOŠKI PRISTOPI
A49	Individualno delamo z njim 10, 15 minut,	Kratko individualno delo	Individualna pomoč	PEDAGOŠKI PRISTOPI
A50	potem se moram odzvati drugim otrokom, ki me čakajo.	Pomanjkanje časa za individualno delo	Individualna pomoč	PEDAGOŠKI PRISTOPI
A51	Jaz mu torej poskusim narediti neko predstavitev (op. materialov – pokažejo, kako se ravna z nekim razvojnim materialom),	Individualne predstavitve materialov	Individualna pomoč	PEDAGOŠKI PRISTOPI
A52	a ta 3,5 letnik ni sposoben dobro dojemati, kar mu želim povedati. On se zaveda, npr. da je neka dolžina pri dolžinskih palicah. Ko mu rečeš "dolga", "kratka", ne razume pojma, niti ne zna ponoviti. Njegovi	Nezmožnost dojetja predstavitve	Potrebe otroka s posebnimi potrebami	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU

	možgani, najverjetneje zaznajo, vizualno, da je to razlika, a govorno ne gre, ker njegovi možgani to ne dojamejo.			
A53	Ne,	Ne	Razlika v odnosu med otrokom s posebnimi potrebami in ostalimi otroci	ODNOS DO OTROKA S POSEBNIMI POTREBAMI
A54	ker imam te otroke vse rada.	Ljubezen do vseh otrok	Razlika v odnosu med otrokom s posebnimi potrebami in ostalimi otroci	ODNOS DO OTROKA S POSEBNIMI POTREBAMI
A55	Čutim samo poklicno, strokovno frustracijo sama pri sebi, ker nimam dovolj znanja, da bi mu lahko pomagala.	Opažanje vedno več potreb po strokovni pomoči	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENOST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A56	Ne gledam nanj, kot da je nekaj narobe s tem otrokom, ker on zmore vse.	Otroka ne gleda drugače kot ostale otroke	Razlika v odnosu med otrokom s posebnimi potrebami in ostalimi otroci	ODNOS DO OTROKA S POSEBNIMI POTREBAMI
A57	Ugotovila sem, da lahko z ljubeznijo veliko več dosežeš, kot z nekim kričanjem in nesprejemanjem teh otrok. V tem primeru, potem ne bi smela delati v vrtcu.	Ljubezen do vseh otrok	Razlika v odnosu med otrokom s posebnimi potrebami in ostalimi otroci	ODNOS DO OTROKA S POSEBNIMI POTREBAMI
A58	On je prišel decembra, tako, da je z nami šele dober mesec.	Premalo izkušenj s tem otrokom	Sodelovanje z otrokom s posebnimi potrebami	ODNOS DO OTROKA S POSEBNIMI POTREBAMI
A59	Ne morem reči, da je dobro sodelovanje,	Slabo sodelovanje z otrokom s posebnimi potrebami	Sodelovanje z otrokom s posebnimi potrebami	ODNOS DO OTROKA S POSEBNIMI POTREBAMI
A60	ker je bil navezan na vzgojiteljico iz spodnje skupine. On ve, da je sedaj zgoraj,	Navezanost	Sodelovanje z otrokom s posebnimi potrebami	ODNOS DO OTROKA S

	da je že velik fant, a nisva še tako povezana.			POSEBNIMI POTREBAMI
A61	Najino sodelovanje bi ocenila s 3.	Slabo sodelovanje z otrokom s posebnimi potrebami	Sodelovanje z otrokom s posebnimi potrebami	ODNOS DO OTROKA S POSEBNIMI POTREBAMI
A62	Iz moje strani vem, da bi lahko dosegla marsikaj, če bi vedela kako.	Frustracija ob pomanjkanju znanja	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENOST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A63	Šefinja nam je poiskala eno punco, eno študentko, da mu malo pomaga.	Pomoč študentke	Individualna pomoč	PEDAGOŠKI PRISTOPI
A64	Ampak smo ugotovili, da če nimaš strokovnega znanja vsaj z materiali, kako jih uporabljati, se to nekako porazgubi in ni smiselno, ker ona ga samo nadzoruje in mu ne zna pomagati.	Neusposobljenost za montessori pedagogiko	Spremljevalec	OVIRE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A65	Njemu moraš pustiti prostor.	Otrok potrebuje osebni prostor	Opazovanja vzgojitelja	PEDAGOŠKI PRISTOPI
A66	Npr. pri živalih iz kmetije, on si jih zloži, po navadi na polico. Tako, da ima en smisel za red. Red potrebuje, to smo že opazili, da ga te izmiki malo motijo.	Ima smisel za red	Karakteristika otroka	DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU
A67	Kje pa je sedaj meja, da mu ti dovoliš oz. kdaj ga ti ustaviš?	Frustracija ob pomanjkanju znanja	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENOST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A68	To da pride en študent za dve uri za	Neusposobljenost za delo z otrokom	Spremljevalec	OVIRE PRI VKLJUČEVANJU

	pomoč, ne zmorem. Nam otežuje delo, ker bi mu rada pomagala, ker bi se mu morda bolj posvetila, ampak jaz sem moram posvetiti tudi drugim otrokom.	s posebnimi potrebami		OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A69	Moja čisto prva izobrazba je ekonomija.	Ekonomija	Osnovna izobrazba	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A70	Kasneje sem se nato izobrazila še za predšolsko vzgojo.	Predšolska vzgoja	Osnovna izobrazba	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A71	Prej nisem imela nobene izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami.	Brez predhodnih izkušenj	Predhodne izkušnje z delom z otrokom s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A72	Nobenega znanja nimam. Tukaj je velik primanjkljaj.	Pomanjkanje znanja	Predhodne izkušnje z delom z otrokom s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A73	Čutim v sebi frustracijo, ker nimam znanj. Želim si, da bi šla nazaj na fakulteto poslušat psihologijo, ali pa da bi našla neko alternativo, s katero bi lahko pomagala tem otrokom.	Frustracija ob pomanjkanju znanja in želja po novem znanju	Občutek vzgojitelja ob izkušnji	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A74	Pri delu z njimi ni samo čuječna vzgoja. S to vzgojo mislim,	Pomembno znanje s področja dela z otroki s	Občutek vzgojitelja	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI

	da veliko lahko dosežeš pri delu z otroki s posebnimi potrebami. Ampak tukaj je potrebno imeti tudi znanje s področja dela z otroki s posebnimi potrebami, da ti lahko otroku pomagaš. S čuječno vzgojo sem dosegla, da sem bolj umirjena, da se odzovem in zagotovim njegove potrebe. Ampak tukaj ni potreba mogoče po znanju, ki bi ga on potreboval.	posebnimi potrebami		VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A75	Ne.	Montessori izobraževanje ne pripravi vzgojiteljev na delo z otroki s posebnimi potrebami	Montessori izobraževanje	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A76	Zagotovo je to čudovit študij, ga bom tudi priporočila drugim, ampak je bolj usmerjen v delo z materialom, naučiš se posebne gibe, posebne metode, kako delati z zdravim otrokom.	Namenjen bolj za delo z zdravimi otroci	Montessori izobraževanje	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A77	Na izobraževanju nimamo nobenega, ki bi nam pomagal s temi otroki s posebnimi potrebami.	Nihče na izobraževanju, ki bi lahko pomagal	Montessori izobraževanje	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A78	Se mi zdi primerno, da se da to kot predlog za naprej. Ja, to je tak primanjkljaj.	Predlog, da se delo z otroki s posebnimi potrebami vključi v montessori izobraževanje	Vključitev te teme v montessori izobraževanje	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI

A79	Potrebovali bi življenjske izkušnje.	Pomembnost izkušenj	Vključitev te teme v montessori izobraževanje	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A80	O razvoju otroka se lahko učiš, ampak vsak otrok je individualen in potrebuje individualen pristop. En otrok potrebuje red in disciplino, drugi pa kaj drugega.	Vključitev pedagoške pristope individualnega dela v izobraževanje	Vključitev te teme v montessori izobraževanje	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A81	Razmišljam, da bi se ocenila s 6, ampak si tudi toliko ne bi dala, ker nimam dovolj znanja.	Srednja ocena	Ocena usposobljenosti za delo z otroki s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A82	Sicer imam izkušnje, a je vsak otrok individualen. Nek pristop, ki sem ga uporabila pri delu s fantkom z Downovim sindromom, ne morem uporabiti pri tem fantku in ne vemo niti, kakšna je njegova diagnoza.	Individualnost otrok	Ocena usposobljenosti za delo z otroki s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A83	Po razmisleku, bi se ocenila raje s 5, ker mi res primanjkuje znanja.	Slabša ocena – srednja ocena	Ocena usposobljenosti za delo z otroki s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A84	Ja, potrebovala bi dodatna znanja s tega področja.	Ja	Potreba po dodatnem znanju s področja dela z otroki s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI

A85	Zagotovo, kakšno razvojno psihologijo,	Znanja o razvojni psihologiji	Potreba po dodatnem znanju s področja dela z otroki s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A86	znanja o teh boleznih, bolezenska stanja,	Znanja o boleznih, bolezenskih stanjih	Potreba po dodatnem znanju s področja dela z otroki s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A87	kako delajo možgani,	Znanja o delovanju možganov	Potreba po dodatnem znanju s področja dela z otroki s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A88	čeprav smo pridobili, kar veliko znanja o delovanju možganov.	Pridobljeno znanje o delovanju možganov	Montessori izobraževanje	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A89	Pri takem otroku npr. bi potrebovala znanja, npr. kako se obnaša otrok z ADHD.	Znanja o boleznih, bolezenskih stanjih	Potreba po dodatnem znanju s področja dela z otroki s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A90	Sicer si lahko nekaj o tem prebereš, ampak znanja nimaš.	Prebiranje člankov – teoretična znanja	Želja po novih znanjih	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A91	Zagotovo si bom v prihodnosti našla, kakšno izobraževanje s področja dodatne strokovne pomoči	Dodatna strokovna pomoč vzgojiteljem	Želja po novih znanjih	USPOSOBLJENO ST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI

	otrokom s posebnimi potrebami.			S POSEBNIMI POTREBAMI
A92	Res je potrebno.	Izražena potreba po dodatnem znanju	Potreba po dodatnem znanju s področja dela z otroki s posebnimi potrebami	USPOSOBLJENOST ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI
A93	Opažam, da so otroci postali malo nesramni. V smislu, da govorijo "spet mi nagajaš", "poglej, kaj je naredil"	Nesramni otroci do otroka s posebnimi potrebami	Otroci v skupini	OVIRE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A94	To poskušam obrniti in jim rečem: "Ampak otroci, vi mu lahko pomagate. Lahko vzameš brisačo in mu pomagaš ali pokažeš, kako se pobriše. Vidi se, da je nekoliko drugače in mu lahko pomagaš."	Otrokom predstavi, kako sodelovati z otrokom s posebnimi potrebami	Vzgojitelj	SPODBUDE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A95	Veliko se pogovarjamo in spodbujam, da smo vsi zelo empatični, da se sprejemamo v skupnosti in delamo za skupno dobro.	Pogovori in spodbujanje otrok k empatiji	Vzgojitelj	SPODBUDE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A96	Vemo, da ta otrok potrebuje več pomoči, ki mu jo tudi nudimo.	Pomagajo	Otroci v skupini	SPODBUDE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A97	Damo mu čas.	Strpnost	Otroci v skupini	SPODBUDE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A98	Kot sem že omenila, znajo biti ostali otroci nesramni do njega, ga zmerjajo z žaljivkami, kot so	Nesramni otroci do otroka s posebnimi potrebami	Otroci v skupini	OVIRE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S

	npr. "drekec pekec", ker je imel eno manjšo nesrečo ipd.			POSEBNIMI POTREBAMI
A99	Poleg tega pa vidim kot problem tudi to, da jemlje materiale in jih skriva.	Jemanje in skrivanje materialov	Vedenje otroka s posebnimi potrebami	OVIRE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A100	Do enega otroka, za katerega sklepamo, da mu je simpatičen, je tudi agresiven.	Agresija	Vedenje otroka s posebnimi potrebami	OVIRE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A101	Sklepam, da zaradi tega, ker nima dovolj besednega zaklada in nima občutka, koliko si lahko dovoli. On si morda želi dotakniti oz. objeti otroka, a ne zna in je nasilen, tako da drugega otroka udari. Išče na ta način pozornost.	Pomanjkanje znanja otroka s posebnimi potrebami o socializaciji, ki vodi v nasilno ravnanje	Vedenje otroka s posebnimi potrebami	OVIRE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A102	Kot problem pri vključevanju tega otroka opažam tudi, da težko pride v sobo, postopa in se razgleduje po sobi, ne mara preveč novih ljudi, drži se malo na stran, mora zgradi zaupanje z drugimi.	Nezainteresiranost za delo in sodelovanje	Vedenje otroka s posebnimi potrebami	OVIRE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
A103	V vrtcu nimamo svetovalne službe.	Ne	Prisotnost svetovalne službe v montessori vrtcu	SVETOVALNA SLUŽBA
A104	Smo majhen vrtec imamo samo dva oddelka. Če bi imeli več oddelkov, štiri ali pet, potem mislim, da bi bilo zagotovo potrebno imeti svetovalno službo.	Majhen vrtec	Razlogi za odsotnost svetovalne službe	SVETOVALNA SLUŽBA
A105	To, da se lahko z nekom enkrat na mesec pogovoriš o	Supervizija	Potreba po svetovalni službi	SVETOVALNA SLUŽBA

	tem, kje so tvoje stiske, kje si šibak in potrebuješ podporo, se mi zdi dobro, da ti zna na strokoven način pomagati.			
A106	Poleg tega, da je majhen vrtec, je potrebno razumeti, da je potrebno zaposliti še eno osebo, kar pa je lahko kar velik finančni zalogaj.	Stroški zaposlitve novega kadra	Razlogi za odsotnost svetovalne službe	SVETOVALNA SLUŽBA
A107	Mi smo sicer predlagali šefici, a ker imamo trenutno samo dva otroka, ki bi potrebovala strokovno pomoč. Zaradi dveh otrok, pa ni smiselno, da plačuješ toliko in toliko dodatno.	Ni potrebe	Razlogi za odsotnost svetovalne službe	SVETOVALNA SLUŽBA
A108	Je pa naša šefinja zelo odprta za predloge in posluša tudi stiske, ki jih imaš in nam poskuša pomagati.	Dobri odnosi z vodstvom	Razlogi za odsotnost svetovalne službe	SVETOVALNA SLUŽBA
A109	Vsi se dobro razumemo in tudi kolektiv imamo zelo dober. Vemo, da vsi delamo za otroke in si pri tem pomagamo.	Dober kolektiv	Razlogi za odsotnost svetovalne službe	SVETOVALNA SLUŽBA

9.6 Priloga F: Osnovno kodiranje

DELO Z OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI V MONTESSORI VRTCU

Prisotnost izkušnje

- Ja (A1)
- Večkratna izkušnja (A3, F7, G1, H2)
- Pozitivna izkušnja (C10, F1, H1)
- Delo z otroci s posebnimi potrebami je vedno bilo prisotno (D1)
- Veliko izzivov (E1)

Diagnoza otroka

- Downov sindrom (A2)
- Nediagnosticiran (A4, B9, B10, D2, D14)
- Zaostanek v kognitivnem razvoju (A6, B5)
- Avtizem (B1, B76, C11, D10, D31)
- Gibalna oviranost (B4)
- Slepota (C2)
- Cerebralna paraliza (C25)
- Neznano (C44)
- Naglušnost (C95)
- Zaznali otroke, ki bi lahko razvili motnje v duševnem razvoju (D8)
- Hujša motnja (F8)
- Lažja motnja (F10)

Zmožnosti otroka

- Pokazati zanimanje za montessori dejavnosti (A28)
- Otrok razume (A21, B6),
- Govori (C46, G29)
- Dober besednjak (D33)
- Kognitivno nadarjena (D34)

Potrebe otroka s posebnimi potrebami

- Nezmožnost dojemljanja predstavitev (A52)
- Ne govori (B7)
- Se plazi/ne hodi (C34, G28)
- Potrebuje fizično podporo (C35)

- Prisotne bolj lažje potrebe (C79)
- Socialna odmaknjenost (D35)
- Pomanjkanje notranje potrebe po delu (D57)
- Primanjkljaj na posameznih področjih učenja – jezikovni primanjkljaj (D68)

Vedenje otroka

- Prestopanje (A7, A27)
- Upor (A8, A27)
- Bil raje odmaknjen od skupine (A9)
- Noče sodelovati (A10)
- Stalna igra (A16)
- Nelagodje ob zahtevi vzgojitelja (A24)
- Uničevanje materialov (A25, A30)
- Noče početi dejavnosti, ki jih je prej rad opravljal (A26)
- Hitro izgubi interes (A29)

Karakteristika otroka

- Lenoba in počasnost (A17, A39)
- Ima smisel za red (A66)
- Vedrega značaja (C62)
- Mila (C63)
- Komunikativna (D32)
- Tihi otroci (G21)

Razlika med izkušnjami

- Drugačna izkušnja (A34)
- Vodljivost drugega dečka (A35)
- Se je zamotil (A36)
- Destruktivnost prvega dečka (A37)
- Lažje vključevanje in sodelovanje pri rutini (F11)

Usmerjanje otroka s posebnimi potrebami

- Normalen začetni razvoj (A12, A13, A14)
- Spremembe opažene na jeziku (A15), zakasnelo napredovanje v višjo skupino (A18)/Zaznavanje posebnih potreb je bilo na vzgojiteljih (D11) Zaznani odmiki (D3), Sklepanje o posebnih potrebah na podlagi njihovega vedenja (D4)

- Pregled pri razvojnem psihologu (A5)
- Italijanski sistem usmerjanja otrok s posebnimi potrebami (B2)
- Dolgotrajen postopek usmerjanja (B3)
- Pravilno sklepanje vzgojiteljic (D9)

Opaženja vzgojitelja

- Nezanimanje za material (A20, A22)
- Pomirja ga voda (A31)
- Otrok potrebuje osebni prostor (A65), Prevelika skupina za otroka s posebnimi potrebami (C55)
- Ni bilo napredka (B16, C45)
- Težko predvidevajo stvari (C12)
- Prisotnost otrok s posebnimi potrebami vzbudi različna čustva (C22, G4)
- Pomemben način predstavitve te teme otrokom v skupini (C24, C118)
- Vložijo veliko več truda v določene stvari, da jih osvojijo (C37, C122), občutek uspeha, ko osvoji znanje (D61)
- Potrebuje več časa/Upočasnjena motorika in koordinacija oko-roka (C41, C116)
- Vedno več vedenjskih težav (C48)
- Vplivi družbenih sprememb na otroka (C49, D102)/Vedno je vzrok za otrokovo vedenje (D97)
- Rada gre v vrtec/Dobro počutje v vrtcu (C120, C128)
- Nekateri otroci vstopijo v šolo nevedno v vsakdanjih opravilih (D40)
- Individualnost otroka (D46)
- Močna in šibka področja prisotna v vsakem otroku (D51)

Prizadevanje vzgojitelja

- Samostojnost otroka (A40, D39, D41) Pustiti otroku, da naredi sam (C106, C115, D38)
- Povezan tim vzgojiteljev, ki sodeluje (C6, C9 D23)
- Preprečiti neprimerno vedenje (C53, D99)
- Vključenost otroka v skupino (C56, C67)/Sprejetost v skupini (D103)
- Reševanje ovir (C127, D119)
- Uspešnost otroka (D56)
- Odkrivanje, kaj je privedlo do otrokovega vedenja (D98)
- Sodelovanje v skupini (D104)

PEDAGOŠKI PRISTOPI

Individualna pomoč

- Individualno delo (A44, A49, A51, B11, C4, D25, E7, F9, H3)
- Pomoč študentke/spremljevalca (A63, B27, B73, C3, C26)
- Dodatna pomoč (F3)

Montessori pristopi

- Delo, ki otrokova zanima (B12, B14)
- Opazovanje otroka (A46, C15, C88, D16, D81, D87)
- Iskanje otrokovih močnih in šibkih točk (C13, D5)
- Spodbujanje in razvijanje šibkih točk (B15, C14, D7, D58, D62), Gibalne vaje (B13), Delo na jeziku (B17)
- Gledanje na otroka kot celoto in ne kot nekoga, ki ima težavo (C16),
- Krepitev močnih področij (C17, C88, D6)
- Enak pristop kot pri ostalih otrocih (C18, C51, D18, G7)
- Več ponovitev vaj (C19, D60, G20)
- Prisotni v istem okolju kot ostali otroci (C30, D52), postavljena v središče prostora (C109) Otrok s posebnimi potrebami v montessori okolju ne izstopa (D22)
- Potrebno jim je pustiti, da so otroci in se igrajo (C38), potrebno jim je dati prostor za dihati (C39), svobodo do izbire (D84)
- Izhajanje iz otroka kot individuuma (D15, D20, D48, D79)
- Prilagajanje otroku (D17, D26, D28, D37, D82, F13)
- Okolje prilagojeno otroku (D21, D72, D83)
- Sledenje otrokovim zmožnostim (D27, F6, F12)
- Materiali za vzgojo čutov (D73, F5, G19, H4)

Pristop vzgojitelja

- Ljubezen in empatija (A45, A48)
- Potrpežljivost (A47)
- Postavljanje meja (B81, C50, C52, E13)
- Načrtno vključevanje v družbo (D30, D36)
- Počasen pristop do otroka (G6)
- Prilaganje rutine (F2)

Strokovna pomoč

- Odsotnost strokovne pomoči (B71, B75, F4)

- Terapije izven vrtca (B72)
- Premstvo specialne pedagoginje (B78)
- Timsko delo z zunanjimi strokovnjaki (C7, C96)

Naloge specialne pedagoginje v montessori vrtcu

- Pogovor in posvetovanje s spremljevalko (C27, C31)
- Opazovanje spremljevalke in otroka (C28, C97)
- Individualno delo z otrokom s posebnimi potrebami (C29)
- Premisliti, kako pomagati spremljevalki in otroku s posebnimi potrebami (C32, C114, C126)
- Premisliti, kako ločiti spremljevalko od otroka s posebnimi potrebami (C33)
- Sodelovanje s starši – pridobitev novih pomembnih informacij o otroku (C92), nenehen dialog (C93)
- Sodelovanje z vzgojitelji – predstavitev opažanj in dajanje pohval (C98), spodbujanje vzgojiteljev pri njihovem delu (C99)

Sodelovanje z družino

- Usklajevanje dela doma in v vrtcu (B18)
- Priskrbeli terapijo (B74, B77)
- Sodelovanje družine in vodstva glede strokovne pomoči otroka (B79, C57, C105, D12, E8)
- Odprta in realna komunikacija s starši (C8, C54, C55, C94, C104)

ODNOS DO OTROKA S POSEBNIMI POTREBAMI

Razlika v odnosu med otrokom s posebnimi potrebami in ostalimi otroki

- Ne/Otroka ne gleda drugače kot ostale otroke (A53, A56, B19, B21, C36, C40, D42, D44, F16, G8), Enaka obravnava vseh otrok (B20, D45) Ljubezen do vseh otrok (A54, A57)
- Ni bilo globokega odnosa z otrokom s posebnimi potrebami (B23)
- Z drugim otrokom se bolj povežeš (B24)
- Skrb, da ni bila sama (B25)
- Bili trenutki, ko je bila sama (B26)
- Posvetitev več časa in pozornosti (D19, D24, D43, D47, E10, F15, G22, H6)
- V skupini je bil otrok bližje učiteljici (D29)
- Da/Drugačna obravnava otroka s posebnimi potrebami (E9, H5)
- Več individualnega stika (E11)
- Več spodbujanja (H7)

Sodelovanje z otrokom s posebnimi potrebami

- Premalo izkušenj s tem otrokom/Ne morejo oceniti sodelovanja (A58)
- Slabo sodelovanje z otrokom s posebnimi potrebami/Ocena sodelovanja do 3 (A59, A61)
- Nenavezanost otroka na vzgojitelja (A60, A61, B22)
- Dobro sodelovanje/Ocena sodelovanja od 7 do 10 (B28, B31, C42, C43, D53, E12, F17, G12, H8)
- So se znali sporazumeti (B29), Ni bilo nobenih frustracij s strani otroka (B30)
- Vzgojitelj je pobudnik sodelovanja (D59), potrebno več sodelovanj z njimi (D63)
- Ocena sodelovanja od 4 do 6 (G10)
- Razlike v oceni, odvisno od otrokove zmožnosti komunikacije (G11)

USPOSOBLJENOST ZA ZAPOSLENIH V MONTESSORI VRTCIH ZA DELO Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI

Osnovna izobrazba

- Univerzitetna, nepedagoška (E15, G13), Ekonomija (A69, H9)
- Predšolska vzgoja (A70, D64, F20), Srednja vzgojiteljska (B32)
- Specialna pedagogika (C1, C58)
- Montessori pedagogika (C1, C58, D64)

Predhodne izkušnje z delom z otrokom s posebnimi potrebami

- Brez predhodnih izkušenj (A71, B33, D65, D69, E16, F21, G14), pomanjkanje znanja (A72)
- Delo z otrokom, ki je nakazoval na posebne potrebe (D67)
- Občasno srečanje, s kakšnim otrokom s posebnimi potrebami (B34, D66)
- Delo v skupnosti Barka (C59, C60, C61, C68)

Znanja s področja dela z otroki s posebnimi potrebami

- Malo znanja (B35, D70)
- Narejeno izobraževanje za spremljevalce otrok z avtizmom (B36)
- Samoizobraževanja o teh temah (C71, F19, F22) – taktilna integracija (C72), arhetipni refleksi (C73), brain gym izobraževanja (C74), o čustvenem razvoju oseb s posebnimi potrebami (C78)
- Brez znanj (G15)

Montessori izobraževanje

- Ne/Montessori izobraževanje ne pripravi vzgojiteljev na delo z otroki s posebnimi potrebami (A75, G17)

- Namenjen bolj za delo z zdravimi otroci (A76)
- Nihče na izobraževanju, ki bi lahko pomagal (A77)
- Niso obravnavali otroka (B45)
- Ja/So imeli izobraževanje na temo otrok s posebnimi potrebami (B39, C69, F23, H11)
- Predavanje specialne pedagoginje (B40, B42), montessori terapevtke (C70)
- Predavanje o otrocih s posebnimi potrebami in sodelovanje s starši (B41)
- Pridobljeno znanje o delovanju možganov (A88)
- Posebnosti v razvoju od rojstva (B43)
- Video analiza (B44), učenje preko opazovanja otroka (D85)
- Pridobili dovolj znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami (C86, D74, D77, D86, D90, F24), Montessori pedagogika zasnovana na delu z otroci s posebnimi potrebami (D71, D78, G18)
- Pridobljeno veliko znanja o razvoju otroka in njegovih občutljivih obdobjih (D76)

Vključitev te teme v montessori izobraževanje

- Predlog, da se delo z otroci s posebnimi potrebami vključi v montessori izobraževanje (A78, E20)
- Pomembnost izkušenj (A79)/Predstavitev dobrih praks (E21)
- Vključitev pedagoške pristope individualnega dela v izobraževanje (A80)
- Več o izdelavi posebnih materialov (H12)

Ocena usposobljenosti za delo z otroki s posebnimi potrebami

- Dobra ocena/Ocena usposobljenosti med 7 in 10 (C81, D94, E22, F25, H13)
- Srednja ocena/Ocena usposobljenosti med 5 in 6 (A81, A83, D100, G23)
- Slaba ocena/ Ocena usposobljenosti med 1 in 4 (B46)
- Individualnost otrok (A82, D93)
- Odprtost za delo z otroki s posebnimi potrebami in iskanje novih možnosti (C80, D95)
- Nikoli nisi do konca usposobljen (C82, D92, D101, E23)
- Otroci s posebnimi potrebami so izziv za vzgojitelje (D96)

Potreba po dodatnem znanju s področja dela z otroki s posebnimi potrebami

- Ja/Izražena potreba po dodatnem znanju (A84, A92, B48, D90, D113, E24, G25, H14)
- Znanja o razvojni psihologiji (A85), Znanje o mentalnem razvoju (B51)
- Znanja o boleznih, bolezenskih stanjih (A86, A89, B52, B54, D91, G26)
- Znanja o delovanju možganov (A87)
- Znanje o ravnanju z otroki s posebnimi potrebami (B53, E26)

- Praktična znanja (B55, D111)
- Znanje o neverbalni komunikaciji (C76)
- Znanje o sodelovanju s starši otroka s posebnimi potrebami (D112)
- Znanja o postavljanju meja (E25)
- Znanja o čustveni podpori (E27)
- Znanja o postavljanju realnih in konkretnih ciljev (E28)

Želja vzgojiteljev po novih znanjih

- Prebiranje člankov – teoretična znanja (A90)
- Dodatna strokovna pomoč vzgojiteljem (A91)
- Zanimanje za teme o otrocih s posebnimi potrebami (B47)
- Želja po dodatnih tečajih (F28)

Občutek vzgojitelja

- Frustracija, skrb vzgojiteljice ob pomanjkanju znanja (A10, A19, A32, A33, A41, A62, A67, A73, B38), Želja pomagati otroku, a pomanjkanje znanja (A23, G2, G24)
- Videne potrebe s strani vzgojiteljice po usposobljenem kadru (A42, A43, A55)
- Pomembno znanje s področja dela z otroki s posebnimi potrebami (A74, C75, C77, D80)
- Otrok s posebnimi potrebami je bil inspiracija za izobraževanje (B37, D55), učenje od otroka (D54, F27)
- Pomembno ukvarjanje z otrokom (B50)
- Potrebna kilometrina vrtca oz. ljudi, ki so vključeni (C20)
- Potrebno imeti nekoga, ki bo znal voditi delo z otroki s posebnimi potrebami (C21)
- Osebno predelani občutki/ Pomembno delo na sebi (C23, C84, D75, D88)
- Pomembno je stalno izobraževanje (C83, C85)
- Pomembno sodelovanje z drugimi strokovnjaki – timsko delo/Supervizija (C6, C7, C87, C89, C90, C100, C101, D89, E17, F26, G5, G16)
- Predsodki do montessori pedagogike (C102)
- Sodelovanje s starši (E18)

SPODBUDE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Otrok s posebnimi potrebami

- Opažen red (B56)
- Pridobi veliko (B59)/Velik napredek (E5, F29)
- Deluje pozitivno (C64, E6, G27)

- Prinese nežnost in mir (C65)
- Učenje od sovrstnikov (F30)

Otroci v skupini

- Pomagajo (A96, C66, C117, D49, D105, D117, E29, G30, G32), učenje drug od drugega (D50, D106), učenje pomoči (F31)
- Strpnost (A97, D107)
- Spoznavanje in razumevanje drugačnosti (B57, C5, C108, E31, G31)
- Prilagodljivost (B68)
- Sodelujejo (C110)
- Sprejemanje otroka s posebnimi potrebami (C119, C123, D108, D116, G34)
- Spodbujajo otroka s posebnimi potrebami (G33)

Vzgojitelj

- Otrokom predstavi, kako sodelovati z otrokom s posebnimi potrebami (A94, C107)
- Pogovori in spodbujanje otrok k empatiji (A95)
- Iskanje alternativ za vključitev otroka s posebnimi potrebami (B64, H16)
- Dobro sodelovanje s spremljevalcem (C112), vzgojitelji (H17)

Starši

- Dobro sodelovanje (C131, E4)
- Bolj sprejemajo dejstvo, če gre za otroka s posebnimi potrebami (D109)

Spremljevalec

- Dodatna pomoč (C111)

Montessori okolje

- Spodbudno okolje za delo (D114)
- Vzgoja za življenje (D115)

Sodelovanje z zunanjimi institucijami

- Zelo odprti in pripravljeni sodelovati (C91)

Družba

- Premagovanje predsodkov (E30)

OVIRE PRI VKLJUČEVANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Otrok s posebnimi potrebami

- Ne dobi dovolj v takšnem okolju (B58)
- Otrok s posebnimi potrebami nima spremljevalca, ki bi ga potreboval (B60)

- Nima bolj specifičnih nalog (B61)
- Ni drugačne obravnave otrok s posebnimi potrebami v montessori vrtcih (B62)
- Se ne počuti dobro v vrtcu (C129)

Vedenje otroka s posebnimi potrebami

- Jemanje in skrivanje materialov (A99)
- Agresija (A100, D118)
- Pomanjkanje znanja otroka s posebnimi potrebami o socializaciji, ki vodi v nasilno oz. moteče ravnanje (A101, C47)
- Nezainteresiranost za delo in sodelovanje (A102)
- Slab vpliv na ostale otroke (F33)

Otroci v skupini

- Nesramni otroci do otroka s posebnimi potrebami (A93, A98, B69)
- Prilagajanje celotne skupine otroku s posebnimi potrebami/Nazadovanje skupine (B63, B66, B67)

Vzgojitelj

- Neenotni vzgojitelji (C113)
- Zmanjšanje mentorstva zaradi nadomeščanj (C124)/Pomanjkanje dodatne pomoči (E3)
- Neprimerno pripravljena dejavnost za otroka s posebnimi potrebami (C125)
- Previsoka pričakovanja (D120)
- Premalo strokovnega znanja (G3, G9) o razvoju otroka (D121, E2)
- Težave pri postavljanju meja (E14)
- Nesodelovanje z drugimi strokovnimi delavci (E33)
- Zaradi polne skupine, nekvalitetno delo (F18), pomanjkanje časa za druge otroke (F32)

Spremljevalec

- Neusposobljenost za montessori pedagogiko (A64)
- Neusposobljenost za delo z otrokom s posebnimi potrebami (A68)

Starši

- Neusklajena starša (C103), neusklajenost z delom v vrtcu (D124)
- Nesprejemanje, da gre za otroka s posebnimi potrebami (D13, D110, D123)
- Niso pripravljeni sodelovati (D122)

Vodstvo

- Ne prilagajanje otroku s posebnimi potrebami (B80)

- Premalo znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami s strani vodstva (B84)
- Neposlušnost s strani vodstva (B87, D125)

Okolje

- Ni možno prilagoditi otroku s posebnimi potrebami (B65, C130, H18)

SVETOVALNA SLUŽBA

Prisotnost svetovalne službe v montessori vrtcu

- Ne (A103, B70, D126, D128, E34, F34, G35, H19)
- Odsotnost nekoga, ki bi sodeloval s starši in otroki (B82)
- Pedagoška vodja (D127)

Razlogi za odsotnost svetovalne službe

- Majhen vrtec (A104, E36, F36, H21), Zasebni vrtec (H22)
- Stroški zaposlitve novega kadra (A106, B88, F37)
- Ni potrebe (A107, C132, C136, D133, E35, G36) s strani vodstva (B83)
- Dobri odnosi z vodstvom (A108, C135)
- Dober kolektiv (A109)
- Timski sestanki (C134)
- Nepoznavanje nalog svetovalne službe (C137, F35)
- Samoiniciativni (C138)
- Vrtec ima zgodovino (C139), dobro sodelovanje s starši (C141), sodelovanje z zunanjimi strokovnimi delavci (C142)
- Specialna pedagoginja pokriva naloge svetovalne službe (C143, G37)
- Otroci z več potrebami bolj pašejo v razvojne oddelke (C145)
- Sodelovanje z zunanjimi svetovalnimi delavci (D134)

Potreba po svetovalni službi

- Ja (B85, D129, H20)
- Supervizija (A105, B86, C144, D131)
- Svetovanje staršem (B90, D132) otrok s posebnimi potrebami (B89)
- Bolj zahteven otrok (C133, D130)
- Čisto nov vrtec (C140)

Naloge svetovalne službe

- Obisk skupin (I7)
- Opazovanje (I8)

- Načrtovanje dela v vrtcu (I12)
- Evalvacija dela v vrtcu (I13)

Vloga svetovalne službe pri delu z otroki

- Sprejem otrok v vrtec (I5)
- Prehod v šolo (I6)
- Individualno delo (I9)
- Redni obiski skupin (I15)
- Odkrivanje otrok, ki potrebujejo dodatno pomoč (I16)
- Opazovanje in delo z otroki, ki so v postopku usmerjanja (I17)
- Preventivne dejavnosti znotraj skupin (I20)

Vloga svetovalne službe pri delu s starši

- Pogovorne ure (I10, I25)
- Šola za starše (I11)
- Sodelovanje in posvetovanje s starši (I19)
- Pomoč pri prehodu v šolo (I26)
- Posvetovanje o odložitvi šolanja (I27)
- Izobraževanja za starše (I28)

Vloga svetovalne službe pri delu z vzgojitelji

- Posvetovanje o oddelkih (I1)
- Posvetovanje o posameznih otrocih (I2, I23)
- Posvetovanje pri identifikaciji odstopanj v razvoju (I3)
- Pomoč pri pripravi in izvedbi pogovornih ur (I4)
- Redni obiski skupin (I21)
- Opazovanja in posvetovanja z vzgojiteljicami o otrocih, ki potrebujejo dodatno pomoč (I22)
- Posvetovanje in priprava materialov, okolja (I24)

Vloga svetovalne službe pri delu z vodstvom

- Načrtovanje in evalviranje dela v vrtcu (I29)
- Posvetovanje o delu in življenju v vrtcu (I30)
- Sodelovanje v komisiji za sprejem otrok (I31)

Vloga svetovalne službe pri delu z zunanjimi institucijami

- Sodelovanje z zunanjimi institucijami (I14)

- Komunikacija s komisijo o usmerjanju (I18)

Pristopi v svetovalnem odnosu

- Posvetovanje (I33)
- Medsebojno sodelovanje (I34)
- Stalna komunikacija s strokovnimi delavkami (I35)
- Skupno iskanje rešitev (I36)

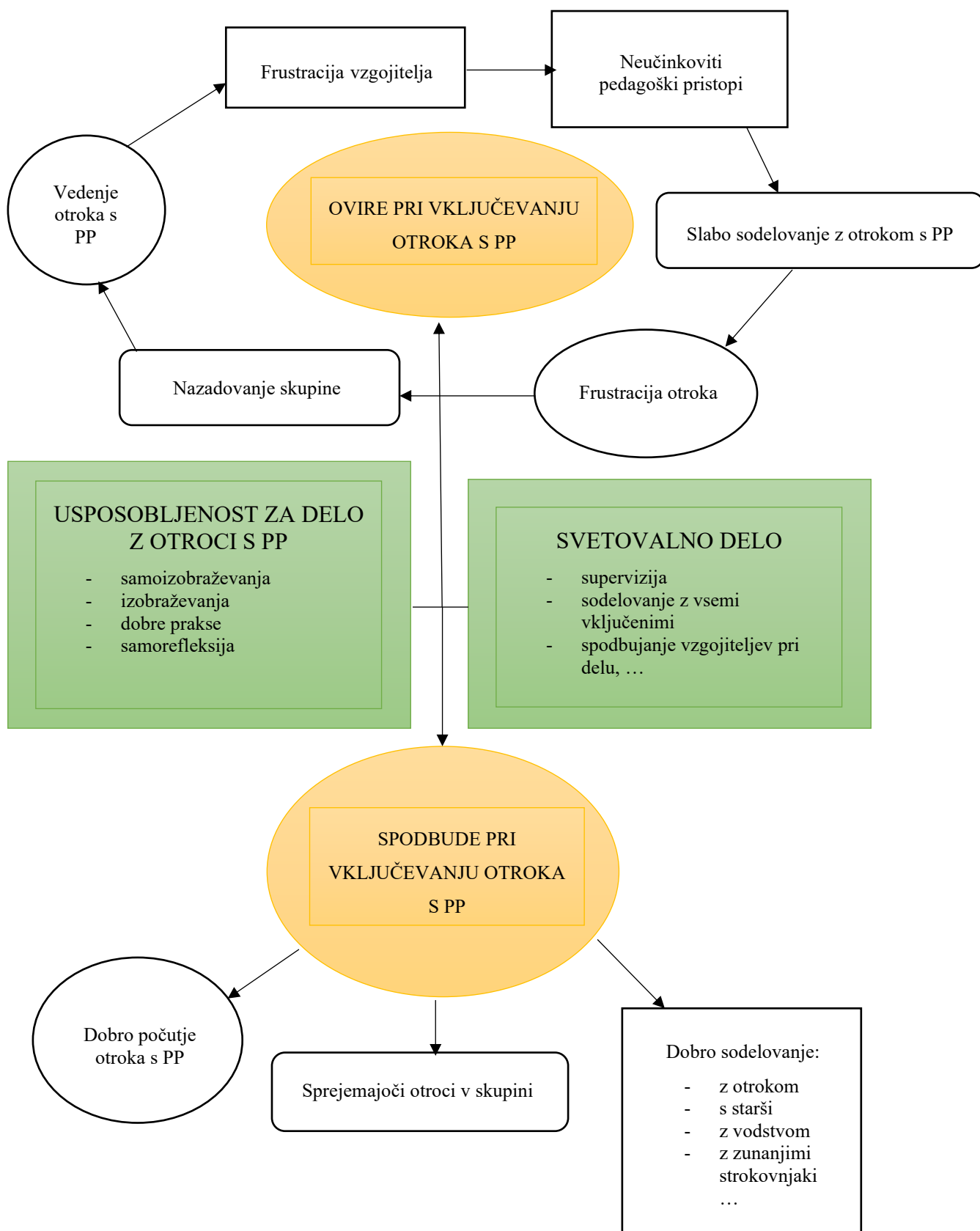
Ovire v svetovalni službi

- Preobremenjenost strokovnih delavk vrtca (I37)
- Premalo časa za opazovanje, posvetovanje, preventivne dejavnosti (I38)

Spodbude v svetovalni službi

- Pozitiven odnos do svetovalne službe (I39)
- Pozitivna klima in kultura (I40)
- Dobri medsebojni odnosi (I41)
- Pripravljeno okolje, ki spodbuja otroke k delu (I42)
- Dobro sodelovanje z vodstvom (I43)

9.7 Priloga G: Odnosno kodiranje

9.8 Priloga H: Rezultati splošnih kazalnikov inkluzije

Splošni kazalniki inkluzivne kulture

<u>Podvprašanja</u>	<u>Odgovori</u>					<u>Veljavni</u>	<u>Št. enot</u>	<u>Povprečje</u>	<u>Std. Odklon</u>
	<u>Se ne strinjam</u>	<u>Niti - niti</u>	<u>Se strinjam</u>	<u>Nimam dovolj informacij</u>	<u>Skupaj</u>				
<u>Vsak se počuti sprejetega.</u>	0 (0%)	1 (11%)	7 (78%)	1 (11%)	9 (100%)	9	9	3,0	0,5
<u>Otroci si med seboj pomagajo.</u>	0 (0%)	0 (0%)	9 (100%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	3,0	0,0
<u>Osebe vrtca med seboj sodeluje.</u>	0 (0%)	0 (0%)	9 (100%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	3,0	0,0
<u>Osebe vrtca in starši oz. skrbniki sodelujejo med seboj.</u>	0 (0%)	0 (0%)	9 (100%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	3,0	0,0
<u>Osebe vrtca in vodstvo med seboj dobro sodeluje.</u>	0 (0%)	0 (0%)	9 (100%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	3,0	0,0

<u>Osebj</u> <u>vtca in</u> <u>lokalne</u> <u>skupnosti</u> <u>dobro</u> <u>sodelujej</u> <u>o med</u> <u>seboj.</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>5 (56%)</u>	<u>2 (22%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>2,9</u>	<u>0,9</u>
<u>Osebj</u> <u>vtca in</u> <u>otroci so</u> <u>v</u> <u>medseboj</u> <u>nih</u> <u>odnosih</u> <u>spoštljivi.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>1 (13%)</u>	<u>7 (88%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>8 (100%)</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>2,9</u>	<u>0,4</u>
<u>Vse</u> <u>lokalne</u> <u>skupnosti</u> <u>so</u> <u>vklučene</u> <u>v vrtec.</u>	<u>2 (22%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>2 (22%)</u>	<u>4 (44%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>2,9</u>	<u>1,3</u>
<u>Za vse</u> <u>otroke</u> <u>obstajajo</u> <u>visoka</u> <u>pričakova</u> <u>nja.</u>	<u>2 (22%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>5 (56%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>2,6</u>	<u>1,0</u>
<u>Osebj</u> <u>vtca,</u> <u>vodstvo,</u> <u>otroci in</u> <u>starši si</u> <u>delijo</u> <u>filozofijo</u> <u>inkluzivn</u> <u>osti.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>8 (89%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>3,1</u>	<u>0,3</u>
<u>Otroci so</u> <u>enako</u> <u>cenjeni.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>8 (89%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>2,9</u>	<u>0,3</u>

Osebe vrtca spodbujajo spoštovanje celovitosti planeta Zemlja.	0 (0%)	0 (0%)	9 (100%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	3,0	0,0
Osebe vrtca spodbujajo nenasilno interakcijo in reševanje sporov.	0 (0%)	1 (11%)	8 (89%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	2,9	0,3
Osebe vrtca se trudijo odstraniti ovire pri učenju in participaciji.	0 (0%)	0 (0%)	9 (100%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	3,0	0,0
Vrtec stremi k zmanjšanju vsakršnih oblik diskriminacije.	0 (0%)	0 (0%)	8 (89%)	1 (11%)	9 (100%)	9	9	3,1	0,3
Vrtec prispeva k zdravju otrok in odraslih.	0 (0%)	0 (0%)	9 (100%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	3,0	0,0

Splošni kazalniki inkluzivne politike

	Odgovori	Veljavni	Št. enot	Povprečje	Std. Odklon

	<u>Se ne strinjam</u>	<u>Niti - niti</u>	<u>Se strinjam</u>	<u>Nimam dovolj informac ij</u>	<u>Skupaj</u>				
<u>Imenova nja in napredov anja osebja so pravična.</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>2 (22%)</u>	<u>4 (44%)</u>	<u>2 (22%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>2,8</u>	<u>1,0</u>
<u>Vsem novim članom osebja se nudi pomoč privajanj a na vrtec.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>8 (89%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>3,1</u>	<u>0,3</u>
<u>Strokovn o znanje osebja je znano in se uporablja</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>7 (78%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>2,7</u>	<u>0,7</u>
<u>Vrtec poskuša sprejeti vse otroke iz svojega okoliša.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>3 (33%)</u>	<u>6 (67%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>2,7</u>	<u>0,5</u>
<u>Vrtec poskrbi, da je stavba fizično dostopna vsem ljudem.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>2 (22%)</u>	<u>7 (78%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>2,8</u>	<u>0,4</u>
<u>Vsem novim</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>3,0</u>	<u>0,0</u>

<u>otrokom se pomaga privaditi na vrtec.</u>									
<u>Vrtec organizira skupine tako, da so vsi otroci cenjeni.</u>	0 (0%)	0 (0%)	9 (100%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	3,0	0,0
<u>Vse oblike poučevanja in oblike pomoči so vnaprej oblikovane, koordinirane.</u>	0 (0%)	4 (44%)	4 (44%)	1 (11%)	9 (100%)	9	9	2,7	0,7
<u>Kurikulu m vrtca upošteva raznolikost otrok.</u>	0 (0%)	2 (22%)	7 (78%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	2,8	0,4
<u>Kurikulu m podpira osebje pri učinkovitosti sodelovanju v vrtcu.</u>	0 (0%)	1 (11%)	8 (89%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	2,9	0,3
<u>Osebje se usposablja za</u>	1 (11%)	1 (11%)	7 (78%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	2,7	0,7

<u>načrtovanja in vodenje sodelovalnih učnih dejavnosti.</u>									
<u>Obstajajo možnosti, da se otroci od učiteljev naučijo o vrstniškem mentorstvu (učenje s strani drugih otrok).</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>7 (78%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>2,7</u>	<u>0,7</u>

Splošni kazalniki inkluzivne prakse

	<u>Odgovori</u>					<u>Veljavni</u>	<u>Št. enot</u>	<u>Povprečje</u>	<u>Std. Odklon</u>
	<u>Se ne strinjam</u>	<u>Niti - niti</u>	<u>Se strinjam</u>	<u>Nimam dovolj informacij</u>	<u>Skupaj</u>				
<u>Poučevanje je načrtovano z mislijo na vse otroke.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>8 (89%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>2,9</u>	<u>0,3</u>

<u>Učne ure spodbujajo participacijo vseh otrok.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>3,0</u>	<u>0,0</u>
<u>Učne ure razvijajo razumevanje drugačnosti.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>3,0</u>	<u>0,0</u>
<u>Otroci so aktivno vključeni v svoje lastno učenje.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>3,0</u>	<u>0,0</u>
<u>Otroci se učijo sodelovati.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>8 (89%)</u>	<u>1 (11%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>3,1</u>	<u>0,3</u>
<u>Disciplina je utemeljena na medsebojnem spoštovanju.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>3,0</u>	<u>0,0</u>
<u>Učitelji med seboj sodelujejo pri načrtovanju, poučevanju in evalvaciji.</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>0 (0%)</u>	<u>9 (100%)</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	<u>3,0</u>	<u>0,0</u>

<u>Raznolikost otrok je izhodišče poučevanja in učenja.</u>	0 (0%)	0 (0%)	9 (100%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	3,0	0,0
<u>Strokovna znanja šolskega osebja so polno izkoriščena.</u>	0 (0%)	2 (22%)	6 (67%)	1 (11%)	9 (100%)	9	9	2,9	0,6
<u>Osebe razvijajo pripomočke, ki podpirajo učenje in participacijo.</u>	0 (0%)	1 (11%)	8 (89%)	0 (0%)	9 (100%)	9	9	2,9	0,3
<u>Sredstva skupnosti so znana in se uporabljajo.</u>	0 (0%)	1 (11%)	5 (56%)	3 (33%)	9 (100%)	9	9	3,2	0,7